

**Ụ'dúkọ múké
Mátáyo
ní sǐí rǐ
Tǎ búkũ rǐ vé rǐ ǎ ũlũngára**

Mátáyo ri Yẹsũ vé 'bá áyúáyũ mụdrị drị ni ịrị rǐ pi vé ógúpị. Tǎ ǎ pá ǎmbúgú ịri ní búkũ 'dĩri sǐzú rǐ, lẹ lúú Yáhúđị rǐ pi ní kǐnǐ, Yẹsũ ri 'bá 'bá paápi ni, (ịri Mǎsǐyǎ) Múngú sǐ ũyǒ ni nǐ, ịpẹ Yẹsũ ri ímụ kọpi ní. Sẹ búkũ rǐ vé í'dóngára gá, Mátáyo ní rụ Yẹsũ ẹ'bípịi vé rǐ sǐzú ǎnǐ, búkũ rǐ agásǐ céré, i'da kǐnǐ, tǎ nẹbị rǐ pi ní ũlúú búkũ Múngú vé Ũndĩ Ụkụ rǐ ruzú rǐ agá rǐ, tǎ ni nga 'i fũú tị ni gé gí Yẹsũ ǎ rụ'bá gá.

Mátáyo ũlũ kpá 'bá ní tǎ Yẹsũ ní ímbá kǐnǐ, mǎlũngǎ Múngú vé rǐ ịri adri 'bá tǎ Múngú ní lẹe rǐ 'dụ'bá nga'bá rǐ pi vé ni ǎngũ rǐ pi agásǐ céré 'dĩri rá. Cápítǎ 5-7 agá, Yẹsũ ri mǎlũngǎ Múngú vé rǐ vé ífífí ũlúú. Cápítǎ 10 agá, ímbá tǎ mǎlũngǎ rǐ ní ímụzú 'i írẹzú mụzú vũ drịgé sǐ rǐ vé tǎ. Cápítǎ 13 agá, ímbá mǎlũngǎ rǐ vé tǎ nǎpí sǐ. Cápítǎ 18 agá, ímbá lẹtị 'bá ní adrízú mǎlũngǎ Múngú vé rǐ agá rǐ. Cápítǎ 24-25 agá, i'da lẹtị mǎlũngǎ Múngú vé rǐ ní ímụzú vũ drịgé nǒgó rǐ.

Búkũ 'dĩri ũlũ ú'dógú'dógú Yẹsũ vé adrízú rǐ. Búkũ rǐ vé í'dóngára gá, ũlũ Yẹsũ vé tịngára, ịrivé bǎtízĩmũ ǎ rụngára, ǎzini tǎ ǎdróko ní ịri ụ'bǐzú rǐ. ũlũ kpá tị ịri ní sẹe rǐ ǎ tǎ, tǎ ịri ní ímbá rǐ ǎ tǎ, ǎzini tǎ ịri ní 'bá ídrízú Gǎlĩláyǎ gá rǐ vé

tã. Búkũ rĩ agá, sīkí ěĉĩ Yēsũ ní ngazú Gālíláyã gá, ĩri ní cazú Yĕrúsálémã gá rĩ vé tã, āzini sīkí tã 'i ngaápi rụ' bá ni gé sĕbítĩ ỳdũ vé rĩ agá vũ drĩgé nōgó rĩ vé tã. Búkũ rĩ vé ỳdũ gé, sīkí Yēsũ vé gbāngará pĕtĩ alambaku sígé rĩ vé tã, āzini ĩrivé íngángará gōó ídri rú drāngará gálésĩ rĩ vé tã.

E' bípìi Yēsũ vé rĩ pi ã rụ
(Lúkã 3:23-38)

¹ E' bípìi Yēsũ Kúrísítō vé rĩ pi ã rụ 'dĩ, Yēsũ Kúrísítō ri úyú Dāwúđĩ vé ni, Dāwúđĩ ri úyú Ābūrámã vé ni.

² Ābūrámã tị Īsákã ri,
Īsákã tị Yōkóbũ ri,
Yōkóbũ tị Yúdã pi ẹdrípìi be,

³ Yúdã tị Pĕrĕzĩ pi Zĕrã be, kòpivé ẹndrĕpì
Tãmárã 'i,

Pĕrĕzĩ tị Ĕzĩrónã ri,
Ĕzĩrónã tị Rámã ri,

⁴ Rámã tị Āmĩnādábã ri,
Āmĩnādábã tị Nāsónã ri,
Nāsónã tị Sālĩmónĩ ri,

⁵ Sālĩmónĩ tị Bōójã ri,
Bōójã vé ẹndrĕpì Rábã 'i,
Bōójã tị Ōbédĕ ri,

Ōbédĕ vé ẹndrĕpì Rútã 'i,
Ōbédĕ tị Yĕsĕ ri,

⁶ Yĕsĕ tị 'bágú Dāwúđĩ ri, Dāwúđĩ tị Sōlōmónã ri, Sōlōmónã vé ẹndrĕpì ĩri ọtú ũkú Ụrìyã vé ni,

⁷ Sōlōmónã tị Rōbámã ri,
Rōbámã tị Ābìjã ri,

Ābījā tị Ásā ri,

⁸ Ásā tị Yōsīpátā ri,
Yōsīpátā tị Yōrámā ri,

Yōrámā tị Ūzīyā ri,
⁹ Ūzīyā tị Yōtómā ri,

Yōtómā tị Ākázā ri,
Ākázā tị Ījīkíyā ri,

¹⁰ Ījīkíyā tị Mānásē ri,
Mānásē tị Āmónā ri,

Āmónā tị Yōsíyā ri,

¹¹ Yōsíyā tị Yékóniyā pi édrípīi be lókí kōpi ní
ápázú mužú Bābēlónā gá rī gé.

¹² Kōpi ní ápázú mužú Bābēlónā gá 'dālé rī ā
vúdrī gé,

Yékóniyā tị Sālītīyélē ri,
Sālītīyélē tị Zērūbābēlā ri,

¹³ Zērūbābēlā tị Ābīyúdā ri,
Ābīyúdā tị Ēlīyākímā ri,

Ēlīyākímā tị Āzórā ri,
¹⁴ Āzórā tị Zādókā ri,

Zādókā tị Ākímū ri,
Ākímū tị Ēlīyúdā ri,

¹⁵ Ēlīyúdā tị Ēlēzārā ri,
Ēlēzārā tị Mātánā ri,

Mātánā tị Yōkóbū ri,
¹⁶ Yōkóbū tị Yōsépā Māriyā ágó ni ri, Māriyā ní

Yēsū ĩ ní zīi Kúrísitō ri tịzú.

¹⁷ Í'dózú Ābūrámā vúgá cazú Dāwúđī vúgá, ca
úyú mužrī đrī ni sụ. Í'dózú Dāwúđī vúgá cazú
ĩ ní 'bá rī pi uruzú mužú Bābēlónā gá rī gé, ca
úyú mužrī đrī ni sụ. Í'dózú ĩ ní 'bá rī pi uruzú

muzú Bābēlónā gá rĩ gé cazú Kúrísítō vúgá, ca úyú mụdrị drị ni sụ.

Yēsū Kúrísítō vé tịngára
(Lúkā 2:1-7)

¹⁸ Yēsū Kúrísítō* vé tịngára ĩri 'dini, Yōsépā ā'yī Māriyā Yēsū ẹndrẹpị ri jeé 'í ní ũkú rú. 'Bo kọpi ní drị ĩ úmúzú trụ kuyé rĩ gé, ịsụ Māriyā ri 'a be, 'a 'dĩri Māriyā ịsụ Índrị Uletere rĩ† vé ũkpō sī. ¹⁹ Yōsépā ní adrii 'bá tā be pịrị rĩ sī, lē tā 'dĩri áyú gúnyá agá drịnjá sēzú Māriyā ní ku, ũsụ 'í ẹsị agá 'dālẹ, 'í lē Māriyā ri gāá, 'bá āzi ā nī ku. ²⁰ Yōsépā kā tā 'dĩri ũsụú 'dini, Úpí vé mālāyíkā‡ ní 'i 'dazú ĩri ní urobí agá, 'yozú ĩri ní kīnī, “Yōsépā Dāwúđđ§ ā mvá rĩ, lē mī ru ku, 'í je Māriyā ri mí ní ũkú rú, 'a ĩri ní ịsụ 'dĩri, ịsụ Índrị Uletere rĩ vé ũkpō sī. ²¹ ĩri ímụ mvá rĩ tī

* **1:18** 1:18 Yēsū Kúrísítō: Rụ Yēsū 'dĩri vé ífífí, Múngú ri 'bá paápi rĩ. Kúrísítō ri 'bá ĩ ní ũdu dāá drị ni gé, lüzú kīnī Múngú ĩpē ĩri adrii 'bāgú rú. Ẹbérē tị sī Kúrísítō ri ĩ zị Māsiyā. 'Í lā Yūwánī 1:41. † **1:18** 1:18 Índrị Uletere rĩ: Índrị Uletere rĩ Índrị Múngú vé ni. Búkū Múngú vé rĩ kīnī, Ẹtẹpị ri Múngú 'i, ĩrivé mvá Yēsū ri Múngú 'i, āzini Índrị Uletere rĩ Múngú 'i. Ẹtẹpị ri, Mvọpị ri, āzini Índrị Uletere rĩ, kọpi Múngú ālu. 'Í lā Yūwánī 1:1-18; Yūwánī 8:41-42; Ẹzị 5:3-4. ‡ **1:20** 1:20 Mālāyíkā: Mālāyíkā rĩ pị índrị, kọpi ri adri Múngú be 'bụ gé 'dālẹ, kọpi rụ'ba ākó. Múngú ri sá āzi sī kọpi ĩpē ímụ vū drịgé nōó ú'dụkọ múké ívé rĩ ũlū 'bá rĩ pi ní. § **1:20** 1:20 Dāwúđđ: Múngú ĩpē Dāwúđđ ri adrii 'bāgú Ịsērélẹ rĩ pi vé ni, ẹzị kīnī, 'bāgú ú'dí ri ímụ ifū ĩrivé úyú agá, ĩri mālūngā rĩ rụ muzú 'dáni'dáni, 'bāgú rĩ Yēsū Kúrísítō 'i. 'Í lā Sāwụmā 132:11-12; Ẹzị 2:30. Tịkí Dāwúđđ ri ịsụ ākūdē ílī rĩ ca élfū ālu (1,000) gí, ílī 'dāri gé, ịsụ tịkí drị Yēsū Kúrísítō ri kuyé. 'Í lā 1 Sāmüélē 16-30; 2 Sāmüélē 1-24; 1 'Bāgú 1-2.

ágó, mi rú ni 'da Yēsũ 'i, ã'diātāsīyã ĩri ímũ 'bá rĩ pi pa ĩvé ũnjĩkãnyã agásĩ.”

²² Tã 'dĩri 'o 'i 'dĩni, átángá Úpí ní átá nẹbĩ* tị gé 'dãri ã nga rí 'i fũú tị ni gé bẽnĩ. ²³ Átángá rĩ kĩnĩ, “Ũkú kácáná rú ni ímũ 'a ĩsũ, ĩri mvá ágó tị, kọpi ímũ rú ni 'da Ēmánũěě 'i.” Ífífí ni Múngú rĩ 'bá be trũ.

²⁴ Yōsépã kã aruú ụ'dụ gélésĩ, 'du tã rĩ ngaá sũ Úpí vé mālāyĩkã ní ẹzĩ 'í ní rĩ tịni, jị Mārĩyã rĩ mužú 'bẹtị 'í ní ũkú rú, ²⁵ 'bo kọpi úmúkí ĩ trũ kuyé cĩngbá Mārĩyã ní mváná rĩ tĩngará gá. Mārĩyã kã mváná rĩ tĩ, Yōsépã ní mváná rĩ ã rú 'dazú Yēsũ 'i.

2

'Bá úmĩ be rĩ pi

¹ Tịkí Yēsũ rĩ Bětělémě gá, ãngũ Yũdáyã vé rĩ agá, ĩsũ ãkũdě Ēródě rĩ 'bãgú* rú nĩ. Sã 'dãri gé, 'bá úmĩ be ni pi íngákí ỳtũ ní ĩfũngará gálésĩla, kọpi ícákí Yẹrũsãlémã gá, ãngũ Yũdáyã vé rĩ agá. ² Kọpi ní zizú kìnĩ, “'Bá ĩ ní tị Yãhũdĩ rĩ pi vé 'bãgú rú rĩ íngáá? 'Bá ndrekí ĩrivé línýã đĩpi rĩ

* **1:22** 1:22 Nẹbĩ: Múngú rĩ ívé tã átá nẹbĩ rĩ pi ní, kọpi kúru ĩrivé ụ'dụkọ rĩ ũlũ 'bá rĩ pi ní. **1:23** 1:23 ĩsáyã 7:14 * **2:1** 2:1 'Bãgú Ēródě: 'Bãgú 'dĩri vé rú ĩ zị Ēródě Āmbúgú rĩ. Sã ĩ ní Yēsũ rĩ tịzú rĩ gé, Ēródě Āmbúgú 'dĩri rụ ãngũ rĩ nĩ. 'Í lã Mātáyo 2:1-8; Lúkã 1:5. Ēródě Āmbúgú rĩ kã dráá, ĩrivé mvá Ēródě Ānítípã gọ mālũngã rĩ rụyĩ nĩ sã Yũwánĩ ní bătízĩmũ sězú Yēsũ ní rĩ gé. 'Í lã Mātáyo 14:1; Mārãkõ 6:14; Lúkã 3:1; Ẽzĩ 4:27. Vũdrĩ ni gé, 'bãgú ãzi rú ni Ēródě Āgĩrĩpã, ĩri Ēródě Āmbúgú rĩ vé mvá vé mvá. 'Í lã Ẽzĩ 12:1-23.

ūtú ní ìfūngará gá 'dālé, 'bá ímúkí ìri ìnjīngará gá.”

3 'Bāgú Ēródē kā tā 'dīri yīj, sē ìri ní tā ūsūngará ambamba, sē kpá 'bá Yērúsālémā gá rī pi ní tā ūsūngará ambamba. 4 'Bāgú rī ní atala atala rī pi drīgē rī pi zizú ímúzú 'bá tāimbī ímbá' 'bá rī pi be 'í vúgá nōlé, ìri ní kōpi zizú kīnī, “Ī ímú Kúrísítō ri tì íngūgá?” 5 Kōpi ní újázú kīnī, “Ī ímú ìri tì Bētēlémē gá, āngū Yūdáyā vé rī agá, ā' diātāsīyā tā nēbī rī pi ní sī rī ìri 'dīni, 6 “ 'Mi kūrú Bētēlémē āngū Yūdáyā vé rī agá rī, mi kūrú tā be āmbúgú ni, ā' diātāsīyā ĩ ímú 'bá āngū ruṣipi ni tì mí agá, ìri ímú mávé 'bá Īsērélē vé rī pi úcé nī. ”

7 Kúru Ēródē ní 'bá úmī be 'dī' bée zizú gārā gá, lē nñī kōpi vúgá línýā rī ìfū dō pīrī ni sá ngōri gé. 8 Ìri ní kúru kōpi pēzú mužú Bētēlémē gá 'dāá, ìri ní 'yozú kōpi ní kīnī, ìmi múkí mváná rī ndāá múké múké, ìmi ísúkí dō ìri gí, koro ìmi íjíkí tā ni lūú má ní, mâ mụ rí kpá ìri ìnjījī bēsīnī.

9 Kōpi ká tā 'bāgú rī ní 'yoó 'dīri yīj, kōpi ní 'dezú mužú, línýā kōpi ní ndreé ūtú ní ìfūngará gá 'dāri ri dīj mužú kōpi ẹndrẹtì gé sī drīdrī, línýā rī mụ pá tuú vūrā mváná rī ní adrizú rī gé. 10 Kōpi ká línýā rī ndreé, āyīkō fụ kōpi agaá rá. 11 Kōpi ká fí jó agá 'dālé, kōpi ndrekí mváná rī pi ẹndrẹpī Mārīyā be, kōpi ní kūmūcí ūtīzú vūgá, ìri ìnjīzú. Kōpi ní kúru ìvé sōndúkū ā' bú vé rī pi ẹ tì ūzīzú, kōpi í' dúkí dábū, ngá ĩ ní zāá ngūṣipi ndrīndrī ni, āzini mīrẹ sēe mváná rī ní fēfē rú.

¹² Múngú ní átázú kôpi ní urobí agá kīnī, kôpi ã újákí ĩ gōó vúlé Ēródē vúgá 'dālé ku, kôpi ní gōzú 'dezú mužú ĩvé āngū gé 'dālé létì āzi túngú ní gé sī.

Ápákí muú Yēsū be Ējēpētō gá

¹³ 'Bá úmī be 'dī'bée kâ 'deé mužú gí, Úpí vé mālāyíkā ní ímúzá átázú Yōsépā ní urobí agá kīnī, “Í nga, 'í 'dụ mváná rī pi éndrẹpì be, mí ápá mužú Ējēpētō gá. Mí adri 'dālé, cīmgbá á lū dō mí ní ụ'dụ mí ní ĩgōzú rī gí ká, ã'diātāsīyā Ēródē lē létì ndāá mváná rī 'dịzú drāzú 'dīīsī rá.” ¹⁴ Yōsépā ní ẹcī í'dózú, ĩri ní mváná rī pi jìzú éndrẹpì be ìnìjā sī mužú Ējēpētō gá 'dāá.

¹⁵ Yōsépā adri 'dālé cīmgbá Ēródē drā ĩri ìsú 'dāá. Kúru tā ọtụ Úpí ní ẹzì nẹbì rī tì gé rī nga 'i fūú tì ni gé gí kīnī, “Á zì mávé mvá ĩfūú Ējēpētō agásī āmvé.”

¹⁶ Ēródē ká nñì áamá 'yozú kīnī 'bá úmī be rī pi ũ'bākí 'í mị gí, ẹsì ni ve ũnjí ũnjí, ĩri ní tāìmbì sēzú āngáráwá rī pi ní, kôpi ã mukí anjì āgō ílì be ĩrī, dōku ílì be ca'bá ĩrī kuyé Bētēlémē agá rī pi ú'dí, āzini anjì Bētēlémē gārā gá sī rī pi ú'dí ũdrāá céré 'dīīsī rá, ã'diātāsīyā 'bá úmī be rī pi ũlūkí ĩri ní kīnī, ĩ ndrekí línýā rī, vùdrī ni 'dụ nóni caá ílì ĩrī. ¹⁷ Tā Múngú ní ẹzì nẹbì Yērēmíyā tì gé rī nga 'i fūú tì ni gé gí kīnī,

¹⁸ “Ụ'dụkọ áá vé ni íbì íkú Rámā gá 'dāásī,

'bá rī pi rikí ngoó ìzāngā ìzāngā rú, rikí lùlùlù gaá ụ'dụkọ be ụrụ 'dāá,

Rãélẽ ri ngoó ívé anjĩná rĩ pi sĩ, lẽ 'bá ãzi ã ùmĩ
 'ĩ ẹsĩ ku,
 ã'diātāsīyā ĩ ní anjĩná rĩ pi ú'dị ùdrāá gí rĩ
 sĩ.”

*Yōsépā pi Mārīyā be újákí ĩ gōó vúlé Nāzērétā
 gá*

¹⁹ Ēródē kā drāá, Úpí vé mālāyíkā ní ímúzá
 átázú Yōsépā ní urobí agá Ējēpētō gá 'dālé,
²⁰ kīnĩ, “Í nga, 'í 'dụ mváná rĩ pi ẹndrẹpị be, 'í 'de
 mụy ǎngũ Īsērélē vé rĩ gé, ã'diātāsīyā 'bá lẽ'bá
 mváná rĩ 'dị'bá rĩ pi ùdrākí gí.”

²¹ Kúru Yōsépā ní mváná rĩ pi 'dụzá ẹndrẹpị
 be, kọpí ní ĩ újázú gōzú ǎngũ Īsērélē vé rĩ gé
 'dāá. ²² Yōsépā kā yị kīnĩ Ārākālāwũ rụ ǎngũ
 Yũdáyā vé rĩ nĩ ẹtẹpị Ēródē ã vūrā gá, gō 'oó ụrĩ
 sĩ mungárá 'dālé rĩ sĩ. Kúru ĩ ní lūzá Yōsépā ní
 urobí agá kīnĩ, ã 'de mụy ǎngũ Gālíláyā vé rĩ gé.
²³ Kọpí ní 'dezú mụzú adrízú kūrú Nāzērétā vé
 rĩ agá, tā ọtụ nẹbĩ rĩ pi ní átá 'bá 'bā paápi rĩ
 ã tā sĩ rĩ nga 'i fũú tị ni gé gí kīnĩ, “Í ímụ ĩri zị
 Nāzērétāgú.”

3

*Yūwánĩ Bātízīmũ sēepi rĩ ímụ lẹtị útú
 (Mārākō 1:1-8; Lúkā 3:1-18; Yūwánĩ 1:19-28)*

¹ Ílĩ 'dā'bée ã vudrĩ gé, Yūwánĩ Bātízīmũ sēepi
 rĩ ímụ rií tị sēe ǎngũ ã'wí cínýáfā rú rĩ agá ǎngũ
 Yũdáyā vé rĩ agá 'dāá. ² Kīnĩ, “Ími újákí ẹsĩ,

ã'diātāsīyā mālūngā 'bũ vé rĩ ícá ãnyĩṅá gí." 3 'Bá nębĩ Īsáyā ní tã ní átá rĩ, ĩri adriípi 'dĩ.

"Ū'dúkó 'bá āzi vé ni ri ọ'ú āngũ ã'wí cínyáfā rú rĩ agá 'dǎá kĩnĩ,

ĩmi údékí létì Úpí ní,

ĩmi útúkí létì ĩrivé rĩ ã adri pìrì.' "

4 Bōngó Yūwánĩ ní suú rĩ údékí kámĩlō ã 'bí, gō ĩri ní 'yĩ 'í úpílẹ́ gá rĩ údékí lǎ'bú. ĩrivé ānyāngā ĩri ní rií nyaá rĩ, úmbí, āzini ọnyú ásé agá 'dǎá rĩ. 5 'Bá kūrú Yērúsálémā vé rĩ agá rĩ pi, āngũ Yūdáyā vé rĩ agá rĩ pi, āngũ Yárídénĩ vé rĩ agá rĩ pi be céré 'dekí mụ́ Yūwánĩ vúgá 'dǎá, 6 kọpi ũlũkí ìvé ũnjikānyā, Yūwánĩ ní kọpi ní bātízĩmũ* sēzú, ri bātízĩmũ rĩ sēé yĩ ãmbúgú dīpi dīdī Yárídénĩ agá.

7 Yūwánĩ kǎ ndréé Fārúsĩ† rĩ pi Sādókē‡ rĩ pi be ri ímụ kárakará 'í vúgá vūrā 'í ní rizú bātízĩmũ sēzú rĩ gé nōó, ĩri ní 'yozú kọpi ní kĩnĩ, "ĩmi adri'bée sũ ĩnĩ tĩnĩ 'dĩ'bée, ã'di ĩmgbē ĩmî mị ápázú Múngú vé jĩkó úmvúlésĩ ímụpi drĩdrĩ 'dĩlé rĩ gé sĩ nĩ? 8 Lē ĩmi 'okí tã lūúpi 'yozú kínĩ, ĩmi újákí ẹsì ũnjikānyā agásĩ gí ni áyu. 9 Lē ĩmi rikí

3:3 3:3 Īsáyā 40:3 * 3:6 3:6 Bātízĩmũ: ĩ ri 'bá rĩ pi ní bātízĩmũ sē lüzú kínĩ, kọpi újákí ẹsì ìvé ũnjikānyā agásĩ gí, kọpi ẹ'yĩkí Múngú ri gí. † 3:7 3:7 Fārúsĩ: Fārúsĩ rĩ pi ngúlúmũ Yāhúdĩ rĩ pi vé tǎĩmbị Mósē vé rĩ rụ'bá tĩtĩ rĩ pi. Kọpi 'dukí índrĩ rĩ pi vé tã, āzini mǎlāyĩkā rĩ pi vé tã 'bāá tã āmbúgú rú, kọpi ẹ'yĩkí rá 'yozú kínĩ, 'bá ũdrā'bá gí rĩ pi gō íngá idri rú rá. 'Í lǎ Ẹzĩ 23:8. ‡ 3:7 3:7 Sādókē: Sādókē rĩ pi ngúlúmũ Yāhúdĩ rĩ pi vé tǎĩmbị Mósē vé rĩ rụ'bá tĩtĩ rĩ pi, 'bo kọpi ẹ'yĩkí índrĩ rĩ pi vé tã kuyé, ẹ'yĩkí mǎlāyĩkā rĩ pi vé tã kuyé, āzini kọpi ẹ'yĩkí kpá 'yozú kínĩ, 'bá ũdrā'bá gí rĩ pi gō íngá idri rú rá 'dĩni kuyé. 'Í lǎ Ẹzĩ 23:8.

ũsũú ĩmĩ ẹsĩ agá 'dǎlé 'yozú kǐnĩ, 'Ābũrámā§ ri ĩmivé ẹtẹpị 'díní' ku. Á 'yo ĩmi ní, Múngú ri ícọ írā nōri újá ízú úyú Ābũrámā vé ni pi rú rá.*
 10 Múngú í'dú ụbọlú pẹti ã ulá ugazú rĩ 'í dríge gí, pẹti 'a'béé ũ'a be múké ku rĩ pi ǎrèvú céré ĩ uga vũgá, ĩ kọpi 'dụ ú'bé ǎcí agá.

11 “Ma ri ĩmi ní bǎtízĩmũ sē yĩ sĩ lũzú kǐnĩ, ĩmi újǎkí ẹsĩ ũnjĩkǎnyā agásĩ gí. 'Bo 'bá ǎzi ri ímụ má vùdrĩ gé 'dĩ' dī, ĩrivé ǎmbũgũ ndē mávé rĩ rá, má ícọ ĩrivé ngá pá gá 'dụú bǎ ku. ĩri ímụ bǎtízĩmũ rĩ sē Índrĩ Uleteré rĩ sĩ, ǎzini ǎcí sĩ. 12 ĩri kọbị ngá ụ'bízú ni be dríge, ĩri ímụ ívé ǎnyá ụ'bị ǎní. ǎnyá rĩ vé fí,† ĩri dǎ ĩrá agá, 'bí ni, ĩri zǎ ve ǎcí sĩ, ǎcí 'dĩri ícọ drǎá ku.”

*Sēkí Yēsũ ní bǎtízĩmũ
 (Mǎrǎkō 1:9-11; Lúkǎ 3:21-22)*

13 Yēsũ ní íngázú ímúzú ǎngũ Gǎlĩláyā vé rĩ gé 'dǎásĩ, ĩri ní ímúzú Yũwǎnĩ vúgá Yáridénĩ gé nǎlé, lē Yũwǎnĩ ã sē 'í ní bǎtízĩmũ. 14 'Bo Yũwǎnĩ lē kōdō gǎá ĩri ní bǎtízĩmũ sēgá sĩ. Yũwǎnĩ kǐnĩ, “Mĩ té ícọ má ní bǎtízĩmũ sē nĩ, ngá mí ní ímúzú má vúgá 'yozú kǐnĩ má sē mí ní bǎtízĩmũ rĩ ǎ'di?”

§ 3:9 3:9 Ābũrámā: Múngú zị Ābũrámā ri kǐnĩ, ã ku ívé 'bá 'bẹti ǎsǎmvú gé rĩ pi, ã ku ívé ǎngũ, ã 'de muụ ǎngũ ǎzi ú'di ni gé. Ābũrámā ri ẹ'bịpị Yǎhúdĩ rĩ pi vé rĩ, tĩkí ĩri ílĩ ẹlĩfũ ǎlu mǔdũrũlũ ǎrō (1,800) gé, ịsụ tĩkí drĩ Yēsũ ri kuyé. 'Í lǎ Í'dóngará 12-25. * 3:9 3:9 Úyú Ābũrámā vé ni pi: Múngú ri 'bá rĩ ǎ'yĩ adri pịrị tǎ ĩri ní 'oó pịrị rĩ sĩ, adri 'yozú kǐnĩ ĩri ní adrii úyú Ābũrámā vé rĩ sĩ ku. † 3:12 3:12 ǎnyá rĩ vé fí, ǎzini 'bí ni: ǎnyá rĩ vé fí, ĩri 'bá Yēsũ Kúrísitō ri ẹ'yĩ' bá gí rĩ pi, 'bí ni, ĩri 'bá Yēsũ Kúrísitō ri ẹ'yĩ' bá kuyé rĩ pi.

15 Yēsũ ní újázú ìri ní kīnī, “Lě tã rĩ ã 'dụ 'i ngaá sũ má ní 'yoó 'dĩri tịni, ã'diātāsīyã Múngú lě 'bã 'dụkí tã rĩ pi ãrěvú céré ngaá pịrị sũ 'í ní lěé rĩ tịni.” Kúru Yūwánī ní ìri ní bātízīmũ rĩ sězú.

16 Yūwánī kã Yēsũ ní bātízīmũ rĩ sěé, Yēsũ ní ìfũzú yĩ rĩ agásī ãmvé. Koro sã 'dãri gé, 'bũ rĩ zĩ 'i kú mgbọ, Índrī Múngú vé rĩ ní ísízú ímúzú sũ ãmámũ tịni, úrízú ìri drịgé. 17 Kúru ụ'dụkọ ní íkúzú 'bũ gé 'dãásī 'yozú kīnī, “Mvã 'dĩri mávé ni, á lě ìri lělě, ma ìri sī ãyĩkō sī.”

4

Ādróko ụ'bĩ Yēsũ ri (Mārákō 1:12-13; Lúkã 4:1-13)

1 Kúru Índrī Uleteré rĩ ní Yēsũ ri jìzú mụzú ásé agá ãngũ ã'wí cínýáfã rú rĩ gé 'dãá, ādróko* ní ìri ụ'bĩzú. 2 Yēsũ a'bi† 'i caá ụtúná pũkú sụ ìnịná pũkú sụ, nya ngá ãzi kuyé, ẹbírí fụ ìri káyĩ. 3 Ādróko ní ímúzú ìri ụ'bĩzú, 'yozú ìri ní kīnī, “Mì dō Mvã Múngú vé ni, 'í 'yo írã anjì 'dĩ'béé ní, kọpi ã újákí ì ufuú pánga rú.”

4 Yēsũ ní újázú ìri ní kīnī, “Sīkí Búkũ Múngú vé rĩ agá kīnī, “Bá ícọ adrií ídri rú 'yẹná pánga sī ó'dụkụlẹ ku, 'bã rĩ adri ídri rú ụ'dụkọ múké Múngú ní átá ìfũú 'í tị gé sī rĩ sī.’ ”

* **4:1** 4:1 Ādróko: Ādróko vé rụ Sātánã 'i, ìri ãmbúgú índrī ùnjí rĩ pi drịgé, gã tã Múngú vé ri 'dụgá ngagá sī 'bũ gé 'dālẹ. Múngú ídró ādróko ri índrī ùnjí rĩ pi be 'bũ gé 'dãásī nī. 'Í lã I'dangará 12:7-9. † **4:2** 4:2 A'bi: Sã ãzi sī Yāhūdī rĩ pi ri ì a'bi, nyakí ínyá ku, kọpi ri ẹsị 'bã rizú Múngú ri zìzú. **4:4** 4:4 Dětōrōnómě 8:3

5 Kúru Ādróko ní Yésũ ri jizú mužú kũrú uletere Yērúsálémã vé rĩ gé 'dãá, ĩri ní Yésũ ri jizú tuzú Jó Múngú vé rĩ‡ drĩgé uryu 'dãá, ⁶ ĩri ní 'yozú kĩnĩ, “Mi dõ Mvã Múngú vé ni, 'í wa vũgã 'dãá, ã'diãtãsiyã siki Búkũ Múngú vé rĩ agã kĩnĩ, “ ‘Múngú ri ívé mālāyíkã rĩ pi ĩpẽ ímũ mĩ ĩzã ko rá, kòpi mi ko ĩ drĩgé uryu 'dĩgé, mĩ sị rí mĩ pá írã rú'báná gá ku.’ ”

7 Yésũ ní újázú ĩri ní kĩnĩ, “Siki kpã Búkũ Múngú vé rĩ agã kĩnĩ, ‘Lẽ mĩ ỳ'bĩ Úpí Múngú mívé rĩ ku.’ ”

8 Ādróko rĩ gõ kpã ĩri jĩ tujú írã ãco ni drĩgé urugégé 'dãá, ĩri ní ãngũ 'bãgú rĩ pi ní ruú vũ drĩgé nõgó rĩ pi i'dazú Yésũ ní céré, ãzini kòpivé ngã ũnyĩ be vũ drĩgé nõgó rĩ pi i'dazú ĩri ní. ⁹ ĩri ní 'yozú Yésũ ní kĩnĩ, “Mĩ ütĩ dõ kũmũcí má ẽndrẽtĩ gé ma ĩnjĩzú rá, ma ngã vũ drĩgé rĩ pi ãrẽvú sã céré mí ní.”

10 Yésũ ní 'yozú ĩri ní kĩnĩ, “Sātãnã,§ 'í de mi má gãrã gã 'dĩisĩ rá! ã'diãtãsiyã siki Búkũ Múngú vé rĩ agã kĩnĩ, ‘Lẽ mĩ ĩnjĩ 'yẽná Úpí Múngú mívé rĩ áyu, mĩ nga ĩri ní ẽzĩ.’ ”

‡ 4:5 4:5 Jó Múngú vé rĩ: Jó Múngú vé rĩ 'yẽná ãlukúta Yērúsálémã gã 'dãá. Atala rĩ pi 'yẽná ri rõbõnjõ zã Jó rĩ agã 'dãá nĩ, sũ tãĩmbĩ Mósé vé rĩ ní 'yoó rĩ tĩnĩ. Múngú ri dĩ Vürã Uleteretere rĩ gé, Jó Múngú vé rĩ agã 'dãá. 4:6 4:6 Sãwũmã 91:11-12 4:7 4:7 Dõtõrõnõmẽ 6:16 § 4:10 4:10 Sātãnã: Sātãnã ri ãdróko, ĩri ãmbúgú índri ũnjĩ rĩ pi drĩgé, gã tã Múngú vé rĩ 'dugã ngagã sĩ, Múngú idró ĩri 'bũ gé 'dãási. 'Í lã I'dangará 12:7-9. 4:10 4:10 Dõtõrõnõmẽ 6:13

11 Kúru Ādróko rĩ ní ĩri kuzú, mālāyíkā rĩ pi ní ímúzá ĩri ě ĩzā kozú.

*Yēsũ í'dó ú'dúkọ múké rĩ ũlũú
(Mārākō 1:14-15; Lúkā 4:14-15)*

12 Yēsũ kā yīi kīnī 'bekí Yūwánī ri jó āngũ ũ'yīzú rĩ agá gí, ĩri ní 'i újázú gōzú āngũ Gālíláyā vé rĩ gé 'dāá ũzi. 13 ĩri ní fūzú Nāzērētā agásī, 'dezú mužú adrizú Kāpārānāúmā gá, ĩnyīnā yīi bālālā rĩ ā gārā gá, āngũ Jēbūlúnā pi vé Nāfātālī be rĩ gé, 14 tā nēbī Īsáyā ní ọtú 'yoó rĩ ā nga rí 'i fūú tị ni gé bēnī kīnī,

15 “Āngũ Jēbūlúnā vé rĩ, āngũ Nāfātālī vé rĩ, létị mužú ānī yīi bālālā rĩ gé rĩ, āngũ yīi āmbúgú dīpī dīdī Yárídénī vé rĩ ā gārā gá rĩ, 'bá adri'bá Yāhúdī rú ku āngũ Gālíláyā vé rĩ agá rĩ pi,

16 āzini 'bá adri'bá ĩnīnā agá rĩ pi ndrekí ụtúná āngũ ĩngbērēēpi uletere rĩ gí, 'bá drā ru'bá ruru rĩ pi ndrekí ụtúná āngũ ĩngbērēēpi uletere rĩ gí.”

17 'Í'dózú sá 'dāri gé mužú drīdrī, Yēsũ í'dó rií tị sēé mužú kīnī, “Lē ĩmi újákí ẹsī, ā'diātāsīyā mālūngā 'bū vé rĩ ícá ĩnyīnā gí.”

'Bá Yēsũ ní í'dó zīi drīdrī ímú 'i pámvú ũbū rĩ pi

(Mārākō 1:16-20; Lúkā 5:1-11)

18 Yēsũ kā rií ẹcī yīi bālālā Gālíláyā vé rĩ ā gārā gá sī, ndre 'bá ĩrī, 'bá 'dī'bée ĩrītró ẹdrīpī. 'Bá rĩ Sīmónā ĩ ní zīi Pétēró pi ẹdrīpī Āndērēyā be,

kôpi ri ímbá 'be yǐ́ bǎlǎlǎ rǐ agá, ã'diātāsīyā kôpi 'bá ri' 'bá ǐ' 'bǐ 'be' 'bá ímbá sǐ ni pi. ¹⁹ Yēsũ ní 'yozú kôpi ní kīnī, “Ími ímúkí mâ pámvú ũbǐí, ma sē ími ímú 'bá ísé íjǐ má ní sǔ ími ní ǐ' 'bǐ 'beé rǐ tǐnǐ.” ²⁰ Koro kôpi ní ívé ímbá rǐ pi kuzú, kôpi ní 'dezú mužú Yēsũ vúgá sǐ.

²¹ Yēsũ kǎ 'i útrú mužú drǐdrǐ, ndre 'bá uruḱo ǐrǐ, kôpi ǐrǐtró édrǐpǐ, 'bá rǐ Yókóbũ pi Yũwánǐ be, kôpi anji Zēbēdáyō vé ni. Kôpi úríkí kuú kúlúmgbá agá 'dǎá ǐ étépǐ Zēbēdáyō be trú, kôpi ri ívé ímbá a'di. Yēsũ ní kôpi zǐzú kīnī, “Ími ímúkí má vúgá nõó.” ²² Koro kôpi ní kúlúmgbá rǐ kuzú, ǐ étépǐ ri kuzú, kôpi ní 'dezú mužú Yēsũ vúgá sǐ.

Yēsũ ídrǐ 'bá drǎ be rǐ pi
(Lúkǎ 6:17-19)

²³ Yēsũ ri écǐ mužú āngũ Gǎlǐláyā vé rǐ agásǐ, ri 'bá rǐ pi ímbá kôpivé Jó Múngú ri Zǐzú rǐ pi* agásǐ, ri ú'dúkó múké mǎlũngǎ vé rǐ ũlũú mužú, āzini ri 'bá drǎ be āndíāndǐ rǐ pi ídrǐ mužú 'bá rǐ pi āsámvú gé sǐ. ²⁴ Yēsũ vé tǎ ã kúbǐ kú mužú āngũ Sírīyā vé rǐ agásǐ céré. 'Bá rǐ pi ní 'bá drǎ be ũnjǐ ũnjǐ rǐ pi íjǐzú ímújú ǐri vúgá nõlé, 'bá ri' 'bá drǐ cǐ' 'bá drǎ ũkpó ũkpó ni sǐ rǐ pi, 'bá ídrǐ ũnjǐ †

* **4:23** 4:23 Jó Múngú ri Zǐzú rǐ: Yǎhúdǐ rǐ pi vé Jó Múngú ri Zǐzú rǐ pi kárákará kǐrú rǐ pi agásǐ āndíāndǐ, kôpi ri ǐ úmú Búkũ Múngú vé rǐ lǎ, āzini kôpi ri Múngú ri ǐnjǐ Ǫ'dú Sábátā vé rǐ gé.
† **4:24** 4:24 Ídrǐ ũnjǐ: ǐri ándúru mǎlǎyíkǎ Múngú vé rǐ pi vé āzi 'bũ gé 'dǎá, nõ tǎjmbǐ Múngú vé rǐ, Sātánā ri kôpivé āmbúgu. Múngú ídró kôpi 'bũ gé 'dǎásǐ vúgá nõó, kôpi gókǐ ufuú ídrǐ ũnjǐ, kôpi ri 'bá rǐ pi ní ǐzāngǎ sē vũ drǐgé nõgó. 'Í lǎ l'dangará 12:7-9.

ní fíi kôpi drĭgĕ rĭ pi, 'bá drã ní nyii kuú 'bĕlé'béle rĭ pi be, Yĕsũ ídrí kôpi rá. ²⁵ 'Bá kárakará íngá' 'bá āngũ Gālíláyā vé rĭ agá rĭ pi, kŭrŭ Dĕkápólīsī vé rĭ agá rĭ pi, Yĕrŭsālémā agá rĭ pi, āngũ Yŭdáyā vé rĭ agá rĭ pi, āzini āngũ Yárídénĭ vé álésĭ rĭ agá rĭ pi ārĕvú céré 'dekí mužú Yĕsũ vŭgá sĭ.

5

*Yĕsũ ímbá 'bá rĭ pi írã drĭgĕ
(Lúkã 6:20-23)*

- ¹ Yĕsũ kã 'bá bĭtrĭká rĭ pi ndreé, ĩri ní 'dezú mužú írã drĭgĕ 'dãlé, ĩri ní úrízú vŭgá. Īrivé 'bá ĩri ā pámvú ũbĭ' 'bá rĭ pi ní ímŭzú ĩri vŭgá nŏlé.
- ² Īri ní í'dózú kôpi ímbázú, ĩri ní 'yozú kĭnĭ,
- ³ "'Bá ęsĭ 'bã'bée Múngú drĭgĕ rĭ pi, Múngú ri kôpi ní tãkĭri sĕ rá,
ã'diãtãsĭyã kôpi fi mãlŭngã 'bŭ vé rĭ agá rá.
- ⁴ 'Bá ri' 'bá ngo' 'bá ĩzãngã ĩzãngã rŭ rĭ pi, kôpi tãkĭri ĩsŭ rá,
ã'diãtãsĭyã ĩ ímŭ kôpi ę sĭ ũmĭ rá.
- ⁵ 'Bá adri' 'bée tã be mãdã rĭ pi, kôpi tãkĭri ĩsŭ rá,
ã'diãtãsĭyã kôpi ímŭ ngá Múngú ní ęzĭĭ rĭ ĩsŭ vŭ drĭgĕ nŏgŏ rá.
- ⁶ 'Bá ębĭrĭ be, āzini úvá 'bã' 'bá tã pĭrĭ 'ozú rĭ pi, kôpi tãkĭri ĩsŭ rá,
ã'diãtãsĭyã tã pĭrĭ kôpi ní lĕé rĭ, kôpi ĩsŭ rá.
- ⁷ 'Bá ęsĭ be múké rĭ pi, kôpi tãkĭri ĩsŭ rá,
ã'diãtãsĭyã Múngú ri ímŭ ęsĭ múké 'bã kôpi ní rá.
- ⁸ 'Bá ęsĭ be ule rĭ pi, kôpi tãkĭri ĩsŭ rá,
ã'diãtãsĭyã kôpi ímŭ Múngú ri ndre rá.

- 9 'Bá tākíri íjì 'bá 'bá rĩ pi ãsámvú gé rĩ pi, kòpi tākíri ísú rá,
 ã'diātāsīyā Múngú ri ímú kòpi zì anjì ívé ni.
- 10 'Bá ì ní ọ̀cùú ìzāngā nyaá tã pìrì ã tã sī rĩ pi,
 kòpi tākíri ísú rá,
 ã'diātāsīyā mālūngā 'bù vé rĩ adri kòpivé ni.
- 11 “Ìmi 'bá ì ní ríí u'daá, ì ní ríí ọ̀cùú ìzāngā nyaá, ãzini ì ní ríí ùnjō úlì ìmi drìgé mà tã sī rĩ pi, ìmi tākíri ísú rá. 12 Ìmi únjìkì, ìmi adrikì ãyìkō sī, ã'diātāsīyā ãndēma ãmbúgú ìmi ùfēzú rĩ, ìri ìmi tē 'bù gé 'dāá'dā. Nébì ọ̀tú ìmi sī drìdrì rĩ pi, ọ̀cùkì nyo kòpi ìzāngā nyaá sù ìmi ní nyaá 'dīri tìni.

*'Bá Yēsū ã pámvú ùbì 'bá rĩ pi adrikì sù ẹ̀'yì tìni
 ãzini ùtùṅá tìni
 (Mārākō 9:50; Lúkã 14:34-35)*

13 “Ìmi adrikì sù ẹ̀'yì tìni vū drìgé nōgó. 'Bo ẹ̀'yì rĩ vé sì asuúpi asuasú rĩ ícá dō ãlákála gí, ì ícó gō ìri údé, ã asu rí asuasú íngóni? Gō adrií múké ngá á'dízú ãní ku, ì 'dù dā vūgá, 'bá rĩ pi utu pá sī.”

14 “Ìmi adrikì sùú ùtùṅá ríipi ãngū ìmgbērēēpi vū drìgé nōgó rĩ tìni. Kùrú ì ní sùí ánga drìgé rĩ, ìri índré ku ãngū ule gá. 15 'Bá ãzi ícó lámḃã 'yūú ùdrì ùpìì drì ní gé cí ku, ìri lámḃã rĩ 'bã mísá drìgé, ìri ãngū ìmgbērē ku uletere 'bá rĩ pi ní jó agá 'dāá. 16 Lē kpá ìmivé ãcí ã ñì ñì 'bá rĩ pi ẹ̀ndrẹ̀tì gé, kòpi ã ndrekì rí tã múké ìmi ní 'oó rĩ, kòpi ẹ̀ íngúkì rí ìmi Ẹ̀tẹ̀pì 'bù gé rĩ ãní.

Tāìmbì Mósē vé rĩ

17 “Lē ĩmi rikí ũsũú 'yozú kínĩ má ímú tǎĩmbĩ Mósē vé rĩ fũú drǎá 'dínĩ ku, dõku má ímú tǎ nēbĩ rĩ pi ní sĩĩ rĩ fũú drǎá 'dínĩ ku, má ímú ĩmi ní tǎ rĩ vé ífífí ũlũú. 18 Ádarú á 'yo ĩmi ní 'dínĩ, tǎ ã fí tǎĩmbĩ rĩ vé ĩ ní sĩĩ rĩ ícó ãvĩĩ ãluᵇáni ku, cĩmgbá cazú 'bũ pi ní áfízú vũ be rĩ gé, tǎ ĩ ní sĩĩ tǎĩmbĩ rĩ agá rĩ pi ãrēvú céré ímú ĩ nga rá. 19 'Bá tǎĩmbĩ ĩ ní ndreeé kuú mǎdǎᵇá rĩ ᵇóopi, gõopi 'bá rĩ pi ímbápi tǎ ãlu ãlu 'dĩri 'duᵇupi ngaápi rĩ, ĩ ímú ĩri ndre ku mǎdǎᵇáᵇá mǎlũᵇǎ 'bũ vé rĩ gé 'dǎá, 'bo 'bá tǎ ĩ ní ẹziĩ rĩ 'duᵇupi ngaápi rá rĩ, ĩ ímú ĩri 'du 'bǎ ãmbúᵇú mǎlũᵇǎ 'bũ vé rĩ gé 'dǎá. 20 Lē ĩmi 'duki tǎĩmbĩ Múᵇú vé rĩ ngaá piᵇi, ã ndē Fǎrúsĩ rĩ pi ní riĩ 'duᵇu ngaá rĩ rá, ázini ã ndē 'bá tǎĩmbĩ ímbá' 'bá rĩ pi ní riĩ 'duᵇu ngaá rĩ rá. ĩmi 'okí dõ 'dínĩ ku, á sõ ũyõ, ĩmi ícókí fíĩ mǎlũᵇǎ 'bũ vé rĩ agá 'dǎá ku.

Yēsũ ímbá 'a vengará vé tǎ

21 “Īmi yíkí rá, 'yokí 'bá ínógósi 'dǎ'bée ní kínĩ, 'Lē mí 'dĩ 'bá ku, 'bá rĩ 'dĩ dõ 'bá, ĩ ĩri ĩrĩᵇá rá.’
22 'Bo á 'yo ĩmi ní 'dínĩ, 'bá rĩ ē ẹsĩ ve dõ ẹdrĩpi ní, ĩ 'bá 'dĩri ĩrĩᵇá rá. 'Bá rĩ 'da dõ ẹdrĩpi ri, átá dõ átángá ũᵇjĩ ĩri ní, ĩ 'bá 'dĩri jĩ 'bá tǎ lĩ' 'bá rĩ pi* ẹndrẹti gé. 'Bo 'bá rĩ 'yo dõ, 'Mi azakaza rú!' ĩ 'bá 'dĩri 'du 'be ãcí vezú ãní ũdũ ãkó rĩ† agá.

5:21 5:21 Wũᵇgǎrá 20:13; Dětõrõnómē 5:17 * 5:22 5:22 'Bá tǎ lĩ' 'bá rĩ pi: Átálágú ãmbúᵇú rĩ, atala atala rĩ pi drĩgé rĩ pi, drĩkoma rĩ pi, kõpi ri ĩ úmú tǎ Yǎhũdĩ rĩ pi vé rĩ lĩ. † 5:22 5:22 Ácí vezú ãní ũdũ ãkó rĩ: Múᵇú ri úmvúlēsĩ 'bá 'i ẹ'yĩ' 'bá ku rĩ pi 'du ú'bé ãcí 'dĩri agá. 'Í lǎ l'dangǎrá 20:7-15.

23 “Kúru mi dō ri fēfē jì sē Múngú ní vūrā rōbōṅṅō zāzú rī‡ gé 'dāá, 'í mụ dō ígá mí ẹsị agá 'dāá, mí 'o mí ẹdrịpị ri ūnjí, 24 'í ku fēfē mí ní lēé jị sēé Múngú ní rī kú vūrā rōbōṅṅō zāzú rī gé 'dāá, drīdrī ni, ĩmi údékí ĩmi āsámvú mí ẹdrịpị be rī ũgbále, kúru 'í gō rí mụ ẹfēfē mí ní lēé sēé Múngú ní rī sēé ndō.

25 “‘Bá āzi lē dō mi tōó, lē dō mi jị jó ĩ ní tã lizú rī agá, ĩmi kádō rií mụ ịri be lẹtị gé 'dīgé, ĩmi údékí ĩmivé tã ĩmi āsámvú gé ịri be rī mbēlējá, 'í 'o dō 'dini kuyé, 'bá mi tōopi rī, ịri mi jị pá tu 'bá tã lịpi rī ẹndrẹtị gé, 'bá tã lịpi rī mi sē ũgalaku drịgé, ũgalaku rī mi jị 'be jó āngū ũ'yīzú rī agá.

26 Ádarú á 'yo ĩmi ní 'dini, 'dụkí dō mi 'beé jó āngū ũ'yīzú rī agá 'dāá gí, mí ĩfū āmvé ku, mi ngá ĩ ní lị mí drịgé rī ũfē ũgbále ká, mi íbị ĩfū āmvé ndō.

Yēsū ímbá ọwụ vé tã

27 “‘ĩmi yịkí rá tãimbị rī kīnī, ‘Lē mī 'bā ọwụ ku.’ 28 ‘Bo á 'yo ĩmi ní 'dini, 'bá rī ndre dō ũkú mụzú gbīgbī, 'bá 'dīri ẹsị agá 'dāá 'bā ọwụ gí.

29 Mívé mị drị ẹndẹpị gé rī sē dō mi fí ũnjikānyā 'oó nī, lē mī ínje ịri 'beé 'dīsī āmvé. 'Í nje dō ịgélé āzi mī rụ' 'bá gá rī 'beé vūgá, ịri múké, ndē mí ní fizú mī rụ' 'bá be ngị ácí vezú ānị ụdụ ákó

‡ 5:23 5:23 Vūrā rōbōṅṅō zāzú rī: Vūrā rōbōṅṅō zāzú ni anigé Jó Múngú vé rī ā bóró gá 'dāá, átálágú rī ri rōbōṅṅō zā ānī Múngú ní 'bá rī pi trüzú ívé ũnjikānyā agásī. Vūrā ẹjịngürü zāzú ni anigé Vūrā Uleteré rī gé Jó Múngú vé rī agá 'dāá, átálágú rī ri ẹjịngürü zā ānī Múngú ní ụ'bútịjá sī, āzini ụndrējá sī sá Múngú ri zizú rī gé. 5:27 5:27 Wụngará 20:14; Dětōrōnómē 5:18

rĩ agá 'dǎá rĩ. ³⁰ Mívé drĩ ẽndépi sê dō mi fí ùnjĩkányǎ 'oó nĩ, lē mĩ lĩ ìri 'beé 'dĩisĩ rá. 'Í lĩ dō ìgélé ǎzi mĩ rú'bá gá rĩ 'beé vũgá, ìri múké, ùnjĩ nĩ mĩ ní fizú mĩ rú'bá be ngĩ ǎcí vezú ǎní ùdũ ǎkó rĩ agá 'dǎá rĩ.

Ayngára ágó pi vé ùkú be rĩ

(Mātáyo 19:9; Mǎrǎkō 10:11-12; Lúkǎ 16:18)

³¹ “Ìmi yĩkĩ rá tǎimbĩ Mósē vé rĩ kĩnĩ, “Bá rĩ dro dō ívé ùkú, lē ǎ sĩ kōkōbĩ sēé ùkú rĩ drĩgé ìri drozú ǎní.’ ³² ‘Bo á lē 'yoó ìmi ní 'dĩni, 'bá rĩ dro dō ívé ùkú gĩ, 'dĩri lũ ùkú rĩ ní létĩ ọwũ 'bázú ni. Ùkú rĩ adri dō ágó ǎzi be ká, 'bá rĩ íbĩ ùkú rĩ dro ndō, 'bá ùkú 'dĩri jeépi rĩ, 'bǎ 'dĩri 'bǎ ọwũ 'bá ǎzi vé ùkú sĩ.

Yēsũ ímbá ùyō vé tǎ

³³ “Ìmi yĩkĩ kpá rá 'yokĩ 'bá ìnógósĩ rĩ pi ní kĩnĩ, ‘Mĩ sō dō ùyō, lē mĩ ñō ùyō mí ní sōó rĩ ku, ùyō mí ní sōó Úpĩ ẹndrẹti gé rĩ, lē mĩ 'dụ tǎ ni ngaंगा. ³⁴ ‘Bo á 'yo ìmi ní 'dĩni, lē ìmi sōkĩ ùyō ku. Lē ìmi rikĩ 'bũ ǎ rú ẹdĩ ùyō sōzú ǎní ku, ǎ'diātāsīyǎ 'bũ rĩ lúpá Múngú vé ni, ³⁵ dōku ìmi rikĩ vũ ǎ rú ẹdĩ ùyō sōzú ǎní ku, ǎ'diātāsīyǎ vũ rĩ Múngú vé ni, ìri pá 'bǎ ǎní, dōku ìmi rikĩ Yẹrúsálémǎ ǎ rú ẹdĩ ùyō sōzú ǎní ku, ǎ'diātāsīyǎ ìri kũrú 'Bágú ǎmbúgú rĩ vé ni. ³⁶ Lē mĩ ri mĩ drĩ ẹdĩ ùyō sōzú ǎní ku, § ǎ'diātāsīyǎ mí ícó mĩ drĩ 'bí újá ícá imve dōku ìni ku. ³⁷ Tǎ mí ní újá rĩ, ìri dō ẽ, ǎ adri ẽ,

5:31 5:31 Dětōrōnómē 24:1 **§ 5:36** 5:36 Lē mĩ ri mĩ drĩ ẹdĩ ùyō sōzú ǎní ku: 'Bá uration'béé vé mēre agá, kōpi 'dụkĩ drĩ vé tǎ 'bǎá ǎmbúgú ùyō sōzú ǎní.

dō kuyé, ã adri kuyé. Tã rĩ dō ù'dũ be túngú, tã 'dĩri íbí íngá ãdróko vúgálésĩ.

*'Bá rĩ 'o dō mi ùnjí, ã 'okí ìri ùnjí ku
(Lúkã 6:29-30)*

³⁸ “Ìmi yìkí rá ọtú 'yokí kínĩ, “Bá ãzi sō dō mí mị ọfụú, 'bá ãzi ri kpá ìri ẽ mị sō ọfụ rá, 'bá ãzi kpu dō mí sị, 'bá ãzi ri kpá ìri ẽ sị kpu rá.’ ³⁹ 'Bo á 'yo ìmi ní 'díní, 'bá rĩ 'o dō mi ùnjí, ã 'okí ìri ùnjí sũ ìri ní mi 'oó rĩ tịnị ku. 'Bá rĩ sa dō mí gbángírí drị ẹndẹpị gé rĩ, lẹ mí újá kpá mí gbángírí drị ìjị gé rĩ ã sa. ⁴⁰ 'Bá ãzi lẹ dō mi jị mụú 'bá tã lị 'bá rĩ pi ẹndrẹtị gé, 'ì 'dụ rí mívé bōngó ágá vé rĩ, lẹ mí sē kpá ìri ní mívé bōngó akoó rũkũ rĩ ìndĩ. ⁴¹ 'Bá ãzi si dō mi ùkpō sĩ, kĩnĩ mí jì 'i máyílí ãlu, lẹ mí jì ìri caá máyílí* ìrĩ. ⁴² 'Bá ãzi zị dō ngá mí tị gé, lẹ mí sē ìri ní ngá ìri ní zị rĩ, 'bá ãzi lẹ dō ngá ẹ'yị mí vúgá, lẹ mí uga ìri ní ngá rĩ ku.

*Lẹ mí lẹ arì'ba mívé rĩ pi lẹlẹ
(Lúkã 6:27-28, 32-36)*

⁴³ “Ìmi yìkí ándúrú rá kínĩ, 'Lẹ mí lẹ 'bá mí gārã gá rĩ lẹlẹ, ãzini lẹ mí ndre mívé arì'ba rĩ pi ùnjí.’ ⁴⁴ 'Bo á lẹ 'yoó ìmi ní 'díní, lẹ ìmi lẹkí arì'ba ìmivé rĩ pi lẹlẹ, 'bá ìmi 'o'bá ùnjí rĩ pi, lẹ ìmi zìkí kòpì ní Múngú ri. ⁴⁵ Ìmi 'okí dō tã rĩ 'díní, ìri lū 'yozú kínĩ ádarú ìmi anjì 'bá Ẹtẹpị Múngú 'bù gé rĩ vé ní. Múngú ri ụtú sē ka 'bá múké rĩ pi ní, ãzini 'bá ùnjí rĩ pi ní ìndĩ, ãzini ìri yííḡó sē 'dì 'bá tã 'o'bá pìrì rĩ pi ní, ãzini 'bá tã 'o'bá ùnjí rĩ pi ní

5:38 5:38 Wűngára 21:24; Lẹvítikã 24:20; Dětörönómě 19:21

* **5:41** 5:41 Máyílí: 'Bá ri ícọ ẹcị tu ca máyílí na sã ãlu ágá.

5:43 5:43 Lẹvítikã 19:18

ĩndĩ. ⁴⁶ 'Í ri dō 'yéǵá 'bá mi lě'bá rĩ pi lěé áyu, mi nyo ícó tã múké ʒsú ǎní rá? 'Bá mǔfēngǎ umbe jezú rĩ u'du' 'bá rĩ pi† lěkí kpá 'bá ĩ lě'bá rĩ pi lělé ĩndĩ. ⁴⁷ Mi dō 'yéǵá ri mōdó sē mí édrípǐi ní, tã múké mí ní ʒsú 'a ní gé 'dǐgé rĩ ǎ'di? Pǎgánō rĩ pi 'okí nyo tã sǔú 'dĩri tǐnǐ ku? ⁴⁸ Sâ céré sǐ, lě ĩmi 'okí tã pǐrǐ, sǔ sâ céré sǐ ĩmi Ẹtẹpǐ 'bǔ gé rĩ ní tã 'oó pǐrǐ rĩ tǐnǐ."

6

Yésũ kĩnĩ ǎ sēkí ngá 'bá ngá ǎkó rĩ pi ní

¹ "Lě ĩmi ndrekí múké, ĩmi dō ri tã múké 'o, tã ĩmi ní 'oó rĩ, lě ĩmi rikí 'oó 'bá rĩ pi ẹndrẹtǐ gé andrekelemgbe kọpi ǎ ndrekí rí 'yozú kínĩ, ĩmi ri tã múké 'o 'díní ku. ĩmi 'okí dō 'díní, ĩmi ícókí ngá ĩmi Ẹtẹpǐ ní úmvúlésĩ lěé sēé ĩmi ní 'bǔ gé 'dǎá rĩ ʒsú ku.

² "Mi dō ri ngá sē 'bá ngá ǎkó rĩ pi ní, lě mĩ ri tã ni áyú mužú 'bá rĩ pi ní sǔ 'bá ĩ 'bǎ'bée kú tã be pǐrǐ ri' 'bá ngá ĩ ní sēé 'bá ngá ǎkó rĩ pi ní rĩ ǎ tã áyú' 'bá Jó Múngú ri Zǐzú rĩ pi agásĩ, ǎzini létǐ drǐgé sǐ, 'bá rĩ pi ẹ íngúkí rí ĩ ǎní rĩ pi tǐnǐ ku. Ádarú á lě lūú ĩmi ní 'díní, ngá 'yéǵá kọpi ní ʒsú rĩ, ĩri tã 'bá rĩ pi ní kọpi íngúzú 'dǎri. ³ 'Bo mi dō ri ngá sē 'bá ngá ǎkó rĩ pi ní, lě 'bá ǎzi ǎ nǐ ngá mí ní sēé rĩ vé tã ku. ⁴ Lě mĩ sē ngá rĩ kírĩ,

† 5:46 5:46 'Bá mǔfēngǎ umbe jezú rĩ u'du' 'bá rĩ pi: 'Bá mǔfēngǎ umbe jezú rĩ u'du' 'bá rĩ pi, kọpi Yǎhúdǐ ri' 'bá mǔfēngǎ umbe jezú rĩ u'du' 'bá 'bǎgú ǎmbúgú Rómǎ vé rĩ ní rĩ. Kọpi ri mǔfēngǎ rĩ u'du ǎmbúgú 'bǎgú rĩ ní 'yoó kọpi ǎ u'du' kírĩ ndē.

'bá āzi ā nī tā ni ku. Kúru mí Ẹtẹ̀pì riípi tā ĩ ní 'oó kírì rĩ ndreépi rĩ, ĩri mi ũfě rá.

Múngú ri zìngára

⁵ “Īmi kádō rií Múngú ri zìjì, lě ĩmi adrikí sũ 'bá ĩ 'bā'bée kú tā be pìrì rĩ pi tìjì ku, kọpi lẹkí rií pá tuú ọrụ sī Múngú ri zìjì Jó Múngú ri Zìzú rĩ pi agásì, āzini létì drìgẹ sī, 'bá rĩ pi ẹ íngúkí rí ĩ ání bēnī. Ádarú á lě lūú ĩmi ní 'dínì, Ngá 'yẹ́nà kọpi ní ịsú rĩ, ĩri tā 'bá rĩ pi ní kọpi íngúzú 'dāri. ⁶ Mì dō ri Múngú ri zì, lě mī fi jó agá, mī ọpì kẹẹtì rĩ cí, 'í zì mí Ẹtẹ̀pì ĩ ní rù'bá ni ndreé ku rĩ, kúru mí Ẹtẹ̀pì riípi tā ĩ ní 'oó kírì rĩ vé tā nńìpi cére rĩ, ĩri mi ũfě rá. ⁷ Īmi kádō rií Múngú ri zìjì, lě ĩmi rikí átángá ífífí ǎkó ni pi ẹndìjì zìjì mụzú dđì dđì sũ 'bá Múngú ri nńì'bá kuyé rĩ pi tìjì ku, kọpi ụsũkí Múngú ri ícọ ịvé átángá ĩ ní átá kárákará 'dđì'bée yì rá. ⁸ Lě ĩmi adrikí sũ kọpi tìjì ku, ǎ'diātāsīyā tā ĩmi lěé zìjì rĩ, ĩmi Ẹtẹ̀pì nńì ịnógósí gí.

⁹ “Īmi lẹkí dō Múngú ri zìjì, ĩmi zìkí 'dínì,
 “ ‘Bávẹ Ẹtẹ̀pì 'bũ gé rĩ,
 rù mívẹ rĩ ẹ ịnjìkí ịnjìnjì.

¹⁰ Lě mālūngā mívẹ rĩ ẹ ímú ịyí,
 lě ǎ ngakí tā mī ẹsì ní lěé rĩ
 vũ drìgẹ nńógó sũ 'bũ gé 'dđìlẹ rĩ tìjì.

¹¹ 'Í sẹ 'bá ní ǎnyāngā ụ'dụ ǎndrũ rĩ gé.

¹² 'Í trũ 'bā ũnjìkányā 'bá ní 'oó rĩ agásì rá,
 sũ 'bá ní 'bá 'bā 'o'bá ũnjì rĩ pi trũ rĩ tìjì.

13 Lē mī sē tā ũnjí ã ỳ'bĩ 'bâ ku, lē mī pa 'bâ ãdróko drígé sī rá.*

14 Ā'diātāsīyā ĩmi trūkí dō 'bá ĩmi 'o'bá ũnjí rĩ pi rá, ĩmi Ẹtẹpị 'bũ gé rĩ kpá ĩmi trũ rá. 15 'Bo ĩmi trūkí dō 'bá ĩmi 'o'bá ũnjí rĩ pi ku, ĩmi Ẹtẹpị 'bũ gé rĩ trũ kpá ĩmi ku.

Yésũ ímbá 'bá rĩ pi ínyá a'bingará vé tã sī

16 “Īmi dō ri ĩmi a'bi ngá nyanya sī, lē ĩmi rikí adrii ĩzāngā sī sũ 'bá ĩ 'bã'bée kú tā be pịrị rĩ pi tịnị ku, kọpi ri adri ku ĩzāngā ĩzāngā rú, 'bá rĩ pi ã ndrekí rí 'yozú kínĩ ĩ ri ãnyāngā a'bi. Ádarú á lē lūú ĩmi ní 'díní, ngá 'yéńá kọpi ní ịsú rĩ, ĩri tā 'bá rĩ pi ní kọpi íngúzú 'dāri. 17 'Bo mi dō ri mi a'bi ngá nyangára sī, lē mī inga mī drị'bí inganga, mī ũjĩ mī ẹndrẹtị yĩ sī, 18 'bá rĩ pi ã nĩkí rí 'yozú kínĩ mi ri mi a'bi ngá nyangára sī 'díní ku. 'Bo 'yéńá mí Ẹtẹpị riipi tā ĩ ní ũzũúzũ rĩ vé tã nịpi céré rĩ, ĩri mi ũfē rá.

*Ā'bú 'bũ gé 'dāá rĩ vé tã
(Lúkã 12:33-34)*

19 “Lē ĩmi rikí ā'bú 'bāá kuú ĩmi ní vũ drígé nōgó ku, vũ drígé nōgó, ịjịrịkọ ri ngá mbembe, ngá ri údrịdrị, ụgụ'ba ri ngá ụgụgụ. 20 Lē ĩmi 'bākí ĩmi ní ngá múké rĩ pi kú 'bũ gé 'dāá, vūrā ịjịrịkọ ní ngá izazú ku, ngá ní údrịzú ku, ụgụ'ba

* **6:13** 6:13 Búkū Mātáyo vé ĩ ní sīi Gĩrịkị tị sī rĩ pi ụrụkọ agá, sīkí kpá, “mālūngā rĩ, ũkpō rĩ, āzini íngúngará rĩ ĩri mívé ní, ā adri mụzú 'dání'dání rĩ rá. Āmīnā.”

ní ngá ũgũzú ku rĩ gé 'dǎá. ²¹ Ā'diātāsīyā mi mī ẹsị 'bā ku vūrā mí ní mívé ǎ'bú 'bāzú rĩ drĩgé.

(Lúkǎ 11:34-36)

²² “Mị ri lámǎ rụ'bá nōri vé ni. Mī mị dō múké, ĩri sē tā mī rụ'bá gá rĩ pi cére adri múké.

²³ Mī mị dō ũnjí, ĩri sē mī rụ'bá ri cére adri ịnịná agá. Mí újá dō mi rií tā ịnịná vé ni 'oó, tā mívé rĩ gō adri ũnjikānyākānyā.

(Lúkǎ 16:13)

²⁴ “‘Bá ǎlu ícọ ẹzị ngaá 'bá ĩrĩ pi ní ku. Sā ǎzi sī, ĩri ǎzi rĩ gǎ sī, ĩri ǎzi rĩ lələ, dōku ĩri ẹzị nga ǎzi rĩ ní, ĩri ǎzi rĩ idede. Mi dō ri ẹzị nga Múngú ní, lē mī 'bá ẹsị ǎmbúgú mǔfēngǎ drĩgé ku.

Lē ĩmi rikí ĩmi ụsụú drǎá tā sī ku

(Lúkǎ 12:22-31)

²⁵ “Kúru á lē 'yoó ĩmi ní 'dini, lē ĩmi rikí ĩmi ụsụú drǎá rụ'bá nōri vé tā sī ku. ǎnyāngǎ vé tā, ngá mvụúmụ rĩ vé tā, ǎzini bōngó sūúsu rĩ vé tā, ĩmi rikí ĩmi ụsụú drǎá ǎni ku. ĩmi kádō ụsụú, idri vé tā ndē nyo ǎnyāngǎ 'bá ní rií nyaá rĩ kuyé? Rụ'bá 'bávé rĩ ndē nyo bōngó 'bá ní rií suú 'bá rụ'bá gá rĩ kuyé? ²⁶ ĩmi ndrekí drĩ ǎríná unga'bá ụrụ 'dĩ'bée ká, kọpi 'ǎkí ómvụ ku, dōku kọpi ịkūnǎkí ǎnyāngǎ ku, dōku kọpi 'bǎkí ǎnyāngǎ ĩrá agá ku. ĩmi Ẹtẹpi 'bụ gé rĩ ri kọpi ní ǎnyāngǎ sē nī. Múngú mịlé gá 'dǎá, ĩmivé tā ndē ǎríná rĩ pi vé rĩ rá, ĩri ngá ĩmi ní lēé rĩ sē ĩmi ní rá. ²⁷ ĩmi dō ri ĩmi ụsụú drǎ tá sī sụ 'dĩri tịni, ĩmi nyo ícọ adri ca lókí be ǎco rá?

²⁸ “Ngá ĩmi ní rizú ĩmi ụsụzú drǎzú bōngó ǎ tá sī rĩ ǎ'di? ĩmi ndrekí drĩ pẹti ǎ fū ǎsé agá 'dĩ'bée

ká. Kòpi ngakí ẹ̀zì ku, dōku kòpi údékí bōngó ku. ²⁹ 'Bo á lě 'yoó ìmi ní 'dínì, 'bāgú Sōlōmónā ri ọ̀tù bōngó ùnyĩ be ni suú, bōngó ìri ní suú rĩ vé ùnyĩ ndē fũ rĩ pi vé rĩ kuyé. ³⁰ Múngú ri dō pẹ̀tì ã fũ zoópi āndrũ, drũ ìri únyú rá rĩ pi ã tã mba rá pírí, Múngú ícò nyo ìmi ní bōngó sě́ suú ku? Ẹ̀'yìngará ìmivé rĩ mādāṅá. ³¹ Kúru lě ìmi ríkí ìmi ̀s̀s̀ú drāá 'yozú kíní, "Bā ā'di nya?" dōku "Bā ā'di mvu?" dōku "Bā ā'di su yā 'dínì ku?" ³² Pāgánō rĩ pi ri tã 'dĩ'bée 'o nĩ. Ìmi Ẹ̀tẹ̀pì 'bũ gé rĩ nĩ ngá ìmi ní lě́ rĩ pi ārẹ̀vú cére jí. ³³ Drĩdrĩ ni, lě ìmi 'bākí ẹ̀sì cére rizú mālũngā Múngú vé rĩ vé ẹ̀zì ngazú, lě ìmi 'okí tã pìrì, ngá ìmi ní lě́ rĩ pi, Múngú ri ícò sě́ ìmi ní rá. ³⁴ Lě ìmi ríkí ìmi ̀s̀s̀ú drāá tã drũ vé rĩ sī ku, tã drũ vé rĩ, ìri 'i nga drũ. Ụ'dú ̀lu ̀lu ri ívé ìzāngā be.

7

Ā lịkí 'bá āzi vé tã ̀njí ku (Lúkā 6:37-38, 41-42)

¹ "Ā lịkí 'bá āzi vé tã 'yozú kíní ìri ̀njí ku, Múngú ã lị rí mívé tã ̀njí ku. ² Ā'diātāsīyā ìmi lịkí dō 'bá ̀rukọ'bée vé tã 'yozú kíní kòpi ̀njí, Múngú ri kpá ìmivé tã lị ̀njí, sũ ìmi ní kòpivé tã lị 'yoó kíní kòpi ̀njí rĩ tịni. Tã ìmi ní 'oó 'bá ̀rukọ'bée ní rĩ, Múngú ri kpá 'o ìmi ní sũ ìmi ní 'oó kòpi ní rĩ tịni.

³ "Mì ngá mādāṅá 'deépi mí ọ̀gúpì mì gé rĩ ndre rá pírí, 'bo ngá 'deépi mí mì gé usegúgú 'dĩri, 'í ndre ku āsĩ? ⁴ Mì ícò 'yo 'í lě ngá mādāṅá 'deépi mí ọ̀gúpì mì gé 'dĩri ìpěé rá, 'bo mí ícò ngá usegúgú 'deépi mí mì gé 'dĩri ìpěé ku āsĩ? ⁵ Mì

'bá mi 'bǎápi kú tã be p̄ri 'dĩri, lě m̄ ĩpě ngá usegúgú 'deépi mí m̄ gé 'dĩri ũgbále, m̄ ndre rí ãngũ uletere, mí íbí rí ngá mǎdǎṅá 'deépi mí ógúpi m̄ gé 'dĩri ĩpěé ndō.

⁶ “Ngá múké ĩ ní lěé sěé Múngú ní rĩ, ã sěkí 'bá adri'bée sũ ũcógú t̄ni rĩ pi ní ku. Mǎyākā ógú'bá ógúōgũ ãjē be ãmbúgú ĩ ní z̄i pǎlĩ rĩ pi,* ã sěkí 'bá adri'bée sũ ĩgá t̄ni rĩ pi ní ku, ĩmi sěkí dō 'bá sũ 'dĩ'bée t̄ni rĩ pi ní, k̄opi utu ĩn̄i pá s̄i, k̄opi gō ĩmi nya dr̄i ni gé kpǎá.

*'Í z̄i, 'í ndǎ, 'í ga k̄ět̄i rĩ
(Lúkǎ 11:9-13)*

⁷ “Ĭmi z̄ikí, ĩ sē ĩmi ní rá, ĩmi ndǎkí, ĩmi ĩsú rá, ĩmi gákí k̄ět̄i rĩ, ĩ z̄i ĩmi ní rá. ⁸ 'Bá rĩ z̄i dō ngá, ĩ sē ĩri ní rá. 'Bá rĩ ndǎ dō ngá, ĩri ĩsú rá. 'Bá rĩ ga dō k̄ět̄i rĩ, ĩ z̄i ĩri ní rá.

⁹ “Ĭmi ãsámvú gé 'd̄igé, mívé mvǎṅá z̄i dō pánga mí t̄i gé, mí nyo ícó ĩri ní írǎ sē áyu rá? ¹⁰ Dōku z̄i dō ĩ'b̄i, mí ícó ĩri ní ĩn̄i sē áyu rá? ¹¹ Ĭmi 'bá adri'bée ũnj̄kǎnyǎ be 'd̄i'bée, ĩmi dō ícó ngá múké sē ĩmivé anj̄ṅá rĩ pi ní f̄ēf̄ē rú rá p̄irí, kúru ĩmi Ĕt̄ep̄i 'bũ gé rĩ ícó nyo ngá múké sē f̄ēf̄ē rú 'bá ngá z̄i'bá 'í vúgá rĩ pi ní ku? ¹² Lě ĩmi 'okí 'bá rĩ pi múké, sũ ĩmi ní lěé 'bá rĩ pi ã 'okí ĩmi múké rĩ t̄ni. Tǎimb̄i Mósē vé rĩ, āzini tǎ n̄ēb̄i rĩ pi ní s̄i rĩ vé íf̄if̄i adriipi 'd̄i.

*K̄ět̄i mǎdǎṅá rĩ
(Lúkǎ 13:24)*

* **7:6** 7:6 Mǎyākā ógú'bá ógúōgũ ãjē be ãmbúgú ĩ ní z̄i pǎlĩ rĩ pi: Pǎlĩ índre sũ írǎ ógúpi ógúōgũ ũnȳi be ãjē be ãmbúgú rĩ t̄ni. Títiríkó ri k̄opi údé n̄i ívé kókó'bō agá.

13 “Lē ĩmi fikí kẹ̀ẹ̀tì mǎdǎṅǎ rĩ agásĩ. Ā'diātāsīyā kẹ̀ẹ̀tì ẹ̀pì rĩ, āzini lẹ̀tì ẹ̀pì rĩ, ĩri 'bá rĩ jì fi drāngára agá, 'bá kárákará pi fi mụzú 'a ni gé sĩ nĩ. 14 'Bo kẹ̀ẹ̀tì mǎdǎṅǎ rĩ, āzini lẹ̀tì ure rĩ, 'bá rĩ mụ ānì ídríngára ịsụ, 'bá kíníkiniṅǎ ni pi 'yẹṅǎ fi ídri rĩ ịsụ nĩ.

Ĩ pẹ̀tì rĩ nĩ áamá ịrívẹ ũ'a sĩ
(Lúkǎ 6:43-45)

15 “Lē ĩmi adrikí mị be kọwụ nẹ̀bị ũnjó rú 'dĩ'bée sĩ. Kọpi ri ĩ 'bā adri sụ kǎbīlō ídríkídri rĩ tịnị, 'bo ẹ̀sị gélésĩ, kọpi índrẹkí sụ ārākíla āngū ũndīipi kpélékpélé rĩ tịnị. 16 Mi kọpi nĩ áamá tǎ kọpi ní 'oó rĩ sĩ, sụ mí ní pẹ̀tì rĩ pi nñí áamá ịvẹ ũ'a sĩ rĩ tịnị. 'Bá rĩ pi nyo ícọ ũ'a vinyọ vé rĩ, dōku fīgī vé rĩ ũtī pẹ̀tì ũcékúcé be rĩ sịgé rá? 17 Pẹ̀tì múké rĩ, ũ'a ni ri adri múké, 'bo pẹ̀tì ũnjí rĩ, ũ'a ni ri adri ũnjí. 18 Pẹ̀tì múké rĩ ícọ 'aá ũ'a be ũnjí ku, āzini pẹ̀tì ũnjí rĩ ícọ 'aá ũ'a be múké ku. 19 Pẹ̀tì 'aápi múké ku rĩ, ĩ ĩri ga í'dé vūgá, ĩ 'dụ 'be ācì agá. 20 ĩ pẹ̀tì rĩ nĩ áamá ũ'a ịrívẹ rĩ sĩ, kúru ĩ 'bá ũnjó rú rĩ pi nñí áamá tǎ kọpi ní 'oó rĩ sĩ.

Yẹsụ gǎ 'bá ịvẹ tǎ 'dụ'bá nga'bá ku rĩ pi sĩ
(Lúkǎ 13:26-27)

21 “‘Bá ri'bá ma zị'bá tị sĩ ‘Úpí, Úpí,’ 'dĩ'bée āsámvú gé, urụko'bée ícókí fíi mǎlūngǎ 'bụ vé rĩ agá ku, 'yẹṅǎ 'bá ri'bá tǎ má Ẹtẹpì 'bụ gé rĩ ní lée ā 'dụkí ngaá rĩ 'dụ'bá nga'bá rá rĩ pi ícọ fi 'bụ gé 'dǎá nĩ. 22 Ụ'dụ ĩ ní ímụzú tǎ lịzú 'dǎri sĩ, 'bá kárákará pi ma zị, ‘Úpí, Úpí, 'bá ũlūkí nyo ụ'dụkọ múké rĩ mí rụ sĩ kuyé? Āzini 'bá údrókí nyo índrì ũnjí rĩ pi mí rụ sĩ kuyé? Āzini

'bá 'okí nyo tā āyāzú āyāyā ni ũkpō mívé rĩ sī kuyé?' ²³ Kúru ma ímụ 'yo kôpi ní, 'Á nĩ ĩmi kuyé. ĩmi 'bá tā 'o'bá ũnjí 'dĩ'bée, ĩmi dẹkí ĩmi 'dĩsĩ rá!'

'Bá ỹrĩ jó sị'bá rĩ pi

(Lúkã 6:47-49)

²⁴ "'Bá tā mávé rĩ yĩpi rá, āzini tā ni 'dụpí ngaápi rá rĩ, adri sũ 'bá úmĩ be, jó sịpi ndụú ni ã'báapi ũkpó ũkpó írã sĩ rĩ tịni. ²⁵ Yĩgọ 'dị ãmbúgú, yĩ tị jó rĩ ĩmũlũú, ũlĩ vị jó rĩ, 'bo jó rĩ árí kuyé, ã'diātāsīyā sị jó rĩ ũkpó ũkpó. ²⁶ 'Bá tā má ní ímbá rĩ yĩpi ku, āzini tā ni 'dụpí ngaápi ku rĩ, adri sũ 'bá azakaza rú, jó sịpi cínýáfã agá rĩ tịni. ²⁷ Yĩgọ 'dị ãmbúgú, yĩ tị jó rĩ ĩmũlũú, ũlĩ vị jó rĩ, jó rĩ árí rụyũ vūgá."

²⁸ Yēsũ kā átángá rĩ átá deđé gí, 'bá bĩtríká rĩ pi āyākí āyāyā tā ĩri ní ímbá 'dĩri sĩ, ²⁹ ã'diātāsīyā Yēsũ ímbá tā rĩ ũkpō be, ímbá tā rĩ sũ 'bá Mósē vé tãĩmbị ímbá'bá rĩ pi ní ímbá rĩ tịni kuyé.

8

Yēsũ idri ágó ũfú ní nyaá rĩ

(Mārākō 1:40-45; Lúkã 5:12-16)

¹ Yēsũ kā ísị írã drĩgé 'dāásĩ vūgá nōó, 'bá bĩtríká 'dekí mụzú vùdrĩ ni gé sĩ. ² Ágó āzi ũfú* ní nyaá ni ímụ kũmũcí ũtĩ Yēsũ ẹndrẹtị gé, ĩri ní 'yozú kĩnĩ, "Úpí, mí ã'yĩ dō rá, mí idrí ma."

* **8:2** 8:2 ũfú: Tãĩmbị Mósē vé rĩ kĩnĩ, 'bá ũfú ní nyaá rĩ, ĩri āzāvũ rú, ã'yĩkí ĩri adrií 'bá Īsērélē vé rĩ pi āsámví gé ku. Drã ũfú vé rĩ de dō rụ'ba ni gé sĩ gí, lē ã mụ 'i i'daá átálágú rĩ ẹndrẹtị gé, átálágú rĩ ĩri ndre, ĩri 'yo drã rĩ de rụ'ba ni gé sĩ gí. 'Í lã Lẹvītíkã 14:1-32.

³ Yēsũ ní 'î drĭ suzú ágó rĩ ã rŭ'báná úlózú, ĩri ní 'yozú kĭnĩ, “Má ã'yĩ rá, lě mĩ rŭ'báná ã adri ule.” Koro ũfú rĩ ní dežú ágó rĩ ã rŭ'báná gá sĭ. ⁴ Kúru Yēsũ ní 'yozú ágó rĩ ní kĭnĩ, “Lě mĩ lŭ tã 'dĩri 'báná ãzi ní ku. 'Í mŭ mi i'daá átálágú rĩ ęndreṭi gé, 'i 'yo ĩri ní mĩ rŭ'báná ícá múké gí. Kúru 'i jĭ fěfě sěé átálágú† rĩ ní, sŭ tãĩmbĭ Mósē‡ ní sěé rĩ tĭni, 'báná rĩ pi ã nĭkĩ rĩ 'yozú kĭnĩ mĩ rŭ'báná ícá múké gí.”

Yēsũ ídri ũgalaku rĩ vé átí'báná

(Lúkã 7:1-10; Yũwãní 4:43-54)

⁵ Yēsũ kã fií Kãpãrãnãũmã gá 'dãá, ũgalaku ãngáráwá rĩ pi vé rĩ§ ní ímúzú Yēsũ vúgá nõó, ĩri ní Yēsũ ri mãzú drĭ ĩrĩ sĭ. ⁶ ĩri ní 'yozú kĭnĩ, “Úpí, mávé átí'báná la kú gbóló drĭgé, ícá ęĭ tuú 'bã ku, ĩri ri ĩzãngã nya ambamba.”

⁷ Yēsũ ní 'yozú ĩri ní kĭnĩ, “Ma mŭ ĩri ídri rá.”

⁸ ũgalaku rĩ ní 'yozú kĭnĩ, “Úpí, má ícó mi ã'yĩ mŭ mávé ãngá 'dãá ku. Mí átá átángá rĩ nõgó, mávé átí'báná rĩ ícó ídri rá. ⁹ ũgalaku ambugu ni pi anigé má drĭlé gá, ma ãmbúgú ãngáráwá rĩ pi drĭgé, kŕpi tã yĭ má tĭ gé. Ma ícó 'yo ãlu ni ní, “Í

† **8:4** 8:4 Átálágú: 'Bá ĩsērélě vé rĩ pi ãsãmvú gé, 'yęná átálágú ri rŕbŕŕŕ zã Jó Múngú vé rĩ agá 'dãá nĩ. Atala rĩ pi ri ĩfũ úyú Léví vé rĩ agá. ‡ **8:4** 8:4 Mósē: Yŕsépã kã drãá gí, 'bãgú Ĕjĕpétŕ vé rĩ 'bã anji ĩsērélě vé rĩ pi ęzĭ ngãá túgĕrĭ rú caá íli mũdŭrŭlŭ sŭ (400). Kúru Múngú ní Mósē ri ĩpĕzú ímúzú anji ĩsērélě vé rĩ pi pazú adringárã túgĕrĭ rú rĩ agásĭ. Múngú sĕ tãĩmbĭ rĩ Mósē ní, ã lŭ anji ĩsērélě vé rĩ pi ní, sĕzú ĩ ní tãĩmbĭ rĩ zĭzú tãĩmbĭ Mósē vé ni ãní. Tĭkĩ Mósē ri ĩsŭ ãkŭdĕ íli rĩ ca élĭfũ ãlu mũdŭrŭlŭ sŭ (1,400), ĩsŭ ãkŭdĕ tĭkĩ drĭ Yēsũ ri kuyé. 'Í lã Wŭngárã 2-24. § **8:5** 8:5 ũgalaku ãngáráwá rĩ pi vé rĩ: ĩri ãngáráwá mũdŭrŭlŭ ãlu rĩ pi ĕ drĭ koopi ni.

mụ, ' ĩri ícọ mụ rá. Ma ícọ 'yo āzini ní, 'Mí ímụ,' ĩri ímụ rá, Ma ícọ 'yo mávé átí'bá ní, 'Í 'dụ tā 'dĩri ngaá,' ĩri tā rĩ 'dụ nga rá."

¹⁰ Yēsũ kã tā 'dĩri yị, sē ĩri ní āyāngará, ĩri ní 'yozú 'bá 'í pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní kĩnĩ, "Ádarú á lē lūú ĩmi ní 'dini, Īsērélē rĩ pi āsámvú gé, 'bá āzi má ní įsú ẹ'yīngará be ágó nōri vé rĩ tịni 'dāayo.

¹¹ Á 'yo mí ní 'dini, 'bá kárakará pi íbĩ íngá ỳtú ní ĩfūngará gálésĩ, āzini ỳtú ní 'dengará gálésĩ, kọpi ímụ ĩ úmú ỳmũ nya Ābūrámã pi be, Īsákã pi be Yökóbũ pi be, mālūngã 'bũ vé rĩ agá. ¹² 'Bo Yāhūdī Múngú rĩ ẹ'yī'bá kuyé rĩ pi, ĩ ímụ kọpi dro fũ mālūngã Múngú vé rĩ agásĩ āmvé, kọpi mụ adri vūrã bīpi nīpi cịcị rĩ agá, kọpi ímụ ngo, āzini sịkányá ci ācĩ rĩ vé fīngará ĩ rụ'bá gá rĩ sī."

¹³ Kúru Yēsũ ní 'yozú ũgalaku āngaráwá rĩ pi vé rĩ ní kĩnĩ, "'Í mvi gōó 'bětí, sũ mí ní ẹ'yī 'yozú kínĩ, átí'bá mívé rĩ ídrí rá rĩ tịni, átí'bá rĩ ídrí gí." Āngaráwá rĩ pi vé āmbúgú rĩ ca mụy įsú ívé átí'bá rĩ ídrí gí, ídrí sã Yēsũ ní 'yoó 'dāri gé.

Yēsũ ídrí 'bá kárakará

(Mārākō 1:29-34; Lúkã 4:38-41)

¹⁴ Yēsũ kã fí Pétēró vé jó agá 'dāá, įsú Pétēró ĩdrėpĩ la kú gbóló drīgē, rụ'bá ni ko gbírílí.

¹⁵ Yēsũ ní ũkú rĩ ẹ drī ruzú, drã rĩ ní dezú ũkú rĩ rụ'bá gá sī. Kúru ĩri ní íngázú uru, ĩri ní ínyá á'dízú sēzú Yēsũ ní.

¹⁶ Ūndrėjá 'dāri sī, ĩjĩkĩ 'bá kárakará índrĩ ũnjĩ be ni pi ímụ Yēsũ vúgá nōó, Yēsũ kã átá, índrĩ ũnjĩ rĩ pi fũkĩ 'bá 'dĩ'bée drīgē sī rá. Yēsũ ídrí 'bá

drã be rĩ pi ãrẽvú céré. ¹⁷ Tã ọtụ Múngú ní ẹ̀zịl, nẹ̀bĩ Ịsáyã ní 'yoó rĩ nga 'i fũũ tị ni gé gí kĩnĩ, “Sẽ 'bávẹ drã ẹ̀ 'bã rụ'bá gá sĩ gí, ãzini 'dụ drã ẹ̀ 'bá ku rĩ pi 'bã rụ'bá gá sĩ gí.”

*Yẹsũ ã pámvú ùbĩngára tã ni mbamba
(Lúkã 9:57-62)*

¹⁸ Yẹsũ kã ndree 'bá kárakarã trakí 'i gãrã kúrũ, ìri ní 'yozú kĩnĩ, lẹ 'bã zokí yĩ bālãlã rĩ mụzú álé 'dãá. ¹⁹ Kúru 'bá riipi tãimbị Mósẽ vé rĩ ìmbápi rĩ ní ìmụzú Yẹsũ vúgá nōó, ìri ní 'yozú kĩnĩ, “Ìmbápi, ma 'de mụzú mí vúgá sĩ ìndĩ vũrã mí ní lẹzú mụzú rĩ gé 'dãá.”

²⁰ Yẹsũ ní újázú ìri ní kĩnĩ, “Ūfá pi 'bụ be rizú lazú ãní, ãrĩgá unga'bá ụrụ sĩ rĩ pi ìvé jó be, 'bo ma 'Bá Mvã 'i,* vũrã má ní mâ drĩ suzú adrizú ni 'dãáyo.”

²¹ 'Bá ìri ã pámvú ùbĩ'bá rĩ pi vé ãzi ní 'yozú ìri ní kĩnĩ, “Úpí, mâ mụ drĩ má ẹ̀tẹ̀pị ri sị ùgbále ká.”

²² 'Bo Yẹsũ ní 'yozú ìri ní kĩnĩ, “Mí ìmú mâ pámvú ùbĩ, 'í ku 'bá ùdrã'bá gí rĩ pi ã sịkí ìvé 'bá ùdrã'bá gí rĩ pi.”†

*Yẹsũ uga ùlì vùpi ùkpõ be rĩ
(Màràkõ 4:35-41; Lúkã 8:22-25)*

8:17 8:17 Ịsáyã 53:4 * **8:20** 8:20 'Bá Mvã: Yẹsũ zị 'i 'Bá Mvã lüzú kını, 'i Kúrísító 'i, 'i málũngã rĩ rụ mụzú nyonyo. 'Í lã Dányelẽ 7:13-14. † **8:22** 8:22 'Í ku 'bá ùdrã'bá gí rĩ pi ã mụkí ìvé 'bá ùdrã'bá gí rĩ pi sịngára gá: Yẹsũ 'yo tã 'dĩri 'dını ã'diãtãsiyã ìri múkẹ 'bá rĩ ní Yẹsũ ã pámvú ùbızú ãndrũ ndẽ ìri ní tẹzú cĩmgbã ẹ̀tẹ̀pị ní drãzú ùgbále.

23 Kúru Yēsũ pi ní tuzú kúlúmgbá agá ívé 'bá 'î pámvú ũbĩ'bá rĩ pi be. 24 Koro ũlí ní íngázú vjzú ũkpõ be, sē yĩ rĩ úvá ngũyá ngũyá, lē tĩ kúlúmgbá rĩ agá. 'Bo ísú ãkũdē Yēsũ ri ú'dú ko. 25 Īrivé 'bá ĩri ãpámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní ĩri aruzú ú'dú gélesĩ, kôpi ní 'yozú ĩri ní kĩnĩ, “Úpí, 'bâ ri tĩ yĩ ã ndúgé, 'í pa 'bâ fô!”

26 Yēsũ ní újázú kôpi ní kĩnĩ, “Ngá ĩmi ní adrizú ũrĩ sĩ rĩ ã'di? Īmivé ẽ'yĩngará mādãṅá.” Kúru ĩri ní ngazú ụrụ sĩ, ĩri ní átázú ũkpõ be kĩnĩ, ũlí vjĩpi ũkpõ be 'dĩri, ãzini yĩ riĩpi úvapi ngũyá ngũyá 'dĩri ã tu pá, ũlí vjĩpi rĩ, ãzini yĩ riĩpi úvapi ngũyá ngũyá rĩ gõ pá tuú rá!

27 Āgõ kúlúmgbá agá rĩ pi ãyãkĩ tã 'dĩri sĩ ãyãyã, kôpi ní zizú kĩnĩ, “Ágó ũlí vjĩpi ũkpõ be 'dĩri ugaápi, ãzini yĩ riĩpi úvapi ngũyá ngũyá 'dĩri ugaápi pá tuúpi 'dĩri 'bá íngóni ní?”

Yēsũ idrí 'bá ĩrĩ índrí ũnjí be ni pi

(Mārākõ 5:1-20; Lúkã 8:26-39)

28 Yēsũ kã yĩ bālālã rĩ zoó caá ãngũ Gērásã vé rĩ gé 'dãá, ãgõ ĩrĩ índrí ũnjí be ni pi ri adri 'búrẽdrĩ rĩ pi ãsámvú gé 'dãá, kôpi ní ímúzú Yēsũ vúgá nõó. Kôpi ọjógó ọjógó, 'bá ãzi ícõ ẹlĩ lẹtĩ 'dãri gé sĩ ku. 29 Āgõ 'dĩ'bée ní trezú ú'dúkõ be ụrụ 'dãá kĩnĩ, “Yēsũ Mvã Múngú vé rĩ, ngá mí ní lēé 'bá vúgá rĩ ã'di? Mí ímú 'bá ní ĩzãngã sēé ísúzú sã ni ícõ drĩ kuyé?”

30 Vũrã 'dãri ĩ ri ĩgá úcé ãní, ãsámvú ni vjũ kôpi be kuyé. 31 Índrí ũnjí rĩ pi ní Yēsũ ri mǎzú kĩnĩ, “Í lē dõ 'bâ droó fũú ãmvé, 'í pē 'bâ muú úfĩ ĩgá rĩ pi agá.”

³² Yésũ ní 'yozú kôpi ní kînĩ, “Ìmi mukí!” Índrí ùnjí rĩ pi ní fũzú ãgõ 'dĩ'bée rụ'ba gá sĩ, mụzú úfízú ìgá rĩ pi agá, ìgá rĩ pi ní njuzú mụzú ọngụ sĩ ãngũ úlúpi úlúlũ rĩ gé 'dǎá, kôpi ní u'dezú ùdrázú yĩ bǎlǎlǎ rĩ agá 'dǎá. ³³ 'Bá ri'ba ìgá rĩ pi úcé'ba rĩ pi ní njuzú mụzú kūrú agá 'dǎá, kôpi ní mụzú tǎ 'i ngaápi 'dĩri ùlũzú, ǎzini kôpi ní tǎ 'i ngaápi ãgõ ìrĩ índrí ùnjí be 'dĩ'bée rụ'ba gá rĩ pi ùlũzú. ³⁴ 'Bá kūrú agá rĩ pi cére ngakí ífúú ímụ Yésũ vúgá nǎó. Kôpi kǎ Yésũ ri ndreeé, kôpi mǎkí Yésũ ri kínĩ, Yésũ ǎ fũ ìvé ãngũ agásĩ 'dĩsĩ rá.

9

Yésũ ídrí ágó pá be 'bélé'béle ni (Mǎrǎkõ 2:1-12; Lúkǎ 5:17-26)

¹ Yésũ ní tuzú kúlúmgbá agá, gõ yĩ bǎlǎlǎ rĩ zoó mụzú álé kūrú ìri ní rizú adrízú rĩ agá 'dǎá. ² ãgõ ụrukọ'bée ní ágó pá be 'bélé'béle ni í'dúzú pórõsĩ sĩ ìjízú Yésũ vúgá nǎó. Yésũ kǎ kôpivé ẹ'yĩngára nĩ ámá, ìri ní 'yozú ágó pá be 'bélé'béle rĩ ní kínĩ, “Mǎ mvá rĩ, mí adri ìzǎngǎ sĩ ku! Trũkí mi mívé ùnjĩkǎnyǎ agásĩ gí.”

³ 'Bá Mósẽ vé tǎimbí ímbá'ba rĩ pi ǎ ụrukọ ní rizú átázú ì ǎsámvú gé sĩ kínĩ, “Ágó 'dĩri ìnjĩ Múngú ri ku! Ágó rĩ ụsũ 'i Múngú 'i?”

⁴ Yésũ nĩ tǎ kôpi ní riú ụsũ rĩ rá, ìri ní 'yozú kînĩ, “Ngá ìmi ní rizú tǎ ùnjí ụsũzú ìmĩ ẹsĩ agá 'díní rĩ ǎ'di? ⁵ Mǎ 'yo rí tǎ rĩ íngóni? Mǎ 'yo rí, 'Trũkí mi mívé ùnjĩkǎnyǎ agásĩ gí 'díní,’ dõku mǎ 'yo, “Í nga ụrụ ẹcĩ tuú?” ⁶ 'Bo á lě lúú ìmi ní 'yozú kínĩ, ma 'Bá Mvá 'i, ma ùkpõ be ùnjĩkǎnyǎ

trũzú vũ drĩgé nōgó” Īri ní kúru 'yozú ágó pá be 'bėlé'béle rĩ ní kĩnĩ, “Í nga ụrụ, 'í 'dụ mívé pórōsĩ, 'í mvi 'bẹtị.” ⁷ Ágó rĩ ní kúru ngazú ụrụ, ĩri ní 'dezú mužú 'bẹtị. ⁸ 'Bá bĩtríká rĩ pi kâ tã 'dĩri ndreé, sē kọpi ní ụrĩ, kọpi ngakí rií Múngú ũkpō sēepi 'bá rĩ pi ní 'dĩri íngú.

Yēsũ zị Mātáyo ri

(Mārākō 2:13-17; Lúkã 5:27-32)

⁹ Yēsũ kã rií 'deé mužú lẹtị gé sĩ, ĩri ní Mātáyo ri ndrezú, úrí kuú jó ĩ ní rizú mũfēngã umbe jezú rĩ u'dụzú 'bāgú ãmbúgú Rómã vé rĩ ní rĩ agá. Yēsũ ní 'yozú ĩri ní kĩnĩ, “Mí ímú adrií 'bá mâ pámvú ũbĩpi ni,” Mātáyo ní koro ngazú ụrụ, ĩri ní 'dezú mužú Yēsũ vúgá sĩ.

¹⁰ Yēsũ pi kâ rií ínyá ũndréná vé rĩ nyaá Mātáyo vé ãngá 'dǎá, 'bá mũfēngã umbe jezú rĩ u'dụ'bá rĩ pi, 'bá ri 'bá ũnjĩkányã 'o'bá rĩ pi be, ímúkí úrí ínyá nyaá Yēsũ pi be trụ, ãzini ĩrivé 'bá ĩri ã pámvú ũbĩ'bá rĩ pi be trụ. ¹¹ Fārúsĩ rĩ pi kâ tã 'dĩri ndreé 'dĩni, kọpi ní 'bá Yēsũ ã pámvú ũbĩ'bá rĩ pi zịzú kínĩ, “Ímivé 'bá riipi ãngũ ímbápi rĩ ri ínyá nya 'bá mũfēngã umbe jezú rĩ u'dụ'bá rĩ pi be, ãzini 'bá ũnjĩkányã 'o'bá rĩ pi be trụ ã'diātāsĩ?”

¹² Yēsũ kã ta kọpivé 'dĩri yị, ĩri ní 'yozú kĩnĩ, “'Bá drã ãkó rĩ ndã 'bá ũjó sēepi ni ku, 'bá drã be rĩ, ĩri 'bá ũjó sēepi ni ndã nĩ ¹³ 'Bo ĩmi mụkí tã ĩ ní sĩ 'dĩri ã fífí ũnĩ, 'Á lě ĩmĩ ésĩ ã adri ĩdríkídri, adri 'yozú kínĩ á lě ĩmi zākí má ní rọbọjọ yã 'dĩni

kuyé.' Má ímụ 'bá tã 'o'bá piri rĩ pi zị kuyé, má ímụ 'bá ũnjĩkãnyã 'o'bá rĩ pi zị."

'Bá rĩ pi zịkí Yésũ ri ngá nyanya a'bingára ã tã sĩ

(Mārākō 2:18-22; Lúkã 5:33-39)

¹⁴ Ụ'dụ ãlu, 'bá Yũwánĩ ã pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní ímúzú Yésũ ri zizú kìnĩ, "'Bá Fārúsĩ rĩ pi be ri 'bá a'bi ngá nyanya sĩ rá pírí, mívé 'bá mĩ pámvú ũbĩ'bá rĩ pi a'bikí ĩ ngá nyangára sĩ ku ãsí?"

¹⁵ Yésũ ní újázú kòpi ní kĩnĩ, "Kèrégú òmúrúgò rĩ vé rĩ dō drĩ ùmụ ímụ 'bá òmúrúgò rĩ jengára gá rĩ pi ãsámvú gé anigé, ùmụ rĩ pi nyo ícò adri ìzàngã sĩ rá? Sã ãzi ri ímụ 'dĩ'dĩ, kádò ímụ òmúrúgò rĩ vé kèrégú 'dụ kòpi ãsámvú gé sĩ, kúru kòpi ímụ ĩ a'bi ngá nyangára sĩ.

¹⁶ "Bōngó dēepi gí rĩ, ícókí bōngó ú'dí ìsĩ vũrã ãsípi gí rĩ ícì ãní ku, ã'diātāsīyã bōngó 'i nyaápi kú ìrìkò rú gí rĩ, ícíkí dō ùlě ni òzũ bōngó ú'dí ni sĩ, ìri gō ãsí mụzú drĩgélé, ùlě ni gō adri ãmbúgú.

¹⁷ 'Bá ãzi ícò vinyò ĩ ní zoó ú'dí rú rĩ tōó lã'bú* ĩ ní ícì jürú rú ùkụ ni agá ku. 'Bá rĩ tō dō vinyò rĩ lã'bú ĩ ní ícì jürú rú ùkụ ni agá, jürú rĩ ãfĩ rá, ìri sē vinyò rĩ dã vūgá. Lě ã tōkí vinyò rĩ jürú ú'dí ni agá, ìri sē lã'bú rĩ ícò ãfĩ ku, vinyò rĩ ícò dãá vūgá ku."

Yésũ ri ùkpō be 'bá idrízú

(Mārākō 5:21-43; Lúkã 8:40-56)

9:13 9:13 Òsáyã 6:6 * **9:17** 9:17 Lã'bú: Yãhũdĩ rĩ pi vé mērē gá, kòpi ri lã'bú ícì jürú rú vinyò tōzú. Tã Yésũ ní ímbá 'dĩri ìri vinyò ú'dí rĩ vé tã i'da, ãzini jürú ùkụ rĩ, ìri tãimbị Mósē vé rĩ i'da.

18 Yēsũ kā rií átá, drĩkoma āzi ní ímúzá kũmũcí ũtĩzú Yēsũ ɛndrɛtĩ gé kĩnĩ, “Mávé mvá ũkúnjá drā sâ 'dĩri sĩ gí. Mí ímú drĩ 'bāá drĩ ni gé, ẽ idrĩ rí gōó ũzi.” 19 Yēsũ pi ní 'dezú mužú vudrĩ ni gé sĩ ívé 'bá 'ĩ pámvú ũbĩ'bá rĩ pi be.

20 Sâ 'dāri gé, ũkú āzi ārí ri ɛcĩ rú'bá ni gé sĩ caá ílí mužrĩ drĩ ni ĩrĩ, ũkú rĩ ímú Yēsũ ā úgóró gálésĩ, ĩri ní Yēsũ vé bōngó akoó rũkũ rĩ ẽ tĩ úlózú. 21 Ūsũ 'í ɛsĩ agá 'dālé kĩnĩ, “Má úló dō Yēsũ vé bōngó akoóko rĩ ẽ tĩ, ma ícó idrĩ rá.”

22 Yēsũ ní 'i újázú ĩri ndrezú, Yēsũ ní 'yozú kĩnĩ, “Mvá ũkúnjá 'dĩri, mí adri ĩzāngā sĩ ku, mívé ɛ'yĩngará sē mí idrĩ gí.” Sānjá 'dāri gé, ārí rĩ vé ɛcĩngará gō pá tuú rá.

23 Yēsũ kā fií drĩkoma rĩ vé jó agá 'dāá, kā yĩ 'bá bĩtrĩká rĩ pi ri ɛrĩ co āvũ rĩ ngozú, 24 ĩri ní 'yozú kĩnĩ, “Ĩmi fũkĩ āmvé, mvá ũkúnjá rĩ drā kuyé, ĩri ri ú'dú ko.” 'Bo kōpi rikĩ guũgu tā Yēsũ ní 'yoó 'dĩri sĩ. 25 Yēsũ kā 'bá kárakará rĩ pi pēé fũú mužú āmvé 'dāá gí, ĩri ní fizú mužú jó agá 'dāá, ĩri ní mvá ũkúnjá rĩ ẽ drĩ ruzú, mvá ũkúnjá rĩ ní íngázú uru. 26 Tā 'dĩri ayi mužú kũrú 'dāri agásĩ céré.

Yēsũ idrĩ 'bá ĩrĩ mĩ be ɛsĩ'bá gĩ ni pi

27 Yēsũ kā ngaá mužú, 'bá ĩrĩ mĩ be ɛsĩ'bá gĩ ni pi 'dekĩ mužú Yēsũ vúgá sĩ, kōpi ní Yēsũ ri zizú kĩnĩ, “Dāwudĩ ā Mvá rĩ,† 'í ndre ĩzāngā 'bávé rĩ fô!”

† 9:27 9:27 Dāwudĩ ā Mvá rĩ: Múngú ɛzi kĩnĩ, Kúrísitō ri úmvúlésĩ ímú ĩfũ úyú 'bāgú Dāwudĩ vé rĩ agá. 'Í lā 1 Sāmüélē 16:1-13; Sāwumā 132:11-12.

28 Yēsũ kā fíi mužú jó agá 'dǎá, 'bá mị be ẽsĩ 'bá gí rĩ pi ní fizú mužú Yēsũ vúgá 'dǎá, Yēsũ ní kôpi zizú kĩnĩ, “Ĩmi ẽ'yĩkĩ 'yozú kínĩ ma ícô ĩmĩ mị zĩ rá 'dĩni rá?”

Kôpi ní újázú kínĩ, “Úpĩ, 'bá ẽ'yĩkĩ rá, mi 'bá mị zĩ rá.”

29 Kúru Yēsũ ní kôpi ẽ mị úlózú ǎlu ǎlu céré, ĩri ní 'yozú kôpi ní kínĩ, “Ĩmi ní ẽ'yĩ gí rĩ sĩ, ma ĩmi ídrí rá.” 30 Koro kôpi ẽ mị ní 'i zĩzú ǎngũ ndrezú. Yēsũ ní 'yozú kôpi ní kínĩ, “Lẽ ĩmi ũlũkĩ tǎ 'dĩri 'bá ǎzi ní ku.” 31 Kôpi ní 'dezú mužú, 'bo kôpi gôkĩ tǎ rĩ ũlũu mužú kũrũ rĩ agásĩ céré.

Yēsũ ídrí ágó átápi ku ni

32 Yēsũ pi kǎ riĩ 'deé mužú ívé 'bá 'ĩ pámvú ũbĩ 'bá rĩ pi be, 'bá urukọ ní ágó ǎzi índrí ũnjĩ be átápi ku ni íjizú Yēsũ vúgá nõó. 33 Yēsũ ní índrí ũnjĩ rĩ drozú füzú ágó rĩ drĩgé sĩ, ágó ǎndúru átápi ku rĩ ní 'dózú átázú. 'Bá bĩtrĩká rĩ pi ǎyǎkĩ tǎ 'dĩri sĩ ǎyǎyǎ, kôpi ní 'yozú kínĩ, “Tǎ ǎzi nga drĩ 'i ǎngũ ĩsērélẽ vé rĩ agá sũ 'dĩri tĩnĩ kuyé!”

34 'Bo Fǎrũsĩ rĩ pi ní 'yozú kínĩ, “Ágó 'dĩri ri índrí ũnjĩ rĩ pi údró ũkpõ ǎmbúgu índrí ũnjĩ rĩ pi vé rĩ sĩ.”

Yēsũ 'bǎ ẽsĩ múké 'bá rĩ pi ní

35 Yēsũ ní ẽcizú kũrũ rĩ agásĩ, ǎzini gũrũ rĩ pi agásĩ, ri 'bá rĩ pi ímbá Jó Múngú ri Zizú rĩ pi agásĩ, ri ú'dúkó múké mǎlũngǎ vé rĩ ǎ tǎ ũlũu, ri 'bá drǎ be ǎndíǎndĩ rĩ pi ídrí mužú. 36 Yēsũ kǎ 'bá bĩtrĩká rĩ pi ndreé, sē ĩri ní ĩzǎngǎ, ǎ'diǎtǎsĩyǎ ĩzǎngǎ kôpivé rĩ aga rá, 'bá ǎzi kôpi ẽ ĩzǎ koopi ni 'dǎáyo, kôpi índrėkĩ sũ kǎbĩlõ 'bá úcėpi ni ní

adrii 'dāáyo rī tīni. ³⁷ Īri ní 'yozú ívé 'bá 'î pámvú ūbī'bá rī pi ní kīnī, “Ānyāngā rī ka ambamba, 'bo 'bá ānyāngā rī ĩkūnā'bá rī pi gārú.”‡ ³⁸ Lē ĩmi zīkí Úpí ómvú 'dīpa rī, ā pē rí 'bá rī pi muvú ívé ómvú agá 'dāá ānyāngā rī ĩkūnāá.

10

*Yēsū pē ívé 'bá áyúāyū muḍrī ḍrī ni ĩrī rī pi
(Mārākō 3:13-19; Lúkā 6:12-16)*

¹ Yēsū ní ívé 'bá 'î pámvú ūbī'bá muḍrī ḍrī ni ĩrī rī pi zizú, sē kōpi ní ũkpō índrī ũnjí rī pi údrózú, āzini 'bá ḍrā be āndīāndí rī pi ídrízú.

² Yēsū vé 'bá áyúāyū rī pi* vé rú pi 'dī, 'bá ḍrīḍrī rī, Sīmōnā 'i, ĩrivé rú āzi Pétēró 'i, āzi rī Pétēró édrīpi Āndēréyā 'i, Yōkóbū Zēbēdáyō mvópi 'i, Yōkóbū édrīpi Yūwánī 'i, ³ Pīlípū 'i, Bātīlímáyō 'i, Tórnā 'i, Mātáyo 'i, Mātáyo rī 'bá mūfēngā umbe jezú rī u'ḍuúpi ni, Yōkóbū Ālāfáyō mvópi 'i, Tādáyō 'i, ⁴ Sīmōnā ẹsị 'bāapi 'bá ívé rī pi ẹ ĩsúkí rí ḍrīwālā rī 'i, āzini Yúdā Īsīkārīyótā gōopi Yēsū ā ũli 'beépi rī 'i.

*Yēsū ímbá ívé 'bá áyúāyū muḍrī ḍrī ni ĩrī rī pi
(Mārākō 6:7-13; Lúkā 9:1-6)*

⁵ Yēsū ní 'bá muḍrī ḍrī ni ĩrī 'dī'bée pēzú muvú, ĩri ní ẹzizú kōpi ní kīnī, “Lē ĩmi mukí 'bá adri'bá Yāhūdī rú ku rī pi āsámvú gé 'dāá ku, dōku lē

‡ **9:37** 9:37 'Bá ānyāngā rī ĩkūnā'bá rī pi gārú: Tā 'dīri vé íffí 'dīni, 'bá lē'bá Yēsū rī ẹ'yī'bá rī pi kárakarā, 'bo 'bá ẹ'ḍúkọ múké rī ũlū'bá rī pi gārú. * **10:2** 10:2 'Bá áyúāyū rī pi: 'Bá áyúāyū rī pi, Yēsū sē kōpi ní ũkpō, rī kōpi pēe muvú 'bá rī pi ímbá, índrī ũnjí rī pi údró, āzini tā āyāzú āyāyā ni pi 'oó.

ĩmi fikí kũrú 'bá Sãmãriyã vé rĩ pi ní adrizú rĩ agá 'dãá ku. ⁶ Ĩmi mukí Ĩsêrelê adri'bá sũ kãbĩlõ ãvĩ'bá gí rĩ pi tĩnĩ rĩ pi vúgá. ⁷ Ĩmi cakí dô gí, ĩmi ũlũkí kôpi ní kínĩ, 'Mãlũngã 'bũ vé rĩ ícã ãnyĩnã gí.' ⁸ Ĩmi ídríkí 'bá drã be rĩ pi, ĩmi ingakí 'bá ũdrã'bá gí rĩ pi gõó ídri rú, ĩmi ídríkí 'bá ũfú ní nyaá rĩ pi, ĩmi údrókí índrí ũnjĩ rĩ pi. Á sê ĩmi ní ũkpõ 'dĩri kána, 'bo lã ĩmi kókĩ kpá 'bá rĩ pi ě ízã kána. ⁹ Ā 'dukí mũfẽngã jĩi mũzú ĩndĩ ku. ¹⁰ Ĩmi kádõ mũyũ ěcĩ rĩ gé 'dãá, ã 'dukí jũrú mũzú ĩndĩ ku, dôku ã 'dukí bõngó ãzi ãndõ rú mũzú ĩndĩ ku, dôku ã 'dukí ngá pá gá ni pi mũzú ĩndĩ ku, dôku ã 'dukí túré mũzú ĩndĩ ku, ã'diãtãsiyã 'bá ězĩ nga'bá rĩ pi, lã ã sêkĩ kôpi ní ngá nyanya.

¹¹ “Kũrú ĩmi ní caá 'a ni gé rĩ, ãzini gũrú ĩmi ní caá 'a ni gé rĩ, lã ĩmi ndãkĩ 'bá múké ni ĩsũ vũrã 'dãri agá, ĩmi adrikĩ ĩrivé ãngá 'dãá, cĩmgbã ĩmi ní ngazú mũzú rĩ gé. ¹² Ĩmi fikí dô caá 'bêtĩ 'dãri agá, ĩmi sêkĩ mōdó 'bá 'bêtĩ 'dãri ãsãmvú gé rĩ pi ní. ¹³ 'Bá 'bêtĩ 'dãri ãsãmvú gé rĩ pi ě'yĩkĩ dô ĩmi rá, ĩmi sêkĩ kôpi ní tãkĩri, dô 'bá 'bêtĩ 'dãri ãsãmvú gé rĩ pi gãkĩ ĩmi ě'yĩgá sĩ, ã sêkĩ kôpi ní tãkĩri ku. ¹⁴ 'Bá rĩ ě'yĩ dô ĩmi kuyé, dôku gã dô ĩmivé tã yĩgá sĩ, ĩmi kádõ ĩfũú 'bêtĩ 'dãri agásĩ, dôku kũrú 'dãri agásĩ, lã ĩmi wekĩ nyõõkũ ĩmi pá ágélé gá rĩ kú 'dĩgé.† ¹⁵ Ádarú á 'yo ĩmi ní 'dĩni, ú'dũ ĩ ní ímũzú tã lĩzú rĩ gé, kũrú Sõdómõ vé rĩ,

† **10:14** 10:14 Lã ĩmi wekĩ nyõõkũ ĩmi pá ágélé gá rĩ kú 'dĩgé: Yãhũdĩ rĩ pi ri nyõõkũ we ĩ pá gá sĩ 'bá ĩ ě'yĩ'bá kuyé rĩ pi ní, lũzú kínĩ kôpi ã ve 'bá ĩ ě'yĩ'bá kuyé 'dĩ'bée ní gí, ĩri kpá lũ 'yozú kínĩ Múngú ri tã lĩ 'bá ĩ ě'yĩ'bá kuyé rĩ pi drĩgé.

ãzini Gõmórã vé rĩ,‡ ĩ tâ lị kộpi drĩgế mấdã, 'bo ĩ ímụ tâ lị kữrụ 'dãri drĩgế aga rá.

Īzãngã ri ímụ 'dĩ' dĩ
(*Mãrãkõ 13:9-13; Lúkã 21:12-17*)

¹⁶ “Ma ĩmi pế mụzú sữ ĩ ní kãbĩlõ pếe ãrãkĩla rĩ pi ãsãmvú gế rĩ tịni, kúru lế ĩmi adrikí úmĩ be sữ ĩnĩ vé rĩ tịni, ãzini ĩmi adrikí tâ be pịrị sữ ãmámũ tịni. ¹⁷ 'Bo ĩmi ndrekí múké! 'Bá rĩ pi ímụ ĩmi urụ jị tõ 'bã tâ lị' bá rĩ pi ẹnđrẹtị gế rá, kộpi ĩmi ùgbã ívé Jó Múngú ri Zịzú rĩ pi agá 'dãá rá. ¹⁸ ĩmi ní rií mã pámvú ùbĩ rĩ sĩ, ĩ ímụ ĩmi jị tõ gávãnã ẹnđrẹtị gế, ãzini 'bãgú rĩ pi ẹnđrẹtị gế, ĩri sế ĩmi ú' dủkọ múké rĩ ùlũ ãní kộpi ní, ãzini 'bã adri' bá Yãhũđị rú ku rĩ pi ní. ¹⁹ 'Bo kộpi rụkí dõ ĩmi gí, lế ĩmi rikí ùsũũ 'yozú kını ĩmi átã íngóni yã 'dını ku, ã' diãtãsiyã tâ ĩmi ní lếe átã sã 'dãri gế rĩ, Índrĩ Uleterẽ rĩ ùlũ ĩmi ní nĩ. ²⁰ ĩmi átãkí tâ rĩ nĩ ku, tâ ĩmi ní lếe átã rĩ, Índrĩ ĩmi Ẹtẹpị Múngú vé rĩ átã ĩmi ní nĩ.

²¹ “Ẹdrịpị ri ímụ ẹdrịpị ã ùli 'be, ĩri ẹdrịpị ri sế 'dị drã rá. Ẹtẹpị ri ímụ ívé anjịná rĩ pi ã ùli 'be, ĩri kộpi sế ú' dủ ùdrã rá, anjịná rĩ pi ímụ ufu ku ari'ba rú, kộpi 'bã ĩ tị' bá rĩ pi sế ú' dủ ùdrã rá. ²² 'Bã rĩ pi cếrế ímụ ĩmi gã sĩ mã tâ sĩ, 'bo 'bã pá tuúpi títị ívé ẹ'yịngárã agã cĩngbã ùdủ gế rĩ, Múngú ri ímụ ĩri pa rá. ²³ 'Bã rĩ pi 'okí dõ ĩmi ùnjí kữrụ ãzi agã, ĩmi ápãkí mụzú kữrụ ãzi agã. Ádarú á lế 'yoó ĩmi ní 'dını, mã 'Bã Mvã 'i, mã

‡ **10:15** 10:15 Sõdómõ ãzini Gõmórã: Múngú iza kữrụ 'dĩ' bée ùnjĩkãnyã 'bã kữrụ 'dĩ' bée agã rĩ pi ní 'oó rĩ sĩ lókĩ Æbũrãmã vé rĩ gế. 'Í lã 'Í lã Í'dóngárã 18:20-19:28.

ní drĩ ícázú kuyé rĩ gé, ĩmi ícókí éćí kũrũ Īsērélē vé rĩ pi agásĩ céré ku.

24 “‘Bá ĩ ní rií ímbá rĩ ícó 'bá 'i ímbápi rĩ nděé tã sĩ ku, ātí' 'bá ícó adrií 'bá 'í ní rií ězĩ ngaá vú ni gé rĩ drĩgé āmbúgú rú ku. 25 Lē 'bá ĩ ní rií ímbá rĩ ā adri sũ 'bá riípi 'i ímbápi rĩ tĩnĩ, lē ātí' 'bá rĩ ā adri sũ ívé āmbúgú tĩnĩ. Ma adriípi jó 'dĩpa nōri, 'bá rĩ pi dō ri ma zĩ Bēlězēbúlā, § ĩmi 'bá adri' bée mávé jó āsámvú gé nō' bée, kōpi ímú rú ũnjĩ 'da ĩmĩ rú' 'bá gá rá!

*Lē ĩmi adrikí ũrĩ sĩ ku
(Lúkã 12:2-7)*

26 “‘Bo lē ĩmi adrikí 'bá 'dĩ' bée sĩ ũrĩ sĩ ku. Ngá āzi ícōpi 'i zũúpi, 'i i' daápi āmvé ku ni 'dāáyo, dōku ngá āzi 'i zũúpi ĩ ní ícó nĩĩ ku ni 'dāáyo. 27 Tã má ní ũlũú ĩmi ní kírĩ nōri, lē ĩmi jĩkĩ mụú ũlũú 'bá rĩ pi ní. Átángá má ní átá ĩmi ní ũyōkōyō sĩ nōri, ĩmi mụkĩ áyú 'bá rĩ pi ní ú' dũkó be ụrụ 'dāá. 28 Lē ĩmi rukí 'bá ri' 'bá āngũ ú' dũ' 'bá rĩ pi ku, kōpi ícókí índrí rĩ 'dĩĩ drāá ku. Lē ĩmi rukí 'yēṅá Múngú índrí rĩ sēepi fiípi ācí agá, āzini rú' 'bá rĩ sēepi fiípi ācí vezú āní ũdũ ākó rĩ agá rĩ áyu. 29 Ārĩṅá mādā mādā ĩrĩ ĩ 'yēṅá ụzĩ mũfēngā ā fĩ ālu. 'Bo ālu ni ícó drāá ku, ĩmi Ētēpĩ ā' yĩ dō tā ni nĩ ká, ĩri íbĩ drā ndō. 30 Múngú lā drĩ' bĩ ĩmi drĩgé rĩ pi céré gĩ. 31 Lē ĩmi adrikí ũrĩ sĩ ku, ĩmivé tã ndě ārĩṅá kárákará rĩ pi vé rĩ rá.

§ 10:25 10:25 Bēlězēbúlā: Bēlězēbúlā vé rú āzi rĩ Sātánā 'i, ĩri ādróko, ĩri āmbúgú índrí ũnjĩ rĩ pi drĩgé.

'Bá Kúrísítō ri ā'yīpi dōku gāapi 'bá rī pi ɛndrɛtɪ gé rī

(Lúkã 12:8-9)

³² "'Bá rī ā'yī dō ma rá 'bá rī pi ɛndrɛtɪ gé, 'yo dō 'í ā'yī ma gí, ma kpá ĩri ā'yī má Ẹtépì 'bù gé 'dālè rī ɛndrɛtɪ gé rá. ³³ 'Bá rī gā dō ma sī vū drīgè nōgó, ma kpá ĩri gā sī má Ẹtépì ɛndrɛtɪ gé 'bù gé 'dālè.

Yésū vé tā ijì acongára

(Lúkã 12:51-53; 14:26-27)

³⁴ "Ími rikí ũsūú 'yozú kīnī, má ijì tākiri vū drīgè nōgó 'dīni ku. Má ijì tākiri kuyé, mávè ímùngára nōri, 'bá rī pi ẽ ímùkí rí ĩ ngūú āní ũnjí mâ tā sī bēnī. ³⁵ Mávè ímùngára nōri ĩri sē, " 'mvá ágó pi ímù ĩ aco ɛtépì be,

mvá ũkú pi ímù ĩ aco ɛndrɛpì be,
ũkú ágó tɪ gé rī, kòpi ímù ĩ aco ìdrɛpì be.

³⁶ Ārì'bá mívè rī pi íbí ĩfū mívè 'bɛtì āsámvú gé 'dīgè.'

³⁷ "'Bá rī lē dō 'í ɛtépì ri dōku 'í ɛndrɛpì ri ma ndēè, 'bá 'dīri ícò adrií 'bá mâ pámvú ũbīpi ni ku. ³⁸ 'Bá rī gā dō ívé pɛtɪ alambaku* 'duǵá sī, āzini gā dō mâ pámvú ũbīgá sī, 'bá 'dīri ícò adrií 'bá mâ pámvú ũbīpi ni ku. ³⁹ 'Bá riípi ívé ídri ā tā mbaápi nyōókú drīgè nōgó rī, ícò ídri 'dáni'dáni rī ĩsú ku. 'Bá rī adi dō ívé ídri sēè drāá mâ tā sī, ĩri ídri 'dáni'dáni rī ĩsú rá.

10:36 10:36 Míkã 7:6 * **10:38** 10:38 Pɛtɪ alambaku: 'Bá Rómã vé rī pi ri 'bá tā 'o'bá ũnjí rī pi gbã mūsúmārī sī pɛtɪ alambaku sígè, ĩri sã 'du āco kòpi íbí drã ndō, kòpi ìzāngã nya ambamba drāngára rī gé.

*Ī ícǒ ã'di ri ũfě?
(Mǎrǎkō 9:41)*

⁴⁰ "'Bá rĩ ẹ'yí dō ĩmi, ẹ'yí 'dĩri ma, 'bá rĩ ẹ'yí dō ma, ẹ'yí 'dĩri má Ẹtẹpi ma ĩpẹẹpi rĩ. ⁴¹ 'Bá rĩ ẹ'yí dō nẹbĩ riipi tā Múngú vé rĩ ũlũupi rĩ ívé ǎngá, ĩ ímú ĩri ũfě sũ ĩ ní nẹbĩ rĩ ũfěé rĩ tĩni. Ẫzini 'bá rĩ ẹ'yí dō 'bá tā be pĩri Múngú vé ní ívé ǎngá, ĩri ní tā 'oó pĩri rĩ sĩ, ĩ ímú ĩri ũfě sũ ĩ ní 'bá tā be pĩri 'dĩri ũfěé rĩ tĩni. ⁴² 'Bá rĩ sě dō yĩ ĩdríkĩdri ni mvuú 'bá mâ pámvú ũbĩ'bá tā be mǎdǎ rĩ pi vé ǎlu ní ní rá, ádarú ĩ ímú ĩri ũfě rá."

11

*Yũwǎnĩ pě ívé 'bá 'i pámvú ũbĩ'bá rĩ pi muú
Yẹsũ vúgá
(Lúkǎ 7:18-35)*

¹ Yẹsũ kǎ tā rĩ ẹziđ deẹ ívé 'bá 'i pámvú ũbĩ'bá muđri đri ni ĩri rĩ pi ní gí, ĩri ní 'dezú muzú 'bá rĩ pi ímbázú, ǎzini tĩ sězú muzú kũrú Gǎlĩláyǎ vé rĩ pi agásĩ.

² Yũwǎnĩ Bǎtízĩmũ sěepi ĩ ní 'yĩ kuú jó ǎngũ ũ'yĩzú rĩ agá rĩ kǎ tā Kúrĩsítō ní rií 'oó rĩ yĩ, ĩri ní ívé 'bá 'i pámvú ũbĩ'bá rĩ pi pězú muzú ³ Yẹsũ ri zizú kĩnĩ, "'Bá ĩ ní 'yoó kĩnĩ ĩri ímú 'dĩ'dĩ rĩ, ĩri mi 'i, dōku 'bá ĩ ní 'yoó ĩri ímú rĩ túngú?"

⁴ Yẹsũ ní újázú kọpi ní kĩnĩ, "Īmi újǎkĩ ĩmi gōó vulé Yũwǎnĩ vúgá 'dǎá, ĩmi ũlũkĩ ĩri ní tā ĩmi ní yĩ, ǎzini ĩmi ní ndreé rĩ. ⁵ 'Bá mĩ be ẹsĩ'bá gĩ rĩ pi, kọpi nóni ǎngũ ndre rá. 'Bá pá be ábá'bá gĩ rĩ pi, kọpi nóni ẹcĩ tu rá. 'Bá ũfú ní nyaá rĩ pi, kọpi ǎ rú'bá ícǎ nóni ule gĩ. 'Bá bĩ be ẹsĩ'bá gĩ rĩ pi, kọpi nóni tā yi rá. 'Bá ũdrǎ'bá gĩ rĩ pi gōkĩ íngá

ídri rú gí. Āzini ũ'dúkó múké rĩ, ĩ ri ũlũ 'bá ngá
 ākó rĩ pi ní rá. ⁶ 'Bá ma gā'bá kuyé rĩ pi, Múngu
 ri kôpi ní tākiri sē rá."

⁷ Yūwánĩ vé 'bá ĩri ā pámvú ũbĩ'bá rĩ pi kâ 'deé
 muḡ gí, Yésũ ní í'dózú átázú Yūwánĩ vé tã sĩ 'bá
 bĩtrĩká rĩ pi ní kĩnĩ, "'Bá ĩmi ní muḡ ndree āngũ
 ā'wí cínyáfā rú rĩ gé 'dāá rĩ ā'di 'i? ĩmi ĩsúkĩ 'bá
 rĩ ndree adri sũ ásé mbaápi āco ũlí ní bũ vũgá
 rĩ tĩni? ⁸ Dō adri 'dĩni kuyé, ngá ĩmi ní ndree rĩ
 a'di? ĩmi ĩsúkĩ ágó āzi su bōngó ũnyĩ be ni rá?
 Adri 'dĩni kuyé, 'bá adri'bée 'bāgú vé āngá rĩ pi
 bōngó ũnyĩ be ni pi su nĩ. ⁹ Kúru ngá ĩmi ní muḡ
 ndree rĩ ā'di? ĩmi muḡ nēbĩ ri ndree? Ádarú á
 lē 'yoó ĩmi ní 'dĩni, 'bá ĩmi ní muḡ ndree rĩ ndē
 nēbĩ ri rá. ¹⁰ 'Bá 'dĩri Yūwánĩ 'i, ĩ ní tã ni sĩ Búkũ
 Múngu vé rĩ agá rĩ kĩnĩ:

“ 'Ma mávé 'bá áyúāyũ ni pē muḡú mí ní drĩdrĩ,
 ĩri mu mí ní lētĩ údé.'"

¹¹ Ádarú á lē lūú ĩmi ní 'dĩni, 'bá ĩ ní tĩ vũ drĩgé
 nōgó rĩ pi āsámvú gé, 'bá āzi Yūwánĩ Bātízĩmũ
 sēepi rĩ ndēepi āmbũgũ sĩ ni 'dāáyo. 'Bo 'bá ĩ ní
 ĩrivé tã 'duḡ 'bāá mādāḡá mālũngā 'bũ vé rĩ gé
 'dālē rĩ, ndē Yūwánĩ ri āmbũgũ sĩ rá. ¹² Í'dózú
 lókĩ Yūwánĩ Bātízĩmũ sēepi rĩ vé rĩ gé 'dāá,
 cĩmgbá āndrũ sĩ, 'bá rĩ pi rikĩ ě'dĩ 'dĩ mālũngā
 'bũ vé rĩ ā tã sĩ, 'bá ũnjĩ rĩ pi lēkĩ mālũngā 'bũ
 vé rĩ ěrĩ ĩ ní ũkpō sĩ. ¹³ Búkũ nēbĩ rĩ pi vé rĩ,
 āzini tāĩmbĩ Mósē vé rĩ, ũlũ tã ímũpi 'i ngaápi rĩ
 cĩmgbá cazú lókĩ Yūwánĩ vé rĩ gé. ¹⁴ ĩmi ā'yĩkĩ

dō tā má ní átá 'dĩri rá, Ēllyā* ĩ ní 'yoó kínĩ ĩri ímú 'dĩ'ĩ'ĩ rĩ, ĩri Yũwánĩ 'i. ¹⁵ 'Bá bĩ be rĩ, ã yì 'í ní tā 'dĩri.

¹⁶ “Mā ỹ'bĩ rí 'bá lókí ãndrũ nōri vé rĩ pi ngá íngóni ni sī? Kōpi adrikí sũ anjĩná úrí'bá jōkōnĩ agá, ri'bá ĩ ọgũpĩ zì'bá rĩ pi tĩnĩ, kōpi ri 'yo,

¹⁷ “ ‘Bá rikí ĩmi ní ẹrĩ coó,

'bo ĩmi gākí úngó tugá sī,

'bá ngokí ĩmi ní úngó ìzàngã vé ni,

'bo ĩmi gākí áá ngogá sī.’

¹⁸ Yũwánĩ riipi bātízĩmũ sēepi rĩ ri 'i a'bií, nya ngá kuyé, ãzini mvụ ngá kuyé, 'bo kōpi kínĩ, 'Índrí ũnjí fi drĩ ni gé gí.’ ¹⁹ 'Bo ma 'Bá Mvá 'i, ma ri ngá nya rá, ãzini ma ri ngá mvụ rá, kōpi kínĩ, ma ri ngá nya ambamba, ãzini ma ri ĩmērē ambamba, ma ũndĩ 'bá mũfēngã umbe jezú rĩ u'dụ'bá rĩ pi vé ni, ãzini ma ũndĩ 'bá ri'bá ũnjĩkányã 'o'bá rĩ pi vé ni. 'Bá tā 'oópi pĩrĩ rĩ, ĩ nĩ áamá 'yozú kínĩ, ádarú ĩri úmĩ be.”

Ĩ tā lị 'bá ẹsị újá'bá kuyé rĩ pi drịgẹ

(Lúkã 10:13-15)

²⁰ Kúru Yēsũ ní kũrú 'í ní tā ãyázú ãyãyã 'ozú 'a ni agá kárákará rĩ pi vé tā átázú ũkpó ũkpó, ã'diātāsīyã 'bá kũrú rĩ pi agá rĩ pi gākí ẹsị újágá sī ìvé ũnjĩkányã agásĩ. ²¹ “Īmi 'bá adri'bá kũrú Kōrāzínĩ vé rĩ agá 'dĩ'bée, ãzini kũrú Bētēsāyídã†

* **11:14** 11:14 Ēllyā: Ēllyā ri nẹbĩ, Múngú 'dụ ĩri mvụzú 'bũ gé idri rú, drã kuyé. Tĩkí ĩri ãkũdē ílĩ rĩ ca mụdũrũlũ úrōmĩ (900), ịsụ ãkũdē tĩkí drĩ Yēsũ ri kuyé. 'Í lã 1 'Bãgú 17-21; 2 'Bãgú 1-3. † **11:21** 11:21 Kōrāzínĩ ãzini Bētēsāyídã: Yãhũdĩ rĩ pi rikí adrii kũrú 'dĩ'bée agá, 'bo 'bá adri'bá Yãhũdĩ rú ku rĩ pi rikí adrii kũrú Tãyã vé rĩ agá, ãzini Sidónã vé rĩ agá.

vé rĩ agá 'dĩ'bée, ĩmi ímú ĩzāngā nya rá! Tā āyāzú āyāyā má ní 'oó ĩmi ní 'dĩ'bée, mâ 'o té dō kūrú Táyā vé rĩ agá, āzini kūrú Sīdónā vé rĩ agá, 'bá kūrú rĩ pi agá rĩ pi újákí té ẹsị ịnógósị Múngú ri ẹ'yǐzú gí. Kòpi té bǒngó ịrịkọ rú ni pi úsú ĩ rụ'bá gá, kòpi úfúrágú úmvú dā ĩ drịgé. ²² 'Bo á lě 'yoó ĩmi ní 'dĩni, ú'dú ĩ ní ímúzá tā lizú rĩ gé, ĩ ímú ĩmi ịrĩnā 'bá kūrú Táyā vé rĩ agá, āzini kūrú Sīdónā vé rĩ agá rĩ pi vé rĩ ndē rá. ²³ ĩmi 'bá adri'bá Kāpārānāúmā agá 'dĩ'bée, ĩmi ụsụkí ĩmi nyo ícọ fi 'bụ gé rá? ĩmi ícókí fií ku, ĩmi fi mu adri 'bụ āvũ rĩ pi vé rĩ agá. Tā āyāzú āyāyā má ní 'oó ĩmi ní 'dĩ'bée, mâ 'o té dō kūrú Sōdómō vé rĩ agá, 'bá Sōdómō vé rĩ pi té ẹsị újá rá, kòpivé kūrú ri té adri ũgōgō. ²⁴ Á lě 'yoó ĩmi ní 'dĩni, ú'dú ĩ ní ímúzá tā lizú rĩ gé, ĩ ímú ĩmi ịrĩnā Sōdómō vé rĩ ndē rá.”

*Īmi ímúkí má vúgá uvungará gá
(Lúkā 10:21-22)*

²⁵ Sā 'dāri gé, Yẹsụ ní Múngú ri zizú kīnī, “Má Ẹtẹpi, Úpi mālūngā 'bụ vé rĩ ruupi vū drịgé rĩ be rĩ, ọwō'dífô mí ní tā áda rĩ ũzụú 'bá úmī be rĩ pi ní, āzini 'bá tā nī'bá ambamba rĩ pi ní rĩ sī, āzini mí ní tā rĩ i'daá 'bá tā be mādā sụ anjina nyírina tā ákó rĩ pi tịni rĩ pi ní rĩ sī. ²⁶ Ẹ, má Ẹtẹpi, 'í lě tā rĩ ā nga 'i sụ 'dĩri tịni, ịri mí ní āyikō sē.

²⁷ “Má Ẹtẹpi sē ngá rĩ pi ārēvú céré kú má drịgé, ma Mvá rú, 'bá āzi nī ma kuyé, 'yéná má Ẹtẹpi nī ma nī, 'bá āzi nī má Ẹtẹpi ri kuyé, 'yéná ma Mvá rú, á nī má Ẹtẹpi ri nī, āzini 'bá má ní ũpēé rĩ pi nīkí ịri nī.”

28 Kúru Yésũ ní 'yozú kīnī, “Īmi āndē'bá oḡu 'dunḡará sī gí 'dī'bée, ĩmi ímúkí má vúgá nŏó, ma sē ĩmi ímú uvu rá.” 29 Īmi 'dukí oḡu má ní 'dujú nŏri áyu, ĩmi ũnīkí tã má ní 'oó rī, ā'diātāsīyã ma éśí be mādã, āzini tã be mādã, ĩmī éśí ri ícŏ uvunḡará ísú rá. 30 Oḡu mávé nŏri vé 'dunḡará ẹnjī ku, 'dunḡará ni kŏwúkŏwụ.

12

Ụ'dú Sábátã vé rī vé tã

(Mārākŏ 2:23-28; Lúkã 6:1-5)

1 Sã 'dãri gé, Yésũ pi ívé 'bá 'í pámvú ũbī'bá rī pi be rikí ẹlị mụzú ọmvú ńnyá vé ni agásí ụ'dú Sábátã vé rī gé, * ẹbírị fụ ĩrivé 'bá ĩri ã pámvú ũbī'bá rī pi káyī, kŏpi ní ńnyá rī pi ẹ drī ucezú anyizú cizú. 2 Fārúsị rī pi kã tã 'dĩri ndreeé, kŏpi ní 'yozú Yésũ ní kīnī, “Mívé 'bá mī pámvú ũbī'bá rī pi ícŏkí té ńnyá rī pi ẹ drī uceé ụ'dú Sábátã vé rī gé ku, ā'diātāsīyã tãimbí Mósē vé rī ã'yī ku ĩ ní ẹzị ngazú ụ'dú Sábátã vé rī gé.”

3 Yésũ ní újázú kŏpi ní kīnī, “Īmi lãkí tã Dãwúđđi pi ní 'oó ívé 'bá rī pi be sã ẹbírị ní kŏpi fuzú rī gé 'dãri kuyé? 4 Dãwúđđi fi Jó Múnḡú vé rī agá 'dãá, kŏpi nyakí pánga ĩ ní 'bãá kuú Múnḡú vé jó agá rī ívé 'bá rī pi be, pánga 'dãri 'bãkí 'yéná kuú atala rī pi ní, kŏpi ícŏkí kŏdŏ nyaá ku. 5 Īmi

* **12:1** 12:1 Ụ'dú Sábátã vé rī: Ụ'dú 'dĩri Yãhúđđi rī pi ní rizú uvuzú rī, āzini kŏpi ní rizú Múnḡú ri zizú rī. Yãhúđđi rī pi ri ụ'dú 'dĩri vé tã ígá kīnī, Múnḡú gbi 'bū pi vū be nī, āzini Múnḡú pa ĩ adringará tųḡērī rú rī agásí nī. Ụ'dú Sábátã vé rī Yãhúđđi rī pi ri zị ụ'dú ẹzịrī, 'bo Kẹlịkŏ rī pi ri zị ụ'dú áziyá. 'Í lã Wŭnḡará 20:8-11; Dětŏrŏnŏmē 5:12-16.

lākí tǎimbı́ Mósē vé rĩ agá 'yozú kını́, atala rĩ pi ri ẹ̀zı́ nga Jó Múngú vé rĩ aga ụ'dụ Sābátā vé rĩ gé ındĩ, kọpi tǎ ǎkó 'dını kuyé? ⁶ Á lē lūú ĩmi ní 'dını, 'bá Jó Múngú vé rĩ ndēepi rá rĩ nōgó anigé.† ⁷ ĩmi nĩkí té dō tǎ ĩ ní sǐ Búkū Múngú vé rĩ agá ĩ ní 'yoó kını́, 'Á lē ĩmí ẹ̀sı́ ǎ adri ĩdríkıdri, adri 'yozú kını́ á lē ĩmi zǎkí má ní rọ̀bọ̀ṅọ̀ yǎ 'dını kuyé,' 'dĩri vé ífífí rá, ĩmi ícókí té tǎ lı́ 'bá tǎ ǎkó rĩ pi drı́gẹ̀ ụ̀njí ku. ⁸ Ma 'Bá Mvá 'i, ma Úpí ụ'dụ Sābátā vé rĩ‡ drı́gẹ̀ ǎmbúgú nĩ."

*Yēsũ ıdrı́ ágó ǎzi ụ'dụ Sābátā vé rĩ gé
(Mǎrākō 3:1-6; Lúkā 6:6-11)*

⁹ Kúru Yēsũ ní ngazú füzú vürǎ 'dǎri agásı́, ĩri ní mụzú fizú Jó Múngú ri Zızú rĩ agá, ¹⁰ ı́sú ágó ǎzi 'dǎá, drı́ ní ǎbá kuú 'bēlé'béle. Fǎrúşı́ rĩ pi ní Yēsũ ri zızú kını́, "Tǎimbı́ ǎ'yı́ nyo ĩ ícó 'bá ıdrı́ ụ'dụ Sābátā vé rĩ gé rá?" Kọpi zı́kí ĩri 'dını, ĩ ı́súkı́ rı́ tǎ ụ̀njı́ vú ní gé, ĩ tōkí rı́ ĩri ǎnı́.

¹¹ Yēsũ ní 'yozú kọpi ní kını́, "Ĩmi ǎsámvú gé 'dĩgẹ̀, 'bá rĩ vé kǎbılō 'de dō 'bú agá ụ'dụ Sābátā vé rĩ gé, ícó kǎbılō rĩ ı́sé 'bú agá 'dǎásı́ ǎmvé ku?"

¹² 'Bo 'bá ndē kǎbılō ri tǎ sǐ rá! Tǎimbı́ ǎ'yı́ rá, ĩ ícó tǎ múké 'o ụ'dụ Sābátā vé rĩ gé rá.

† **12:6** 12:6 'Bá Jó Múngú vé rĩ ndēepi rá rĩ nōgó anigé: 'Bá Yēsũ ní 'yoó ndē Jó Múngú vé rĩ rá, ĩri nōgó anigé rĩ, 'bá ri Yēsũ ri 'i 'yo. **12:7** 12:7 Ọ́séyǎ 6:6 ‡ **12:8** 12:8 Úpí ụ'dụ Sābátā vé rĩ: Yǎhı́dı́ rĩ pi ri ụ'dụ Sābátā vé rĩ ı́gá kını́, Múngú gbi ngá 'bú gé rĩ pi vü drı́gẹ̀ rĩ pi be céré 'dụ caá ụ'dụ ǎzı́yá, kúru ĩri ní uvuzú ụ'dụ Sābátā vé rĩ gé. Múngú ri 'yéná Úpı́ Sābátā vé ni, kúru Yēsũ kını́ 'i Úpı́ Sābátā vé ni, kını́ 'i Múngú 'i. 'Í lǎ Wüńgǎrá 20:8-11.

13 Kúru Yēsũ ní 'yozú ágó rĩ ní kĩnĩ, “Mí ũjũ mí drĩ.” Ágó rĩ ní 'í drĩ ũjũzú, drĩ ni gō ícá múké sũ ĩrivé drĩ āzi rĩ tĩnĩ. 14 'Bo Fārúsĩ rĩ pi ní fũzú mužú āmvé 'dāá, kōpi rikí létĩ ĩ ní lēzú Yēsũ ri 'dizú drāzú rĩ ndāá.

Yēsũ ri ātĩ'bá, Múngú ĩpē ĩri nĩ

15 'Bo Yēsũ nĩ tā kōpi ní lēé 'oó rĩ rá, ĩri ní fũzú vūrā 'dāri agásĩ rá. 'Bá kárakarā 'dekí mužú vūdrĩ ni gé sĩ, ídrĩ 'bá drā be rĩ pi céré, 16 'bo ímbá kōpi kĩnĩ, lē kōpi ā lūkí ívé tā 'bá āzi ní ku. 17 Tā ótú Múngú ní eziĩ, nēbĩ Īsáyā ní 'yoó rĩ nga 'i fũú tĩ ni gé gĩ kĩnĩ,

18 “Īri ātĩ'bá mávé ni, má ĩpē ĩri nĩ,
á lē ĩri lēlē, ma ĩri sĩ āyĩkō sĩ,
ma sē Índrí Uleterē rĩ, ĩri ní ũkpō sē,
ĩri ímũ 'yo 'bá āngũ rĩ pi agásĩ rĩ pi ā 'okí tā
pĩrĩ.

19 Ícó āwāá 'bá āzi ní ku, dōku ícó útré 'bá āzi
drĩgé ku,
ícó átá ú'dúkō āsĩrā rú ni sĩ 'bá rĩ pi āsámvú
gé ku.

20 Ícó 'bá éšĩ be ŋō'bá gĩ rĩ pi 'oó ũnjĩ ku,
dōku ĩri éšĩ múké 'bā 'bá adri'bá ũkpō ākó
rĩ pi ní,
'bo ĩri ímũ 'bá rĩ pi vé tā lĩ pĩrĩ.

21 Súrú āngũ rĩ pi agásĩ rĩ pi céré ímũ éšĩ 'bā
drĩ ni gé.”

Yēsũ pi Bēlēzēbúlā be

(Mārākō 3:20-30; Lúkā 11:14-23; 12:10)

22 Kúru 'bá rĩ pi ní ágó āzi mị be ẽsĩĩpi gí, átápi ku ni íjízú Yésũ vúgá nŋó, ágó rĩ índrí ũnjí be, Yésũ ídrí ágó rĩ rá, ágó rĩ ẽ mị gŋ ãngũ ndree rá, gŋ kpá átá rá. 23 'Bá rĩ pi ãrẽvú céré ngakí ãyãã tã 'dĩri sĩ ãyãyã, kŋpi ní 'yozú kínĩ, “Ágó 'dĩri adri nyo Dãwũdĩ Mvŋpĩ 'i kuyé?”

24 Fãrũsĩ rĩ pi kã tã 'dĩri yĩ, kŋpi kínĩ, “Ágó 'dĩri ri índrí ũnjĩ rĩ pi údrŋ ũkpŋ Bẽlẽzẽbúlã vé rĩ sĩ, Bẽlẽzẽbúlã ri ãmbúgú índrí ũnjĩ rĩ pi vé rĩ.”

25 Yésũ nĩ tã kŋpi ní rií ũsũũ rĩ rá, ĩri ní 'yozú kŋpi ní kínĩ, “'Bá mãlũngã rụ 'bá rĩ pi rikí dŋ ĩ fũũ ĩ drĩkã sĩ, ĩri sẽ kŋpivé mãlũngã ri ábá rá. 'Bá kũrũ agá rĩ pi, dŋku 'bá 'bẽtĩ ãsãmvú gé rĩ pi rikí dŋ ĩ fũũ ĩ drĩkã sĩ, ĩri sẽ kũrũ 'dĩri, dŋku 'bẽtĩ 'dĩri ábá rá. 26 Sãtãnã dro dŋ 'í ŋgũpĩĩ índrí ũnjĩ rĩ pi, kŋpi ri ĩ fũ ĩ drĩkã sĩ, ĩrivé mãlũngã ri ícŋ pá tu íngŋni? 27 Ma dŋ ri índrí ũnjĩ rĩ pi dro ũkpŋ Bẽlẽzẽbúlã vé rĩ sĩ píri, kúru 'bá ĩmivé rĩ pi ri índrí ũnjĩ rĩ pi dro ã'di vé ũkpŋ sĩ? 'Bá ĩmivé rĩ pi ímũ ĩmivé tã lĩ, kŋpi 'yo tã ĩmi ni 'yoó rĩ adri pĩrĩ ku. 28 'Bo ma dŋ ri índrí ũnjĩ rĩ pi dro Mũngú vé Índrí Uleterẽ rĩ vé ũkpŋ sĩ, ĩri lũ 'yozú kínĩ mãlũngã Mũngú vé rĩ ícã ĩmi ãsãmvú gé gí.

29 “Dŋku 'bá ri ícŋ fi 'bá ũkpŋ be ni vé jó agá mụ ĩrivé ngá ali íngŋni íngŋni? Drĩdrĩ ni, ĩri drĩ 'bá ũkpŋ be 'dĩri rụ úmbé, ĩri kúru íbĩ mụ ngá ĩrivé jó agá rĩ pi ali ndŋ.

30 “'Bá rĩ adri dŋ má be trũ ku, 'bá 'dĩri mávé ãrĩ'bá, 'bá rĩ úmũ dŋ kãbĩlŋ rĩ pi adriĩ má be trũ ku, 'bá 'dĩri kãbĩlŋ rĩ pi írérẽ. 31 Á lẽ 'yoó ĩmi ní 'dĩni, 'bá rĩ 'o dŋ ũnjĩkãnyã, ãzini ide dŋ 'bá āzi,

ĩ ícó ĩri trũ rá, 'bo 'bá rĩ ide dõ Índrí Uletererĩ vé tã, ícókí ĩri trũú ãluṅáni ku. ³² Ma 'Bá Mvá 'i, 'bá rĩ átá dõ mávé tã ũnjí, ĩ ícó ĩri trũ rá, 'bo 'bá rĩ átá dõ Índrí Uletererĩ vé tã ũnjí, ícókí ĩri trũú ku, í'dózú āndrũ, dõku lókí ímúpi drĩdrĩ 'dĩĩ rĩ gé.

*Ĩ peṭi rĩ nĩ áamá ĩrivé ũ'a sĩ
(Lúkã 6:43-45)*

³³ “Peṭi rĩ dõ múké, ĩrivé ũ'a ri adri múké, peṭi rĩ dõ ũnjí, ĩrivé ũ'a ri adri ũnjí, ā'diātāsīyā ĩ peṭi rĩ nĩ áamá ĩrivé ũ'a sĩ. ³⁴ ĩmi adri'bée sũ ĩnĩ tĩnĩ ri'bá ũnjĩkãnyā 'o'bá 'dĩ'bée, ĩmi ícó tã múké átá íngóni? Tã ĩmi ní rií átá rĩ, ĩri íbí íngá ĩmĩ éṣi agá. ³⁵ 'Bá adriípi múké rĩ, tã ĩri ní rií átá ĩfũú 'í éṣi agásĩ rĩ pi céré múké, 'bá adriípi ũnjí rĩ, tã ĩri ní rií átá ĩfũú 'í éṣi agásĩ rĩ pi céré ũnjí. ³⁶ 'Bo á lē 'yoó ĩmi ní 'dĩni, 'bá riípi átángá átápi, tã ni ũsũúpi drĩdrĩ ku rĩ, ú'dú ĩ ní tã lizú rĩ gé, ĩri ímú tã 'í ní átá rĩ ũlũ 'í tĩ sĩ. ³⁷ Átángá ĩfũúpi mí tĩ gé sĩ múké rĩ, ĩri sē ĩ mi trũ āní rá, 'bo átángá ĩfũúpi mí tĩ gé sĩ ũnjí rĩ, ĩri sē ĩ tã lĩ āní mí drĩgé.”

*Bĩlēmĩ Yónã vé rĩ
(Mārākõ 8:11-12; Lúkã 11:29-32)*

³⁸ Kúru Fārúsĩ uruḱo'bée, āzini 'bá tãĩmbĩ Mósē vé rĩ ímbá'bá rĩ pi ā uruḱo'bée be, kōpi ní 'yozú ĩri ní kĩnĩ, “Ímbápi, 'bá lēkĩ mĩ 'o 'bá ní tã āyāzú āyāyā ni.”

³⁹ 'Bo Yésũ ní újázú kōpi ní kĩnĩ, “Úyú ũnjĩkãnyā be ri'bá õwũ 'bã'bée rĩ pi kĩnĩ mĩ 'o ĩ ní tã āyāzú āyāyā ni! 'Bo tã āyāzú āyāyā má

ní lēé 'oó kôpi ní rĩ, ĩri tã nēbĩ Yónã§ vé rĩ. ⁴⁰ Sũ Yónã ní laá caá ĩ'bí ãmbúgú rĩ agá ỳtúná na ĩnĩná na rĩ tĩnĩ, kúru ma 'Bá Mvá 'i, ma ímú la ca 'bú agá ỳtúná na ĩnĩná na. ⁴¹ Kúru 'bá Nĩnéwē vé rĩ pi ní ẹsị újá gí rĩ sĩ, kôpi ímú úyú ãndrũ nōri tō nĩ, āzini kôpi tã lị úyú ãndrũ nōri drĩgé nĩ, ā'diātāsīyā kôpi újákí ẹsị tị Yónã ní sēē rĩ sĩ gí, 'bo 'bá Yónã ri ndēēpi ãmbūgũ sĩ rĩ, ĩri nōgónō. ⁴² 'Bāgú ũkú rú āngũ ándrelé rú rĩ gé rĩ úmvúlésĩ ímú pá tu tã lị úyú ãndrũ nōri drĩgé nĩ, ā'diātāsīyā íbí ímú āngũ rará rú ni gélésĩ, ímú Sōlōmónā vé úmĩ tã 'ozú rĩ yị, 'bo 'bá āzi nōgónō ndē Sōlōmónā rĩ ãmbūgũ sĩ rá.

*Índrí ũnjí vé ĩgōngará fízú 'bá rĩ ẹsị agá rĩ
(Lúkã 11:24-26)*

⁴³ “Índrí ũnjí ĩfũ dō 'bá āzi agásĩ gí, ĩri 'de mu āngũ ā'wí cínyáfā rú rĩ gé 'dāá, ĩri mu vūrā uvuzú ni ndā, 'bo ịsú vūrā uvuzú ni ku. ⁴⁴ ĩri kúru 'yo, 'Á lē ma újá gōó muụ adrií jó má ní ĩfúzú rĩ agá.’ Ca dō muụ jó rĩ ā 'a ịsú kálámgbá rú, 'bá āzi 'a ni agá 'dāáyo, wekí 'a ni kú uletere, ⁴⁵ ĩri mu 'í ọgụpịi índrí ũnjí be aga'bée rá ẹzịrị ni pi bĩ, kôpi fi mu adri jó rĩ agá 'dāá. 'Bá 'dĩri vé adringará ũnjikānyā ni gō drĩdrĩ 'dāri agá rá. Tã

§ 12:39 12:39 Yónã: Yónã ri nēbĩ, Múngú pē ĩri muụ ụ'dúkó múké ívé rĩ ũlũú 'bá Nĩnéwē vé adri'bá Yāhũdĩ rú ku rĩ pi ní. Drĩdrĩ ni Yónã ní drĩ muzú Nĩnéwē gá kuyé rĩ gé, ĩ'bí ãmbúgú te ĩri, la ĩ'bí rĩ agá 'dālé ụ'dú na, Múngú pa ĩri rá. Tịkí ĩri ılı mụdũrũlũ ẹzịrị pũkú tọwụ (750) gé, ịsú ākūdē tịkí drĩ Yēsũ ri kuyé. Í lā Yónã 1:17; Mátáyo 12:39-40; Mátáyo 16:1-4; Lúkã 11:29-32.

'dĩri ímù 'i ngá úyú ùnjĩkãnyã be nõ'bée rù'bá gá."

*Yēsũ éndrèpì pi Yēsũ édrípìi be
(Mārākō 3:31-35; Lúkã 8:19-21)*

⁴⁶ Yēsũ kã rií átá 'bá bĩtríkã rĩ pi ní, éndrèpì pi édrípìi be tukí pá kuú ãmvé 'dãá, kòpi lèkí átá ìri be. ⁴⁷ 'Bá ãzi ní lūzú Yēsũ ní kĩnĩ, "Mí éndrèpì pi mí édrípìi be tukí pá kuú ãmvé 'dãá'dã, kòpi lèkí átá mí be."

⁴⁸ Yēsũ ní ágó rĩ zizú kĩnĩ, "Má éndrèpì ri ã'di 'i? Má édrípìi ã'di pi?" ⁴⁹ Yēsũ ní drì suzú mužú ívé 'bá 'i pámvú ùbĩ'bá rĩ pi vú 'dãá, ìri ní 'yozú kĩnĩ, "Mávè éndrèpì, ãzini mávé édrípìi kòpi adri'bá nõ. ⁵⁰ 'Bá rĩ 'dù dõ tã má Ètèpì 'bũ gé rĩ ní lée rĩ ngaá rá, 'bá 'dĩri ìri adri má édrípì, ìri adri má ómvùpì, ìri adri má éndrèpì."

13

*Nāpí ágó úri riipi rĩ vé rĩ
(Mārākō 4:1-9; Lúkã 8:4-8)*

¹ Û'dú ãlu ãlu 'dãri sĩ, Yēsũ nga fũú jó rĩ agásĩ, mu adrií yĩĩ bālālã rĩ ã gārã gá. ² 'Bá bĩtríkã trakí ì Yēsũ ã gārã gá sĩ kúrũ, Yēsũ ní ngazú tuzú kúlúmgbã agá, ìri ní úrízú vũgá, 'bá rĩ pi áwíkí pá tuú kuú yĩĩ rĩ ã gārã gá. ³ Yēsũ ùlũ 'bá rĩ pi ní tã kárakarã nāpí sĩ kĩnĩ, "Ágó ãzi ómvù be ni mu úri rií ívé ómvù agá. ⁴ Ágó rĩ kã úri rĩ rií, úri rĩ pi urukọ u'dekí létì drìgè, ãrĩnã rĩ pi ímùkí úri u'de'bá létì drìgè rĩ pi teé céré. ⁵ Úri rĩ pi ã urukọ u'dekí nyòòkù írã drìgè ni agá. Úri rĩ pi ífúkí mbèlènjã, nyòòkù rĩ ní adrií nyetele rĩ sĩ.

6 'Bo ỳtù rĩ kǎ koó gbírílí, úri ìfũ'bá rĩ pi 'wíkí ùdrǎá céré, ǎ'diǎtǎsìyǎ úlá ni pi ní fí vǔgá 'dǎá kuyé rĩ sǐ. 7 Úri rĩ pi ǎ ụrụkọ u'dekí ùcékúcé ǎsámvú gé, ùcékúcé rĩ dụ amuú, ọzǔ úri ìfũ'bá dụ'bá rĩ pi rá. 8 Úri rĩ pi ǎ ụrụkọ u'dekí nyọọkú múké ni agá, kọpi dụkí 'aá mị be gbálígbálí. Drị ni ǎlu rĩ gé, ụrụkọ ni ǎ fí mụdǔrǔlǔ ǎlu, ụrụkọ ni pǔkú ázìyá, ụrụkọ ni pǔkú na. 9 'Bá b́ be rĩ, ǎ yì 'í ní tǎ 'dĩri."

*Yésũ ri átángá rĩ átá nǎpí sǐ ǎsǐ
(Mǎrǎkō 4:10-12; Lúkǎ 8:9-10)*

10 Yésũ vé 'bá ìri ǎ pámvú ùbǐ'bá rĩ pi ní ímúzá ìri zìzú kǐnǐ, "Mi ri átá 'bá rĩ pi ní nǎpí sǐ ǎsǐ?"

11 Yésũ ní újázú kọpi ní kǐnǐ, "Sèkí ìmi ní úmǐ mǎlǔngǎ 'bǔ vé ì ní ùzǔyú kuú mǔdǔmǔdǔ rú rĩ vé tǎ nǐzú ámázú rĩ rá, 'bo sèkí úmǐ 'dĩri 'bá ụrụkọ ní kuyé. 12 'Bá tǎ má ní ímbá rĩ yìpi rá rĩ, ì ìri ní tǎ nǐngará sè ǎmbúgú, 'bo 'bá tǎ mávé rĩ yìpi ku rĩ, ì ìrivé tǎ nǐngará 'dụ úmǐ ni gé sǐ rá. 13 Ma kọpi ní tǎ rĩ átá nǎpí sǐ ǎ'diǎtǎsìyǎ, " 'Kọpi mị 'bǎ tǎ má ní 'oó rĩ ndrezú rá, 'bo kọpi ndrekí ku,

kọpi b́ 'bǎ tǎ rĩ yìzú rá, 'bo kọpi yìkí ku, dōku tǎ rĩ fi kọpi drìgé ku.'

14 Tǎ 'dĩri nga 'i fũú tị ni gé gí, sǔ nẹbǐ Ìsáyǎ ní átá rĩ tǐnǐ kǐnǐ,

Ìmi mávé ú'dúkọ yì rá, 'bo ìmi ícókí ífífí ni nǐí á má ku,

ìmi tǎ má ní 'oó rĩ ndre rá, 'bo ìmi ícókí tǎ ni nǐí á má ku.

15 'Bá 'dĩ'bée ẽ ẹsì tete,
kọpi ẽ b́ yì tǎ ku,

kôpi bīkí ĩ mị cí,
 kôpi ã bīkí té dō ĩ mị cí ku,
 kôpi ẽ mị ri té ãngũ ndre rá,
 kôpi ẽ bī ri té tã yị rá,
 kôpi ẽ ẹsị ri té tã nĩ á má rá,
 kôpi ã újákí dō ẹsị rá, ma té kôpi ídrí rá.'

¹⁶ 'Bo nóni Múngú sē ĩmi ní tākiri gí, ã'diātāsīyã ĩmî mị ri ãngũ ndre rá, ãzini ĩmî bī ri tã yị rá.

¹⁷ Ádarú á lē 'yoó ĩmi ní 'dīni, nẹbī kárakará, ãzini 'bá tã 'o'bá pịrị kárakará ándúrú rĩ pi 'bākí úvá lészú tã ĩmi ní ndreé 'dĩri ndrezú, 'bo kôpi ndrekí kuyé, ãzini kôpi lēkí tã ĩmi ní yị 'dĩri yị, 'bo kôpi yịkí tã rĩ kuyé.

*Yésũ ùlũ nāpí úri vé rĩ vé ífífí
 (Mǎrākō 4:13-20; Lúkǎ 8:11-15)*

¹⁸ "Kúru ĩmi yịkí ífífí nāpí ágó úri riipi rĩ vé rĩ.

¹⁹ Úri u'de'bá létị drịgé rĩ vé ífífí, ĩri 'bá ú'dúkọ múké mǎlũngã vé rĩ ã tã yị'bá rá, tã ni ní fí kôpi drịgé kuyé rĩ pi. Ádróko ímú úri rĩ pi u'dụú kôpi ẽ ẹsị agásĩ rá. ²⁰ Úri u'de'bá nyọọkú írã drịgé rĩ agá rĩ pi, ĩri 'bá ú'dúkọ múké rĩ yị'bá rá, ãzini ã'yĩ'bá ãyĩkō sĩ rĩ pi. ²¹ Kôpi ã úlá ní fí vũgá 'dǎá kuyé rĩ sĩ, kôpi ícókí adrií lókí be ãco ku. Tã ùkpó ùkpó kǎdō kôpi ísú, dōku kǎdō kôpi ọcũú ú'dúkọ múké rĩ vé tã sĩ, kôpi gō ẹ'yīngará rĩ adi ĩ drịgé sĩ rá. ²² Úri u'de'bá ùcékúcé ǎsámví gé rĩ pi, ĩri 'bá ú'dúkọ múké rĩ yị'bá rá rĩ pi. 'Bo kôpi ní rií tã rụ'bá nōri vé rĩ ụsũú áyu rĩ sĩ, ãzini kôpi ní rií ã'bú vé tã 'dụú 'bǎá ǎmbúgú rĩ sĩ, sē úri múké rĩ adri kôpi ẽ ẹsị agá ku. ²³ 'Bo úri u'de'bá

nyõókú múké rĩ agá rĩ pi, ĩri 'bá ú'dúkó múké rĩ yì'bá rá, tã ni ní fí kòpi drĩgé múké múké rĩ pi, 'bá 'dĩ'bée vé ãnyãngã ri ka, drĩ ni ãlu rĩ gé, fí ni ri adri mũdũrũlũ ãlu, urukọ ni pũkú áziyá, urukọ ni pũkú na, ĩ ní úri rĩ saá rĩ vú sĩ."

Nāpí jōótã duúpi ãnyá agá rĩ vé rĩ

²⁴ Yésũ gō kòpi ní nāpí āzi ũlũú dđi kĩnĩ, "Mālũngã 'bũ vé rĩ adri sũ 'bá úri múké ni riipi ómvú agá rĩ tĩni. ²⁵ 'Bá rĩ pi kã céré 'deé ú'dú kongará gá, ĩrivé ārí'bá ímú jōótã fí rií ĩrivé ãnyá agá, gō 'deé muú 'dĩisĩ rá, jōótã rĩ vé fí ĩfũ duú ãnyá rĩ agá. ²⁶ ãnyá rĩ kã ĩfũú, jōótã rĩ ní kpá ĩfũú.

²⁷ "Ātí'bá rĩ pi ní ímúú ómvú 'dĩpa rĩ zizú kĩnĩ, 'Āmbúgú mávé rĩ, úri mí ní rií mívé ómvú agá rĩ adri úri múké ni pi kuyé? Jōótã ĩfũúpi rĩ íbĩ íngá ngũgá?"

²⁸ "Īri ní újázú kòpi ní kĩnĩ, 'Ārí'bá 'o tã 'dĩri nĩ.'

"Ātí'bá rĩ pi ní ĩri zizú kĩnĩ, 'Mí ā'yĩ 'yozú kĩnĩ, 'bã muquí jōótã rĩ unjeé ãnyá rĩ agásĩ ãmvé 'dĩni rá?"

²⁹ "Ómvú 'dĩpa rĩ ní újázú kĩnĩ, 'Adri 'dĩni kuyé, ĩmi unjekí dō jōótã rĩ pi ãnyá rĩ agásĩ ãmvé, ĩmi kpá ãnyá rĩ pi unje ĩndĩ. ³⁰ ĩmi kukí jōótã rĩ ã du muúú ãnyá rĩ be trũ cĩngbá cazú sã ĩ ní ímúúú ãnyá rĩ lizú rĩ gé. Kádō ímú ãnyá rĩ lĩ, ma lũ 'bá ězĩ nga'bá rĩ pi ní, "Drĩdrĩ ni, ĩmi unjekí jōótã rĩ ãnyá rĩ agásĩ, ĩmi úmbékí, ĩmi zãkí veé ācí sĩ. Kúru ĩmi ĩkũnãkí ãnyá rĩ íjĩ ímú 'bãá mávé ĩrá agá." ' "

Nāpí marígó fí be mādāṅáṅá rĩ vé rĩ
(*Mārákō 4:30-32; Lúkã 13:18-21*)

³¹ Yēsũ átá kpá kōpi ní nāpí āzi kīnī, “Mālūngã 'bũ vé rĩ vé tã adri sũ marígó ā fí mādāṅáṅá ĩ ní saá ọmvú agá rĩ tịṅi. ³² Marígó rĩ ā fí ā adri dō kínikiniṅá drããsīyã, kãdō dụú, ĩri dụ ọmvú agá 'dãá ícá ãmbúgú. Áriṅá rĩ pi mu ĩvé jó sị drịtị ni pi gé sī.”

Nāpí ãkúfị vé rĩ

³³ Yēsũ ũlũ nāpí āzi dđi kīnī, “Mālūngã 'bũ vé rĩ adri sũ ãkúfị ũkú rĩ ní í'dú dãá íwá ĩ ní uruú gí rĩ agá rĩ tịṅi, ãkúfị rĩ sē íwá rĩ dra kọfútọ be.”

Tã ã pá Yēsũ ní tã rĩ ũlũzú nāpí sĩ rĩ
(*Mārákō 4:33-34*)

³⁴ Yēsũ ri tã 'dĩ'béé ũlũú 'bá bĩtríká rĩ pi ní cére nāpí sĩ. Tã āzi ĩri ní átá 'bá bĩtríká rĩ pi ní nāpí sĩ kuyé ni 'dãáyo. ³⁵ Tã Múngú ní átá nẹbị rĩ pi ní rĩ fũ tị ni gé gí kīnī:

“Ma ĩmi ní tã rĩ ũlũ nāpí sĩ,

Tã ĩ ní ũzũzũzũ í'dózá ĩ ní vũ ri gbingará gá 'dãá rĩ, ma ífífí ni ũlũ ĩmi ní rá.”

Yēsũ ũlũ jōótã ĩfũúpi ãnyá agá rĩ vé ífífí

³⁶ Kúru Yēsũ ní fũzú 'bá bĩtríká rĩ pi ãsámvú gé sĩ, ĩri ní fizú mužú adrízú jó agá. ĩrivé 'bá ĩri ã pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní ímúzá ĩri vúgá, kōpi ní 'yozú ĩri ní kīnī, “Mí ũlũ 'bá ní nāpí jōótã duúpi ãnyá agá rĩ vé ífífí.”

³⁷ Yēsũ ní újázú kōpi ní kīnī, “Ma 'Bá Mvá 'i, ágó úri múké rĩ riúpi rĩ, ĩri ma 'i. ³⁸ Ọmvú rĩ, ĩri 'bá vũ drịgé rĩ pi, úri múké rĩ, ĩri 'bá

fi'bá mālŭngā 'bũ vé rĩ agá rĩ pi. Jōótā duḃpi ānyá agá rĩ, ĩri 'bá ādróko vé rĩ pi. ³⁹ Ārí'bágú jōótā riipi ānyá agá rĩ, ĩri ādróko 'i. Ānyá rĩ vé ĩkŭnāngará, ĩri ú'dú ũdũ vé rĩ, 'bá ānyá ĩkŭnā'bá rĩ pi, mālāyíkā rĩ pi.

⁴⁰ “Īkŭnākí jōótā ānyá agá rĩ zāá ācí sī, tā 'dĩri ímú 'i nga ú'dú ũdũ vé rĩ gé. ⁴¹ Ma 'Bá Mvá 'i, ma mávé mālāyíkā rĩ pi ĩpē ímú ngá sēēpi 'bá rĩ pi ní tā 'ozú piri ku, āzini 'bá rĩ pi sēēpi fiipi ũnjĩkānyā agá rĩ pi unje mávé mālŭngā agásĩ rá. ⁴² Mālāyíkā rĩ pi ímú kōpi 'du ú'bé ācí ciipi kú nyālũ rĩ agá, 'dālé kōpi ímú útré ācí rĩ vé fingará kōpi rú'bá gá rĩ sī, āzini kōpi ímú sĩkányá ci rá. ⁴³ 'Bo 'bá tā 'o'bá piri rĩ pi, kōpi ímú dī ĩ Ētēpi vé mālŭngā agá 'dāá sũ ũtũ ní dī rĩ tĩni. 'Bá bí be rĩ, ā yĩ 'í ní tā 'dĩri.

Nāpi ngá ājē be āmbúgú rĩ vé rĩ

⁴⁴ “Mālŭngā 'bũ vé rĩ adri sũ ngá ājē be āmbúgú ĩ ní zũú kuú nyōókú agá rĩ tĩni. Ágó rĩ kā ngá ājē be āmbúgú 'dĩri ĩsú, gō muú zũú dī. Āyĩkō fiipi ési ni agá rĩ sī, sē ngá rĩ jeé, mu nyōókú 'dāri jeé āní.

⁴⁵ “Mālŭngā 'bũ vé rĩ adri sũ 'bá riipi māyākā ógú'bá ógúōgũ ājē be āmbúgú ĩ ní zĩ pālĩ* rĩ pi ndāá rĩ tĩni. ⁴⁶ Kā muú māyākā múké ógúpi ógúōgũ ājē be āmbúgú 'dĩri ĩsú, uzi ívé ngá ārēvú céré, gō muú írā ógúpi ógúōgũ 'dāri jeé āní.

* **13:45** 13:45 Māyākā ógú'bá ógúōgũ ājē be āmbúgú ĩ ní zĩ pālĩ rĩ pi: Pālĩ índré sũ írā ógúpi ógúōgũ ũnyĩ be ājē be āmbúgú rĩ tĩni. Títirikó ri kōpi údé ní ívé kókó'bō agá.

Nāpi ímbá vé rī

⁴⁷ “Mālūngā 'bū vé rī adri kpá sū ímbá ī ní 'beé yīī bālālā rī agá ī 'bī ősūkā be āndiāndí rī pi uruzú rī tīnī. ⁴⁸ Ī 'bī rī pi kâ ī tōó gaá ímbá rī agá 'dāá tré, āgō ī 'bī 'be 'bá rī pi ísékí ímbá rī yīī rī agásī āmvé nōó. Kōpi ní kúru úrízú vūgá, kōpi ní ĩ 'bī múké múké rī pi ūpēzú ū 'bāzú ūvú rī pi agá, 'bo kōpi ú 'békí ĩ 'bī ūnjí rī pi áse agá. ⁴⁹ Lókí ūdū vé rī gé, tā rī ímú 'i nga sū 'dīri tīnī. Múngú ri ímú mālāyíkā rī pi ĩpē ímú 'bá ri 'bá ūnjīkānyā 'o 'bá rī pi āsámvú aco 'bá tā 'o 'bá pīrī rī pi be. ⁵⁰ Kōpi ímú 'bá tā 'o 'bá ūnjí rī pi ú 'bé ācí cípi kú nyālū rī agá, kōpi ímú ngo āzini síkányá ci ācí rī vé fīngará ī rú 'bá gá rī sī.”

⁵¹ Yēsū ní kōpi zīzú kīnī, “Tā má ní átá 'dī 'bée fi nyo ĩmi drīgē rá?”

Kōpi ní újázú kīnī, “Ē, tā rī fi 'bá drīgē rá.”

⁵² Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, “'Bá ālu ālu riipi tāímbī ímbápi rī, ímbákí ĩri mālūngā 'bū vé rī vé tā sī gí, 'bá 'dīri adri sū jó 'dīpa ívé ngá ú 'dí rī í 'dūpi ngá ūkū rī be† ívé jó agásī āmvé rī tīnī.”

'Bá Nāzērētā vé rī pi gāki Yēsū ri sī
(Mārākō 6:1-6; Lúkā 4:16-30)

⁵³ Yēsū kā nāpi rī ūlūú deę, ĩri ní fūzú āngū 'dāri agásī āmvé. ⁵⁴ Gō 'deé muų Nāzērētā gá kūrú ĩri ní mbazú rī gé, ĩri ní í 'dózú 'bá rī pi ímbázú Jó Múngú ri Zīzú rī agá 'dāá, sē 'bá rī pi ní āyāngará, kōpi ní 'yozú kīnī, “Ágó 'dīri ísú

† 13:52 13:52 Jó 'dīpa ívé ngá ú 'dí rī í 'dūpi ngá ūkū rī be rī: Ngá ú 'dí rī, ĩri mālūngā 'bū vé rī vé tā, ngá ūkū rī, ĩri tāímbī rī vé tā. ĩri múké ī ní tāímbī rī ímbázú, āzini ī ní mālūngā 'bū vé rī vé tā ímbázú.

úmĩ rizú tã äyãzú äyãyã 'dĩri 'ozú rĩ íngũgá?"
 55 Kôpi ní kpá gôzú zizú kînĩ, "Ágó 'dĩri adri 'bá riípi párángi faápi rĩ vé mvá kuyé? Ágó 'dĩri vé éndrèpì adri Māriyã 'i kuyé? Īrivé édrípìì adri Yókóbũ 'i, Yôsépã 'i, Sĩmónã 'i, äzini Yúdã 'i kuyé? 56 Īrivé ómvúpìì 'dĩ'bée rikí nyo adrii 'bá be trú kuyé? Ágó 'dĩri ísú tã 'dĩ'bée íngázú íngũgá?" 57 'Bá rĩ pi ã 'a vekí ũnjĩ ũnjĩ tã ĩri ní 'oó 'dĩ'bée sĩ.

Yésũ ní 'yozú kôpi ní kînĩ, "Nébĩ rĩ dô vũrã äzi gé, 'bá rĩ pi ĩri ĩnjĩ rá, 'bo ĩri dô 'bá ívé rĩ pi äsámvú gé, ĩnjĩkĩ ĩri ku."

58 Yésũ 'o tã äyãzú äyãyã ni ängũ 'dãri agá kárakará kuyé, ä'diätãsiyã 'bá ängũ 'dãri agá rĩ pi ẽ'yĩngará äkó.

14

Yũwánĩ Bätízĩmũ sēepi rĩ vé drãngárá (Mārākō 6:14-29; Lúkã 9:7-9)

1 Sã 'dãri gé, 'bãgú Ēródē* ängũ Gãlĩláyã vé rĩ ruúpì rĩ kã Yésũ vé tã yĩ, 2 ĩri ní 'yozú ívé ätĩ'bá rĩ pi ní kînĩ, "'Bá 'dĩri Yũwánĩ Bätízĩmũ sēepi rĩ íngá gōō ídri rú nĩ! Sēzú ĩri ní rizú tã äyãzú äyãyã 'dĩ'bée 'ozú 'dĩni äní."

* **14:1** 14:1 'Bãgú Ēródē: Ēródē 'dĩri Ēródē Ānĩtĩpã 'i, ĩri Ēródē Āmbúgú rĩ vé mvá, gō mälũngã rĩ ruú nĩ sã Yũwánĩ ní bätízĩmũ sēzú Yésũ ní rĩ gé. 'Í lã Mārākō 6:14; Lúkã 3:1; Ẽzĩ 4:27. Sã ĩ ní Yésũ ri tizú rĩ gé, Ēródē Āmbúgú 'dĩri ru ängũ rĩ nĩ. 'Í lã Mátáyo 2:1-8; Lúkã 1:5. Vudrĩ ni gé, 'bãgú äzi anigé ru ni Ēródē Āgĩrĩpã, ĩri Ēródē Āmbúgú rĩ vé mvá vé mvá. 'Í lã Ẽzĩ 12:1-13:1.

³ Ā'diātāsīyā ọtụ Ēródē rụ Yūwánī ri, úmbé ĩri, jì ĩri mụyú 'beé jó āngū ũ'yǐzú rĩ agá, 'í édrịpị Pílípū† vé ũkú Ērōdíyā ā tā sī. ⁴ Yūwánī 'yo ándúrú Ēródē ní kīnī, “Tāimbị Múngú vé rĩ ā'yī ku mí ní mívé édrịpị vé ũkú jezú mí ní ũkú rú.” ⁵ Ēródē lē Yūwánī ri 'dị, 'bo ri 'oó ụrị sī 'bá rĩ pi sī, ā'diātāsīyā kọpi ā'yīkí rá 'yozú kīnī, Yūwánī ri nẹbị.

⁶ Ụ'dú ĩ ní Ēródē ri tịzú rĩ kā ícá, údékí ụmụ, ụ'dú 'dāri gé, mvá ũkúná Ērōdíyā vé rĩ tu úngó Ēródē ẹndrẹtị gé, sē Ēródē ní āyīkō. ⁷ Ēródē sō ũyō kīnī, ngá mvá ũkúná rĩ ní lēé rĩ, 'i sē ĩri ní rá. ⁸ Ērōdíyā ní 'yozú ívé mvá ũkúná rĩ ní kīnī, “Í 'yo Ēródē ní, ā sē mí ní Yūwánī Bātízīmū sēepi rĩ ē drị sákānī agá.” ⁹ Tā 'dīri sē 'bāgú Ēródē ní ĩzāngā, 'bo ĩri ní ũyō sōó ívé ụmụ rĩ pi ẹndrẹtị gé gí rĩ sī, ĩri ní 'yozú kīnī, ngá mvá ũkúná rĩ ní lēé rĩ, ā sēkí ĩri ní. ¹⁰ ĩri ní āngáráwá rĩ pi pězú mụzú Yūwánī ē drị lịzú jó ĩ ní āngū ũ'yǐzú rĩ agá 'dāá. ¹¹ Āngáráwá rĩ pi ní Yūwánī ē drị í'dụzú íjịzú sákānī agá, ímụ sēé mvá ũkú rĩ drịgé, mvá ũkú rĩ ní jịzú sēzú ẹndrẹpị ní. ¹² Yūwánī vé 'bá ĩri ā pámvú ũbị 'bá rĩ pi ní ímụzú Yūwánī vé ávū 'dụzú jịzú mụzú sịzú. Vúdrị ni gé, kọpi ní mụzú tā ni ũlüzú Yésū ní.

*Yésū sē ānyāngā nyaá 'bá élifū tọwú pi ní
(Mārākō 6:30-44; Lúkā 9:10-17; Yūwánī 6:1-14)*

† 14:3 14:3 Pílípū: Pílípū ri 'bāgú Ēródē Ānītípā édrịpị, sà édrịpị Ēródē ní ĩrivé ũkú Ērōdíyā ri 'dụzú 'í ní ũkú rú rĩ gé, ịsụ áküdē Pílípū ri ídri rú.

13 Yésũ kã tã Yũwánĩ vé rĩ yij, ìri ní 'dezú mužú kũlúmgbã sĩ, muž adrii vũrã ázi gé ó'dúkùlegúsĩ. 'Bá bĩtríkã rĩ pi kã tã 'dĩri yij, kòpi ngakí fũú kũrú rĩ pi agásĩ, kòpi 'dekí mužú Yésũ vúgã sĩ pá sĩ. 14 Yésũ kã ísĩ kũlúmgbã rĩ agásĩ vũgã nõó, kã 'bá bĩtríkã rĩ pi ndree, sã ẹsĩ ni ísũ ìzãngã ambamba, ìri ní kúru 'dezú rizú 'bá drã be rĩ pi ídrízú.

15 Kã mužú adrii ùndrénã rĩ sĩ, 'bá Yésũ ã pámvú ùbĩ'bã rĩ pi ní ímúzú Yésũ vúgã nõó. Kòpi ní 'yozú ìri ní kĩnĩ, “Ụtú rĩ 'de nóni gí, ãngũ nõri ásé agá, lã mĩ pẽ 'bá bĩtríkã 'dĩ'bée mužú ãnyãngã jeé kũrú mǎdã mǎdã rĩ pi agásĩ.”

16 Yésũ ní 'yozú kòpi ní kĩnĩ, “Lã 'bá 'dĩ'bée ã mukí vũrã ázi gé ku. Ìmi sěki kòpi ní ngá nyanya, kòpi ã nyakí.”

17 Kòpi ní 'yozú Yésũ ní kĩnĩ, “Ngá 'bá vúgã nõgó anigé rĩ 'yéńã pánga tòwú ì'bĩ be ìrĩ.”

18 Yésũ ní 'yozú kòpi ní kĩnĩ, “Ìmi ijikí má vúgã nõó.” 19 Ìri ní 'yozú 'bá bĩtríkã rĩ pi ní, kòpi ã úríkí vũgã ásé drĩgé 'dĩgé. Ìri ní pánga tòwú 'dĩ'bée í'dúzú ì'bĩ ìrĩ rĩ be, ìri ní ãngũ ndrezú 'bũ gé 'dǎá, ìri ní òwò'difò sězú, ìri ní pánga rĩ ãndízú, ìri ní sězú ì'bĩ rĩ be ívé 'bá 'ì pámvú ùbĩ'bã rĩ pi drĩgé, 'bá ìri ã pámvú ùbĩ'bã rĩ pi ní awazú 'bã rĩ pi ní. 20 'Bã rĩ pi ãrěvú céré nyakí ãnyãngã rĩ ẹpízú ãní rá, 'bã ìri ã pámvú ùbĩ'bã rĩ pi ìkũnǎkí ãnyãngã ì ní nyaá rĩ ẹ ìmbĩtã caá ùvú ã 'a mužrĩ drĩ ni ìrĩ. 21 Ægò ãnyãngã nya'bée rĩ pi vé kǎlǎfe ri ícò ca élifũ tòwú (5,000) rá, kǎlǎfe 'dĩri agá 'dĩgé, lǎkí ùkú rĩ pi anjĩńã rĩ pi be kuyé.

Yēsũ mu yĩ drĩgé sĩ pá sĩ
(Mārākō 6:45-52; Yūwánĩ 6:15-21)

²² Tã 'dĩri ã vudrĩ gé, koro Yēsũ ní 'yozú ívé 'bá 'î pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní kĩnĩ, kōpi ã tũkĩ gōó kũlúmgbá agá 'dãá ũzi, kōpi ã zokĩ yĩ bālālã rĩ mužú álé 'dãá. Vulé 'dãá, ĩri ní 'bá rĩ pi ayizú mužú ívé ãngá sĩ. ²³ Kã 'bá rĩ pi ayĩ mužú gĩ, ĩri ní tuzú mužú irã drĩgé 'dãá ọ'dúkũlęgúsĩ, ĩri ní Múngú rĩ zizú. Ụtú rĩ kã 'deé, ịsú ĩri 'dálé ọ'dúkũlęgúsĩ. ²⁴ Sã 'dãri gé, kũlúmgbá rĩ vũ rará rú nyọókú rĩ be. Ụlĩ ní vızú ũkpō be, sē yĩ rĩ úvá ãnĩ ngũyá ngũyá, sē kũlúmgbá rĩ ícọ mužú ãnĩ bã ku.

²⁵ Ængũ rĩ kã lēé ọwụ, Yēsũ ní rizú ímúzú ívé 'bá 'î pámvú ũbĩ'bá rĩ pi vúgá nōlé yĩ bālālã rĩ drĩgé sĩ pá sĩ. ²⁶ 'Bá Yēsũ ã pámvú ũbĩ'bá rĩ pi kã Yēsũ ri ndree ĩri ri ímú yĩ bālālã rĩ drĩgé sĩ pá sĩ, ụrĩ fi kōpi ẽ ẹsị agá ambamba. Kōpi ní 'yozú kĩnĩ, “Ngá rĩ índrĩ.” Ụrĩ fiipi kōpi ẽ ẹsị agá rĩ sĩ, kōpi ní ngazú útrézú.

²⁷ 'Bo koro Yēsũ ní 'yozú kōpi ní kĩnĩ, “Lē ĩmĩ ẹsị ã wa ku! 'Bá rĩ ma 'i. ĩmi 'okĩ ụrĩ sĩ ku.”

²⁸ Pétēró ní újázú Yēsũ ní kĩnĩ, “Úpí, ádarú 'bá rĩ dō mi 'i, lē mĩ 'yo, mã mu mí vúgá 'dĩ yĩ rĩ drĩgé sĩ pá sĩ.”

²⁹ Yēsũ ní 'yozú Pétēró ní kĩnĩ, “Mí ímú.”

Kúru Pétēró ní ịsızú kũlúmgbá rĩ agásĩ, ĩri ní 'dezú mužú Yēsũ vúgá 'dãá yĩ rĩ drĩgé sĩ pá sĩ.

³⁰ Pétēró kã nĩ ámá 'yozú kĩnĩ, ụlĩ rĩ vı ũkpō be, gō rií 'oó ụrĩ sĩ, í'dó rií tĩ mužú yĩ ã ndúgé 'dãá, ĩri ní trezú ụ'dúkọ be ụrụ 'dãá kĩnĩ, “Úpí, 'i pa ma!”

³¹ Koro Yēsũ ní 'î drĭ suzú Pétĕró ri ísézú 'í vúgá nõó, ĩri ní 'yozú Pétĕró ní kĭnĭ, “Mívé ĕ'yĭngará mǎdǎǎ, ngá mí ní 'ozú ũrĭ sĭ mávé tǎ ǎ'yĭzú ku rĭ ǎ'di?”

³² Yēsũ pi kǎ tuų Pétĕró be kŭlúmgbá rĭ agá 'dǎá, ũlí rĭ ní pá tuzú. ³³ 'Bá Yēsũ ǎ pámvú ũbĭ'bá rĭ pi ní 'dezú ĩri ĩnjĭzú, kŕopi kĭnĭ, “Ádarú mi Mvǎ Múngú vé ni.”

*Yēsũ idrĭ 'bá drǎ be ni pi Gĕnĕsǎrĕtǎ gǎ
(Mǎrǎkŕ 6:53-56)*

³⁴ Kŕopi kǎ zoó álé 'dǎá, kŕopi ní ĩfŭzú kŭlúmgbá rĭ agásĭ ǎmvé, kŕopi ní 'dezú mužú kŭrŭ Gĕnĕsǎrĕtǎ vé rĭ gé. ³⁵ 'Bá kŭrŭ 'dǎri agá rĭ pi kǎ nĭĭ ámá 'yozú kĭnĭ, 'bá rĭ Yēsũ 'i, kŕopi ní ũ'dŭkŕ pĕzú mužú 'bá adri' 'bá kŭrŭ 'dǎri ǎ gǎrǎ gǎ sĭ rĭ pi ní. 'Bá rĭ pi ní ĩvé 'bá drǎ be rĭ pi ĩjĭzú ímŭzú Yēsũ vúgá nõó. ³⁶ 'Bá drǎ be rĭ pi ní Yēsũ ri mǎzú kĭnĭ, lĕ Yēsũ ǎ ǎ'yĭ ĩ ní, ĩ úlókĭ rĭ ĩrivé bŕngó akoóko rĭ ĕ tĭ. 'Bá céré ĩrivé bŕngó úló' 'bá rĭ pi vé drǎ dĕ kŕopi ǎ rŭ' 'bá gǎ sĭ rá.

15

*Mĕrĕ Yǎhŭdĭ rĭ pi vé rĭ
(Mǎrǎkŕ 7:1-13)*

¹ Vŭdrĭ ni gé, Fǎrŭsĭ urŭkŕo pi 'bá tǎimbĭ ímbá' 'bá rĭ pi be íbĭkĭ ímŭ Yĕrŭsǎlĕmǎ gálĕsĭ, kŕopi ní Yēsũ ri zĭzú kĭnĭ, ² “Ngá mívé 'bá mĭ pámvú ũbĭ' 'bá rĭ pi ní mĕrĕ 'bá ambugu rĭ pi vé rĭ ņŕzú rá rĭ ǎ'di? ǎ'diǎtǎsĭyǎ kŕopi kádŕo rĭí ngá nyaá, kŕopi ũjĭkĭ ĩ drĭ sŭ 'bávĕ mĕrĕ ní lĕé rĭ tĭnĭ ku!”

³ Yēsũ ní újázú kôpi ní kīnī, “Ngá ĩmi ní tǎĩmbĩ Múngú ní 'yoó rĩ ñòzú ĩmivé mērē ã tǎ sī rĩ ã'di? ⁴ Múngú ẹzi kīnī, 'Lē mí ñnjĩ mí ẹtẹpi pi mí ẹndrẹpi be ñnjĩnjĩ.' “Bá átángá átápi ẹtẹpi ní, dōku ẹndrẹpi ní ùnjí rĩ, ã 'dìkí ĩri drǎ 'dǐisĩ rá.’ ⁵ 'Bo ĩmi kínĩ 'bá rĩ 'yo dō ẹtẹpi ní, dōku ẹndrẹpi ní kīnī, 'Fěfě má ní kōdō lēé sēé ĩmi ní rĩ, á sē Múngú ní gí,' ⁶ 'dĩri lū 'yozú kínĩ, 'bá 'dĩri ñnjĩ ẹtẹpi pi ẹndrẹpi be kuyé. ĩmi gǎkí ụ'dúkọ Múngú vé rĩ sī, ĩmivé mērē ã tǎ sī. ⁷ ĩmi 'bá ĩ 'bǎ'bée kú tǎ be pĩri 'dĩ'bée, tǎ Múngú ní lūú nẹbĩ Īsáyā ní átá ĩmi tǎ sī 'dĩri ĩri tǎ áda kīnī, ⁸ “ ‘Bá 'dĩ'bée ri ma íngú tị sī kána, 'bo kôpi 'bǎkí ẹsị má drĩgé kuyé. ⁹ Kôpi ma ñnjĩ ku kána, tǎĩmbĩ kôpi ní rií ímbá rĩ pi, 'bá áda ụtị nĩ.’”

*Átángá ùnjí rĩ ĩri ùnjĩkǎnyǎ ịjị 'bá drĩgé
(Mǎrǎkō 7:14-23)*

¹⁰ Yēsũ ní 'bá bĩtrĩká rĩ pi zizú ímúzú 'í vúgá nǎó, ĩri ní 'yozú kôpi ní kīnī, “Īmi 'bǎkí bĩ tǎ má ní 'yoó rĩ yizú, tǎ rĩ ã fi rí ĩmi drĩgé 'dǎá múké múké. ¹¹ Ngá nyanya 'bá rĩ ní nyaá rĩ ịjị ùnjĩkǎnyǎ ku, átángá ùnjí ịfũúpi 'bá rĩ tị gé sī rĩ, ĩri ùnjĩkǎnyǎ ịjị nĩ.”

¹² 'Bá Yēsũ ã pámvú ùbĩ'bá rĩ pi ní ímúzú Yēsũ vúgá nǎó, kôpi ní Yēsũ rĩ zizú kínĩ, “'Í nị kuyé 'yozú kínĩ, átángá mí ní átá 'dĩri sī, Fārụsị rĩ pi ã 'a ve rá?”

13 Yésũ ní újázú kôpi kīnī, “Ngá ãrêvú céré má Ètèpì 'bũ gé rī ní saá nī kuyé rī pi, ĩ ímú kôpi unje céré vũgá. 14 Lē ĩmi ũsũkí Fārũsĩ 'dĩ'bée vé tã ku, kôpi drĩkoma mị ãkó ni pi. 'Bá rī dō mị ãkó, ícò ógúpì ě drị rụú sêe ku, ĩri sê kôpi ĩrĩtrò mụ u'de 'bũ agá.”

15 Pétêrò ní 'yozú Yésũ ní kīnī, “Mí ũlũ 'bá ní nāpí mí ní 'yoó kīnī ngá urukọ ĩri 'bá ní ũnjĩkãnyã íjì 'dĩri vé ífífí.”

16 Yésũ ní kôpi zizú kīnī, “Īmi ãsámvú gé 'dĩgé, 'bá ãzi nyo tã má ní átá nōri nĩpì kuyé ni anigé? 17 Īmi nĩkí áamá 'yozú kīnī, ngá 'bá ní nyaá fíí 'bá agá rī, ĩri fũ 'bá agásĩ ãmvé 'dĩni kuyé? 18 'Bo átángá ĩfũúpi 'bá tị gé sī rī, ĩri íbí íngá 'bá ésí agá, ĩri sê 'bá rī tã 'ãzãvũ rú' ni 'o. 19 Ā'diātãsiyã yĩkì ũnjĩ rī, ĩri íbí ĩfũ ésí agalésĩ, ĩri sê 'bá rī ãngũ 'dì, ĩri la 'bá ãzi vé ũkú sī, dōku ũkú rī la 'bá ãzi vé ágó be, ĩri ówũ 'bã, ĩri ngá ũgũ, ĩri ũnjò ùlĩ, ãzini ĩri ãngũ 'yo'yo. 20 Tã ĩ ní ũlãá 'dĩ'bée, ĩri sê 'bá rī adri 'ãzãvũ rú' Múngú ẽndrètì gé. 'Bá rī nya dō ngá ĩsũ ũjĩ 'ĩ drị kuyé, sê 'bá rī 'o tã 'ãzãvũ rú' ni ku.”

*Ūkú Kānānāzì ẹ'yĩngára be rī
(Mārākō 7:24-30)*

21 Yésũ nga fũú vũrã 'dãri agásĩ, 'de mujú ãngũ ãmbúgú Táyã vé rī agá, ãzini Sídónã vé rī agá. 22 Ūkú ãzi Kānānāzì, ĩri ní ímúzú Yésũ ri mǎzú, rizú ngozú ẽndrètì ni gé kīnī, “Úpí, Dãwúdĩ ã Mvã rī, 'í ndre ĩzãngã mávé nōri fô, mávé mvã ũkúgá 'dãá'dã índrì ũnjì fi drị ni gé, índrì ũnjì rī ri ĩri ní ĩzãngã sê ambamba.”

23 Yēsũ zĩ 'í tị átángá 'yozú kuyé. Īrivé 'bá ĩri ã pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní ĩri mǎzú, kôpi kínĩ, “'Í pē ũkú 'dĩri muų 'dĩisĩ rá, ĩri ri ngo ímúzá 'bá vudrĩ gé sĩ ambamba.”

24 Yēsũ ní 'yozú kĩnĩ, “Īpēkĩ ma ímú 'bá Īsērélē vé rĩ pi ãsámvú gé, kôpi índrékĩ sũ kǎbĩlō ávĩ'bá gĩ rĩ pi tịnị.”

25 Ũkú rĩ ní ímúzá kũmũcí ũtĩzú Yēsũ ęndręti gé, ĩri ní 'yozú kĩnĩ, “Úpĩ, 'í ko mǎ ĩzǎ!”

26 Yēsũ ní újázú ũkú rĩ ní kĩnĩ, “Adri múké ku ĩ ní ínyá anjĩná úcézú rĩ pi í'dúzá* sęzú ũcógú rĩ pi ní.”

27 Ũkú rĩ ní 'yozú kĩnĩ, “Úpĩ, tǎ mí ní átá rĩ, ĩri tǎ áda, 'bo ũcógú rĩ pi ícó ínyá u'de'bá ĩ ę'dípáa vé misá drĩgé sĩ vũgá rĩ nya rá.”

28 Yēsũ ní újázú kĩnĩ, “Ũkú 'dĩri, ę'yĩngará mívé rĩ ǎmbúgú! Tǎ mí ní zị má tị gé gĩ rĩ, ĩ ícó sē mí ní rá.” Sǎ 'dǎri gé, ũkú rĩ vé mvá ũkúná rĩ gō ícá múké.

Yēsũ idri 'bá kárakarǎ

29 Yēsũ ní ngazú fũzú vũrǎ 'dǎri agásĩ, ĩri ní 'dezú muųú yĩ bǎlǎlǎ Gǎlĩláyǎ vé rĩ gé 'dǎá, ĩri ní muųú yĩ bǎlǎlǎ rĩ ã gǎrǎ gǎ sĩ. Īri ní tuzú muųú írǎ drĩgé, ĩri ní úrízú vũgá. 30 'Bá bĩtrĩká rĩ pi ní ímúzá ĩri vúgá nõó, kôpi íjĩkĩ 'bá pá be ábá'bá gĩ rĩ pi, 'bá mị ǎkó rĩ pi, 'bá ọgõrõvũ rú rĩ pi, 'bá

* 15:26 15:26 Anjĩná rĩ pi ũcógú rĩ pi be: Yǎhũdĩ rĩ pi ríkĩ 'bá adri'bá Yǎhũdĩ rú ku rĩ pi ide kínĩ kôpi adrikĩ sũ ũcógú tịnị. Ú'dógú'dógú 'dĩri agá, Yēsũ átá kĩnĩ, 'bá ĩri zị anjĩná rĩ pi, ĩri Yǎhũdĩ rĩ pi, 'bá ĩri zị ũcógú rĩ pi, ĩri 'bá adri'bá Yǎhũdĩ rú ku rĩ pi.

átá'bée ku rĩ pi, 'bá ʊrukɔ'bée be ímú 'bǎá Yésũ ɛndrɛti gé, Yésũ ídrí kɔpi céré rá. ³¹ 'Bá rĩ pi kǎ ndreé 'bá ándúru átá'bá ku rĩ pi nóni ri átátá, 'bá pá be ábá'bá gí rĩ pi ǎ pá ícá nóni múké gí, 'bá adri'bá ɔgɔrɔvũ rú ri pi nóni ri ɛcĩ tu rá, 'bá mĩ be ɛšĩ'bá gí rĩ pi nóni ǎngũ ndre rá. Tǎ 'dĩri sɛ kɔpi ní ǎyǎngára, sɛ kɔpi íngúkí Múngú Īsɛrélɛ vé rĩ ǎní rá.

*Yésũ sɛ ǎnyǎngǎ nyaá 'bá élifũ sɔ pi ní
(Mǎrǎkɔ 8:1-10)*

³² Yésũ ní ívé 'bá 'ĩ pámvú ũbĩ'bá rĩ pi zizú ímúzú 'í vúgá nǔó, ĩri ní 'yozú kɔpi ní kĩnĩ, “Ma ĩzǎngǎ sĩ 'bá nǔ'bée sĩ, kɔpi adrikí má be nǔgó caá ʊ'dú be na, ngá ǎzi kɔpi ní nyaánya ní 'dǎayo. Á lɛ kɔpi pɛé muzú nǔósĩ ɛbĩrĩ sĩ ku. ĩri sɛ kɔpi ícá ĩdrǎkǎ ɛbĩrĩ sĩ lɛti gé rá.”

³³ Yésũ vé 'bá ĩri ǎ pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní 'yozú ĩri ní kĩnĩ, “ǎngũ nǔri rǎrá rú áse ágá, 'bá nǔ'bée kǎrǎkará, 'bá ĩsúkí rí ǎnyǎngǎ caapi kɔpi ní rĩ íngũgá?”

³⁴ Yésũ ní kɔpi zizú kĩnĩ, “Pǎnga ĩmi vúgá 'dĩ ngǔpĩ?”

Kɔpi ní újázú Yésũ ní kĩnĩ, “Pǎnga 'bá vúgá nǔó ɛzĩrĩ anigé, ǎzini ĩ'bĩ 'bá vúgá nǔó nyírĩná ni pi anigé, 'bo adri kǎrǎkará kuyé.”

³⁵ Yésũ ní 'yozú kĩnĩ, 'bá bĩtríkǎ rĩ pi ǎ úríkí vũgá. ³⁶ Kúru Yésũ ní pǎnga ɛzĩrĩ 'dĩ'bée í'dúzú ĩ'bĩ rĩ pi be, ĩri ní ɔwǔ'dĩfô sɛzú, ĩri ní ũndĩzú, ĩri ní í'dúzú sɛzú 'bá 'ĩ pámvú ũbĩ'bá rĩ pi drígé, kɔpi ní awazú 'bá rĩ pi ní. ³⁷ 'Bá rĩ pi céré nyakí ǎnyǎngǎ rĩ ɛpízú ǎ ní rá. Vúdrĩ ni gé, 'bá Yésũ ǎ pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ĩkũnǎkí pǎnga ĩ ní ũndĩ ĩ ní

nyaá rĩ ẽ ñmbítã caá ùvú ã 'a ézĩrĩ. ³⁸ 'Bá ãnyãngã rĩ nya'bée rĩ pi vé kálãfe ca élífũ sũ, lãkí ùkú rĩ pi anjĩná rĩ pi be kuyé. ³⁹ Yésũ kã 'bá bĩtrĩká rĩ pi ayĩi mužú 'dĩĩsĩ gĩ, ìri ní tuzú kùlúmgbã agá, ìri ní mužú vũrã ñnyĩná kũrũ Mãgãdãná vé rĩ gé.

16

*'Bá rĩ pi lēkí tã ãyãzú ãyãyã ni ndree
(Mārākō 8:11-13; Lúkã 12:54-56)*

¹ Fãrúsĩ rĩ pi Sãdókẽ rĩ pi be ímúkí Yésũ ri ù'bĩĩ, kòpi zíkí ìri kìnĩ, ã 'o ì ní tã ãyãzú ãyãyã ni, ã lũ rí ì ní 'yozú kìnĩ, ùkpõ ìri ní tã ãyãzú ãyãyã 'dĩri 'ozú rĩ íbĩ íngá 'bũ gélésĩla.

² Yésũ ní 'yozú kòpi ní kìnĩ, "Ìmi ri 'yo, 'Ûndréná rĩ sĩ, ãngũ rĩ ka dõ kú mgbã, ãngũ rĩ adri ule, yĩĩgõ 'dĩ ku.' ³ Û'bũtĩná rĩ sĩ, ìmi ri 'yo, 'Ãndrũ sĩ yĩĩgõ ri 'dĩ rá, ã'diãtãsiyã ãngũ rĩ ẽ mĩlètĩ índrẽ ika, kú ñrĩbĩtĩ rú.' Ìmi nĩkí ãngũ rĩ vé mĩlètĩ ã tã ùlũngará rá, 'bo tã 'i ngaápi mã rú' bá gá ãndrũ nõri, ìmi nĩkí ífifí ni áamá kuyé. ⁴ Úyú ùnjĩkãnyã 'o'bá, ẽ'yĩ' bá kuyé rĩ pi, kòpi lēkí ã 'okí ì ní tã ãyãzú ãyãyã ni, 'bo á 'o kòpi ní tã ãyãzú ãyãyã ni ku, ma 'yéná tã ãyãzú ãyãyã Yónã* vé rĩ 'da kòpi ní áyu." Kúru Yésũ ní 'dezú mužú, ìri ní kòpi kuzú kú 'dĩgé.

*Ãkúfĩ Fãrúsĩ rĩ pi vé Sãdókẽ rĩ pi be rĩ
(Mārākō 8:14-21)*

* **16:4** 16:4 Tã ãyãzú ãyãyã Yónã vé rĩ: Ẹ' bĩ te nẹbĩ Yónã ri, Yónã adri caá ù' dũ na Ẹ' bĩ rĩ agá 'dãá. 'Í lã Yónã 1:17; Mátáyo 12:39-40; Lúkã 11:29-32.

⁵ Yēsũ pi kâ zoó yĩĩ bālālā rĩ agásĩ álé 'dāá, 'bá Yēsũ ā pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ā tā āvĩ, jĩkĩ pánga mužú ĩndĩ kuyé. ⁶ Yēsũ ní 'yozú kōpi ní kĩnĩ, “Lē ĩmi adrikĩ mĩ be kowu ākúfĩ Fārúsĩ rĩ pi vé Sādókē rĩ pi be rĩ ā tā sĩ.”

⁷ 'Bá Yēsũ ā pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní átázú ĩ āsámvú gé sĩ kĩnĩ, “Yēsũ átá 'bá ní tā rĩ 'dĩni, ā'diātāsĩyā 'bá ní pánga ĩjĩ ĩndĩ kuyé rĩ sĩ.”

⁸ Yēsũ nĩ tā kōpi ní átá ĩ āsámvú gé sĩ rĩ rá, ĩri ní kōpi zizú kĩnĩ, “Ĭmi adri'bée ẽ'yĩngará be mādā 'dĩ'bée, ngá ĩmi ní rizú átázú 'yozú kĩnĩ pánga 'dāayo rĩ ā'di? ⁹ Tā 'dĩri fi drĩ ĩmi drĩgé kuyé? Ĭmi ndrekĩ pánga tōwú ándúru 'bá élifũ tōwú pi ní nyaá tí 'dāri kuyé? Ĭmi ĩkũnākĩ ándúru ĩmbĩtā ni caá ũvú ā 'a ngōpĩ? ¹⁰ Pánga ẽzĩrĩ 'bá élifũ sũ pi ní nyaá rĩ, ĩmi ĩkũnākĩ ándúru ĩmbĩtā ni caá ũvú ā 'a ngōpĩ? ¹¹ Má átá tā pánga vé ni ku. Tā má ní átá rĩ vé tā fi ĩmi drĩgé ku āsĩ? 'Bo lē ĩmi adrikĩ mĩ be kowu ākúfĩ Fārúsĩ rĩ pi vé Sādókē rĩ pi be rĩ ā tā sĩ.” ¹² Kúru kōpi ní nĩzú ámázú 'yozú kĩnĩ, tā Yēsũ ní ũlũú ĩ ní 'dĩri adri 'yozú kĩnĩ, ākúfĩ ĩ ní pánga á'dízú rĩ kuyé, ĩri tā Fārúsĩ rĩ pi ní riĩ ímbá ũnjĩ Sādókē rĩ pi be rĩ vé tā ũlũ.

*Pétēró kĩnĩ Yēsũ ri Kúrísítō 'i
(Mārākō 8:27-30; Lúkā 9:18-21)*

¹³ Yēsũ pi kâ caá ívé 'bá 'ĩ pámvú ũbĩ'bá rĩ pi be kũrú Sizerĩyā Pĩlipópĩ vé rĩ agá 'dāá, ĩri ní ívé 'bá 'ĩ pámvú ũbĩ'bá rĩ pi zizú kĩnĩ, “'Bá 'bá rĩ pi ní 'yoó kĩnĩ ĩri 'Bá Mvá 'i 'dĩri ā'di 'i?”

¹⁴ Kōpi ní újázú kĩnĩ, “'Bá uruko'bée kĩnĩ, 'bá rĩ Yũwānĩ Bātízĩmũ sēepi rĩ 'i. Ūrukō'bée kĩnĩ,

'bá rĩ Ēllyā 'i. Ūṛuḵo'béé kīnī, 'bá rĩ Yērēmíyā 'i, dōku 'bá rĩ nēbī rĩ pi vé āzi."

¹⁵ Yēsū ní kōpi zizú kīnī, "'Bo ĩmi 'yo ma ā'di 'i?"

¹⁶ Sīmonā Pétēro ní újázú kīnī, "Mi Kúrísitō 'i, Múngú adriipi ídri rú rĩ vé Mvá."

¹⁷ Yēsū ní újázú ĩri ní kīnī, "Sīmonā Yónā ā mvá rĩ, tākiri ā adri mi be, tā 'dĩri 'bá áda lū mí ní nĩ kuyé, má Ētēpī 'bū gé rĩ lū mí ní tā 'dĩri nĩ.

¹⁸ Āndrū á 'yo mí ní 'dīni, mī rú ri adri Pétēro 'i, ífífi ni írā. Ma ímú mávé kánísā† sī írā 'dĩri drīgé, drā ícó kánísā rĩ ndēē ũkpō sī ku. ¹⁹ Mālūngā 'bū vé rĩ vé mǎfūtá, ma sē mí drīgé, tā mí ní úmbé vū drīgé nōgó gí rĩ, Múngú ri úmbé 'bū gé 'dǎlé rá. 'Bo tā mí ní oṽuú vū drīgé nōgó gí rĩ, Múngú rĩ kpá oṽu 'bū gé 'dǎlé rá." ²⁰ Yēsū átá ũkpó ũkpó ívé 'bá 'i pámvú ũbī' 'bá rĩ pi ní kīnī, 'bá āzi ā lū 'yozú kīnī, 'i Kúrísitō 'i 'dīni ku.

Yēsū átá ívé drāngará ā tā

(Mārākō 8:31-9:1; Lúkā 9:22-27)

²¹ Ídózú lókí 'dāri gé, Yēsū ri ũlūú ívé 'bá 'i pámvú ũbī' 'bá rĩ pi ní kīnī, 'i lē muṽ Yērūsālémā gá. 'Dǎlé 'i mu ĩzāngā nya lētī be āndíāndí 'bá ambugu rĩ pi drīgé, atala atala rĩ pi drīgé rĩ pi drīgé, āzini 'bá tāimbī ímbá' 'bá rĩ pi drīgé, ĩ ímú 'i 'dī drā rá. Ū'dú na ni gé, 'i gō íngá ídri rú ũzi.

²² Pétēro ní Yēsū ri sezú gārā gá, ĩri ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Úpí, lē mī átá 'dīni ku, tā 'dĩri ícó 'i ngaá mī rú' 'bá gá sūú 'dĩri tīnī ku!"

† **16:18** 16:18 Kánísā: Kánísā ri 'bá Yēsū Kúrísitō ri ẹ'yī' 'bá gí rĩ pi.

²³ Yēsũ ní 'i újázú āngũ ndrezú Pétēró vúgá 'dǎá, ĩri ní 'yozú kīnĩ, “Mi Sātánǎ! Mi ri mâ lẹti uga, yĩkĩ mívé rĩ, ĩri 'bá áda vé ni, yĩkĩ 'dĩri íbí íngá Múngú vúgálésĩ kuyé.”

²⁴ Kúru Yēsũ ní 'yozú ívé 'bá 'î pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní kīnĩ, “'Bá rĩ lě dō mâ pámvú ũbĩ, ā adi 'i rụ'bá, ā 'dụ ívé pẹti alambaku, ā ũbĩ mâ pámvú.

²⁵ 'Bá rĩ ri dō ívé ídri rụ'bá nōri vé rĩ ā tā ũsũú áyu, ĩri ímú ívé ídri 'be āvĩ 'dĩisĩ rá, 'bo 'bá rĩ adi dō 'i drǎá mâ tā sĩ, ĩri ímú ídri 'dání'dání rĩ ĩsú rá. ²⁶ 'Bá rĩ ĩsú dō ngá múké nyọkú drĩgέ nógó rĩ pi ārěvú céré, 'bo 'be dō ívé ídri āvĩ rá, ngá múké ĩri ní ĩsú 'a ni gé 'dĩgέ rĩ ā'di? Dōku ngá 'bá rĩ ní ícó sěé ívé ídri ē drĩ jezú rĩ ā'di? ²⁷ Ma 'Bá Mvá 'i, ma ímú mávé mǎlǎyĩkǎ rĩ pi be, ma dī pōwũpōwũ sũ má Ẹtẹpi ní dīi pōwũpōwũ rĩ tĩni, má ímú 'bá ālu ālu ũfě tā ĩri ní 'oó rĩ sĩ. ²⁸ Ádarú á lě 'yoó ĩmi ní 'dĩni, 'bá urukọ pá tu'bá nō'bée ícókí drĩ ũdrǎá ku, kọpi 'Bá Mvá vé ímúngará ívé mǎlũngǎ ruzú rĩ ndre ũgbále.”

17

Yēsũ ā rụ'bá újǎ 'i dīi imvesírílíi (Mǎrǎkō 9:2-13; Lúkǎ 9:28-36)

¹ Vúdrĩ ni kǎ caá ú'dú ázıyá, Yēsũ ní Pétēró pi jizú Yókóbũ be, Yũwǎnĩ Yókóbũ ẹdrĩpi be 'i vúgá sĩ. Kọpi ní tuzú muzú írǎ drĩgέ uru 'dǎá, ĩ mukí rí adrii túngú ĩ drĩkǎ sĩ. ² 'Dǎlé Yēsũ újǎ 'i índré ũ'dũ be túngú ívé 'bá 'î pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ẹndrẹti gé. Ẹndrẹti ni dī ọgú imvesírílíi sũ ỳtú ní dīi rĩ tĩni, ĩrivé bōngó újǎ 'i dīi imvesírílíi, sũ ỳtú ní dīi rĩ tĩni. ³ 'Dǎlé Mósě pi ní ĩfũzú Ẹlíyǎ

be kôpi ɛndrɛtɪ gé, Mósɛ pi Ēlɪyā be rikí átá Yésũ be.

⁴ Pétêró ní 'yozú Yésũ ní kīnī, “Úpí, múké ni, lē 'bā adrikí nōgó. Mí ā'yī dō rá, á lē mōrōgó 'beé na, ālu ni mí ní, ālu ni Mósɛ ní, ālu ni Ēlɪyā ní.”

⁵ Pétêró kā ríí átá, koro ɪrɪbɪtɪ imvesírɪlɪlɪ ɪmũlũ kôpi, ɹ'dúkó ní ɪkúzú ɪrɪbɪtɪ agá 'dāásɪ kīnī, “Mvā 'dɪrɪ mávé ni má ní lēélē rɪ, ma ɪrɪ sɪ āyɪkō sɪ. Lē ɪmi yɪkí tɪ ni yɪyɪ!”

⁶ 'Bá Yésũ ā pámvú ũbɪ'bá rɪ pi kâ ɹ'dúkó 'dɪrɪ yɪ, ɹrɪ sɪ, kôpi u'dekí ɪ ɛndrɛtɪ úsú vŭgá.

⁷ 'Bo Yésũ ní ɪmúzú kôpi úlózú, ɪrɪ ní 'yozú kôpi ní kīnī, “ɪmi ɪngákí ɹrɹ, ɪmi 'okí ɹrɪ sɪ ku.”

⁸ Kôpi kâ ɪ mɪ ingaá āngũ ndreé ɹrɹ 'dāá, 'bá āzi ālunáni 'dāáyo, 'bá rɪ 'yéǵá Yésũ 'i.

⁹ Kôpi kâ ríí ɪsɪ ɪmúzú ɪrā drɪǵé 'dāásɪ vŭgá nōó, Yésũ ní 'yozú kôpi ní kīnī, “Tā ɪmi ní ndreé 'dɪrɪ, ā lŭkí 'bá āzi ní ku, cɪmgbá cazú ɪ ní 'Bá Mvā ri ingazú drāngará gálésɪla rɪ gé.”

¹⁰ 'Bá Yésũ ā pámvú ũbɪ'bá rɪ pi ní Yésũ ri zɪzú kɪnī, “'Bá tǎɪmbɪ Mósɛ vé rɪ ɪmbá'bá rɪ pi ri 'yo kɪnī, Ēlɪyā ri ɪmú Kúrɪsítō sɪ drɪdrɪ āsɪ?”

¹¹ Yésũ ní újázú kôpi ní kīnī, “Ádarú Ēlɪyā ri ɪmú drɪdrɪ, ɪrɪ ɪmú tā rɪ pi ārɛvú útú ku céré ũrɛ.

¹² 'Bo á lē 'yoó ɪmi ní 'dɪnɪ, Ēlɪyā ɪmú ɪnógósɪ gɪ, 'bo 'bá rɪ pi ámákí ɪrɪ kuyé, 'bá rɪ pi 'okí ɪrɪ ũnjí, sɹ ɪ ní lēé rɪ tɪnɪ. Ma 'Bá Mvā 'i, ma kpá ɪmú ɪzāngā nya kôpi drɪǵé sɹ 'dɪrɪ tɪnɪ.” ¹³ 'Bá Yésũ ā pámvú ũbɪ'bá rɪ pi nɪkí ámá rá 'yozú kɪnī, 'bá

Yēsũ ní rií tã ni átá 'dĩri Yũwánĩ Bătízĩmũ sēepi rĩ 'i.

*Yēsũ ídrí mvá ágó índrí ùnjí be ni
(Mārākō 9:14-29; Lúkã 9:37-43a)*

¹⁴ Yēsũ pi kã ĩ újá ĩgōó ívé 'bá 'i pámvú ùbĩ'bá rĩ pi be 'bá bĩtríká rĩ pi vúgá nōó, ágó āzi ní ímúzá Yēsũ vúgá nōó, ĩri ní kũmũcí ùtĩzú Yēsũ ẹndrẹtị gé. ¹⁵ ĩri ní 'yozú kĩnĩ, “Úpí, 'í ndre mávé mvá ágó rĩ vé ĩzāngã fô, ājĩ'bílíkí ri ĩri ú'bé, ĩri ri ĩzāngã nya ambamba, ājĩ'bílíkí ri nǹĩ ĩri ú'bé ācí agá, dōku yĩ agá. ¹⁶ Má íjĩ mvá rĩ mívé 'bá mì pámvú ùbĩ'bá rĩ pi vúgá, 'bo kọpi ídríkí ĩri kuyé.”

¹⁷ Yēsũ ní 'yozú kĩnĩ, “Ĩmi 'bá lókí āndrũ nōri vé ẹ'yĩngará ākó 'dĩ'bée, mã adri rí ĩmi be vũy caá lókí be gbã ngōpí? Mã nya rí ĩzāngã ĩmi tã sĩ caá lókí be gbã ngōpí? ĩmi íjĩkí mvá ágó rĩ má vúgá nōó.” ¹⁸ Yēsũ ní átázú índrí ùnjí rĩ ní ụ'dúkọ ùkpó ùkpó ni sĩ, índrí ùnjí rĩ ní fũzú mvá ágó rĩ rụ'bá gá sĩ. Sãṅá 'dãri agá, drã rĩ gō deẹ mvá ágó rĩ ã rụ'bá gá sĩ rá.

¹⁹ Vùdrĩ ni gé, 'bá Yēsũ ã pámvú ùbĩ'bá rĩ pi ní ĩ ínjézú ímúzá Yēsũ vúgá nōó kírí, kọpi ní Yēsũ ri zịzú kínĩ, “'Bá ícókí ĩni índrí ùnjí rĩ droó fũú āmvé ku āsĩ?”

²⁰ Yēsũ ní újázú kọpi ní kĩnĩ, “Ẹ'yĩngará ĩmivé rĩ mãdãṅáṅá. Ádarú á lě lűú ĩmi ní 'dĩni, ĩmi dō ẹ'yĩngará be mãdãṅá anigé sũ marígó ã fí ní adrií mãdãṅá rĩ tịnị, ĩmi ícó 'yo írã āmbúgú 'dĩri ã nǹĩ 'i vũrã nōri gé sĩ mụy vũrã āzi gé, írã rĩ 'i nǹĩ mụzú rá. Tã āzi mbaápi mbamba ĩmi ní 'dãáyo.”

21 Índrí ũnjí 'díní 'dĩri, a'bikí dō ngá nyanya āní ku, āzini zíkí dō Múngú ri ku, ícó fūú ku.*

Yēsũ átá ívé drāngárá ā tā dīi
(*Mārākō 9:30-32; Lúkã 9:43b-45*)

22 Yēsũ pi kã ĩ úmú ívé 'bá 'ĩ pámvú ũbĩ'bá rĩ pi be āngũ Gãlĩláyã vé rĩ gé 'dãá, ĩri ní 'yozú kōpi ní kĩnĩ, “Ma 'Bá Mvá 'i, ĩ ímú má ũli 'be, ĩ ma sē ari'ba rĩ pi drĩgé. 23 Kōpi ímú ma 'dĩ drã rá, ú'dú na ni gé, ma gō íngá ídri rú ũzi.” Tã 'dĩri sē 'bá ĩri ā pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní ĩzāngã ambamba.

Mũfēngã ĩ ní ríi u'duú Jó Múngú vé rĩ agá rĩ

24 Yēsũ pi ívé 'bá 'ĩ pámvú ũbĩ'bá rĩ pi be, kōpi kã caá Kãpārānāúmã gá 'dãá, 'bá ri'bá Jó Múngú vé rĩ vé mũfēngã u'du'bá rĩ pi ní ímúzú Pétēró ri zizú kĩnĩ, “Ímivé ágó riipi āngũ ímbápi rĩ, ĩri nyo ri Jó Múngú vé rĩ vé mũfēngã sē rá?”

25 Pétēró ní újázú kōpi ní kĩnĩ “Īri ícó sē rá.”

Pétēró kã fií jó agá 'dãá, ĩri ní drĩ átázú kuyé rĩ gé, Yēsũ zĩ ĩri drĩdrĩ kĩnĩ, “Sĩmõnã, mí ũsũ ngóni? 'Bãgú vũ drĩgé nõ'bée ri mũfēngã umbe jezú rĩ u'du'ã'di pi drĩgé sĩ? Kōpi ri u'du'ívé anjĩná rĩ pi drĩgé sĩ, dōku kōpi ri u'du' 'bá uringũ túngú ni pi drĩgé sĩ?”

26 Pétēró ní újázú kĩnĩ “Kōpi ri mũfēngã rĩ u'du' 'bá uringũ túngú ni pi drĩgé sĩ.”

Yēsũ ní 'yozú kĩnĩ, “'Bãgú rĩ vé anji āgõ rĩ pi ũfēkĩ mũfēngã rĩ ku.” 27 'Bo Yēsũ ní 'yozú Pétēró ní kĩnĩ, “Lē 'bã sēkĩ 'bá mũfēngã u'du'bá 'dĩ'bée

* 17:21 17:21 Átángá vérēsĩ 21 agá 'dĩri, búkũ Mātáyo vé ĩ ní sũ Gĩrĩkĩ tĩ sĩ drĩdrĩ rĩ agá 'dãáyo, 'bo gōkĩ sũ búkũ Mātáyo vé vúlé rĩ agá rá.

ẽ ẽsí ã ve 'bá ní ku, 'í mu yĩ bālālā rĩ agá 'dǎá, 'í 'be mívé jǎbádǎ yĩ bālālā rĩ agá 'dǎá, 'í 'bí mí ní 'í 'bé drĩdrĩ rĩ, 'í zĩ tĩ ni, mi mũfēngǎ ã fí ẽnjĩpi ẽnjĩẽnjĩ ni† ịsú tĩ ni gé 'dǎá. 'Í 'du mũfēngǎ ẽnjĩpi ẽnjĩẽnjĩ 'dĩri, mí ũfē Jó Múngú vé rĩ vé mũfēngǎ ǎní, mí ũfē mávé rĩ, ǎzini mí ũfē mívé rĩ ǎní.”

18

ǎ'di ri adri ǎmbúgú mǎlũngǎ 'bũ vé rĩ agá 'dǎá nĩ?

(Mǎrǎkō 9:33-37; Lúkǎ 9:46-48)

¹ Lókí 'dǎri gé, 'bá Yēsũ ã pámvú ũbĩ 'bá rĩ pi ní ímúzá Yēsũ ri zízú kínĩ, “Mǎlũngǎ 'bũ vé rĩ agá 'dǎá, ǎ'di ri mu adri ǎmbúgú nĩ?”

² Yēsũ ní mvǎǎá mǎdǎǎá ni zízú ímúzá pá tuzú ĩ ǎsámú gé. ³ ĩri ní 'yozú kōpi ní kínĩ, “Ádarú á lē 'yoó ĩmi ní 'dĩni, 'bá rĩ újǎ dō ẽsí adrizú sũ mvǎǎá mǎdǎǎá nōri vé rĩ tĩni ku, ícǎ fí mǎlũngǎ 'bũ vé rĩ agá ku. ⁴ Kúru 'bá rĩ 'bǎ dō 'i kú tǎ be mǎdǎ sũ mvǎǎá mǎdǎǎá nōri tĩni, ĩri mu adri ǎmbúgú mǎlũngǎ 'bũ vé rĩ agá 'dǎá. ⁵ 'Bá rĩ ẹ'yí dō mvǎǎá mǎdǎǎá sũ má andregá nōri tĩni ni mǎ rú sĩ, 'bá 'dĩri ẹ'yí ma.

'Bá ǎzi ǎ sē mvǎǎá fí ũnjĩkǎnyǎ 'oó ku

(Mǎrǎkō 9:42-48; Lúkǎ 17:1-2)

⁶ “'Bo mvǎǎá mǎdǎǎá ma ẹ'yĩpi gí nōri, 'bá rĩ sē dō ĩri fí ũnjĩkǎnyǎ 'oó, múké ni kōdō lē ǎ úmbékí írǎ ǎmbúgú umbe ni gé, ǎ 'bekí ĩri

† **17:27** 17:27 Mũfēngǎ ã fí ẽnjĩpi ẽnjĩẽnjĩ rĩ: 'Bá rĩ nga dō ẹzi caá ụ'dú sụ, ĩ 'bá rĩ ũfē mũfēngǎ ã fí ẽnjĩpi ẽnjĩẽnjĩ 'dĩri sĩ.

yǐi tafu agá. ⁷ 'Bá vũ drǐgé rǐ pi ímụ ìzāngā ìsụ ambamba, ǎ'diātāsīyā tā vũ drǐgé nōgó rǐ sē 'bá rǐ pi ri fi ũnjīkānyā 'o nī! Tā 'dī'bée ímụ ì nga rá, 'bo 'bá ógụpi ri sēepi 'deēpi ũnjīkānyā agá rǐ, ìri ímụ ìzāngā ìsụ ambamba. ⁸ Mívé drǐ ẹndẹpi sē dō mi fí ũnjīkānyā 'oó nī, lē mī lì ìri 'beé 'dīsī ǎmvé. Mī rụ'bá ìgélé ǎzi ábá dō nī, ìri múké, ndē mí ní fizú mī rụ'bá be ngị ǎcí vezú ǎní ụdụ ǎkó rǐ agá 'dǎá rǐ. ⁹ Mívé mị drǐ ẹndẹpi gé rǐ sē dō mi fí ũnjīkānyā 'oó nī, lē mī nje ìri 'beé 'dīsī ǎmvé. Ìgélé ǎzi mī rụ'bá gá 'dǐgé ábá dō nī, ìri múké, ndē mí ní fizú mī rụ'bá be ngị ǎcí vezú ǎní ụdụ ǎkó rǐ agá 'dǎá rǐ."

¹⁰ Yésụ ní 'yozú kọpi ní kīnī, "Ìmi ndrekí múké, lē ìmi ụsụkí 'yozú kínī anjina nyírina rǐ pi índrekí ìmi mǐlé gá ẹzị ǎkó 'dini ku. 'Bo á lē lūú ìmi ní 'dini, kọpivé mǎlǎyíkǎ 'bụ gé 'dǎá anigé, kọpi ri nǐjǐ átá má Ẹtẹpi 'bụ gé rǐ be anjina rǐ pi vé tā sī. ¹¹ Ma 'Bá Mvá 'i, má ímụ 'bá ũnjīkānyā 'o'bá rǐ pi paá ìvé ũnjīkānyā agásī.*

Nāpí kǎbīlō ǎvīpi rǐ vé rǐ

(Lúkǎ 15:3-7)

¹² "'Bá rǐ dō kǎbīlō be mụdụrụlụ ǎlu, ǎlu ni ǎvī dō gí, ìri 'o íngóni? Ícọ pụkụ úrōmī drǐ ni úrōmī (99) 'dī'bée kuú ǎnga drǐgé 'dǐgé, 'de mụy ǎlu ǎvīpi gí 'dāri ndǎá ku? ¹³ Ádarú á 'yo ìmi ní 'dini, ìsụ dō ívé kǎbīlō ǎlu ǎvīpi rǐ gí, ǎyīkō ri ìri fụ aga rá, ndē ǎyīkō ìri fụyipi kǎbīlō pụkụ úrōmī

* **18:11** 18:11 Átángá véřęšǐ 11 agá 'dīri, búkū Mātáyo vé ì ní sī Gīrǐkǐ tị sǐ drǐdrǐ rǐ agá 'dǎáyo, 'bo gōkí sī búkū Mātáyo vé vúlé rǐ agá rá.

drĩ ni úrõmĩ (99) ãvĩ'bán kuyé rĩ pi ã tã sĩ rĩ rá.
 14 Īri kpá adri sũ 'dĩri tĩni, má Ētépĩ 'bũ gé rĩ lē
 anji nyírĩǵá rĩ pi ã ãvĩkĩ sũ kãbĩlõ ní ãvĩ rĩ tĩni
 ku.

*Mí édrĩpĩ, dõku mí ómvúpi mi 'oópi ùnjĩ rĩ
 (Lúkã 17:3)*

15 “Mí édrĩpĩ, dõku mí ómvúpi 'o dõ mi ùnjĩ, 'í
 nga mujú vú ni gé 'dãá, 'í lũ ĩri ní tã ĩri ní 'oó mí
 ní ùnjĩ rĩ. Lē mĩ lũ tã rĩ gúnyá agá ku. Yĩ dõ mi
 rá, 'yo dõ 'í tĩ sĩ kĩnĩ, 'í 'o mi ùnjĩ, 'bá 'dĩri gõ 'í
 újá ícá mí ní édrĩpĩ, dõku mí ómvúpi. 16 'Bo yĩ
 dõ mi kuyé, 'í jĩ 'bá ãlu, dõku 'bá ĩrĩ urukõ'bée
 mužú mí vúgá sĩ ĩndĩ, ã'diãtãsiyã ‘Tã ãrēvú céré
 lēkĩ dõ útú ícá pĩri, lē 'bá ĩrĩ, dõku 'bá na tã rĩ
 ndre'bá ĩ mĩ sĩ rá ni pi ã adrikĩ ĩndĩ.’ 17 Gã dõ 'bá
 mí ní jĩ 'dĩ'bée ē tĩ yĩgá sĩ, 'í jĩ tã ni mujú ùlũú
 'bá kãnisã vé rĩ pi ní. Gã dõ 'bá kãnisã vé rĩ pi ē
 tĩ yĩgá sĩ, 'í ku ã adri kú pãgãno rú, dõku ã adri
 kú 'bá mũfengã umbe jezú rĩ u'duúpi ni tĩni.

18 “Ádarú á lē 'yoó ĩmi ní 'dĩni, tã ĩmi ní úmbé
 vũ drĩgé nõgõ gĩ rĩ, Múngú ri kpá úmbé 'bũ
 gé 'dãlé rá, tã ĩmi ní oyũú vũ drĩgé nõgõ gĩ rĩ,
 Múngú ri kpá oyũ 'bũ gé 'dãlé rá.

19 “Á lē 'yoó ĩmi ní dĩ, 'bá ĩrĩ úmúkĩ dõ ĩ tĩ tã
 ãzi zizú vũ drĩgé nõgõ, má Ētépĩ 'bũ gé rĩ kòpivé
 tã rĩ ã'yĩ rá. 20 Kúru 'bá ĩrĩ, dõku 'bá na, úmúkĩ
 dõ ĩ mã rú sĩ, ma adri kòpi ãsãmvú gé.”

Nãpĩ 'bá ógúpi ri trũúpi ku rĩ vé rĩ

21 Kúru Pétêró ní ímúzú Yésũ ri zizú kīnī, “Úpí, má édrípí 'o dō ma ũnjí, mâ trũ ĩri caá vú be ngōpí? Mâ trũ ĩri caá vú be ézĩrĩ?”

22 Yésũ ní újázú Pétêró ní kīnī, “Adri 'yéná vú be ézĩrĩ ku, 'bo ã adri vú be pũkú ézĩrĩ drĩ ni ézĩrĩ.

23 “Kúru ỹ'bíkí mālũngā 'bũ vé rĩ 'bāgú lēepi mũfēngā 'í ní sēé ívé átí'bá rĩ pi ní mēří rú rĩ ã tã nĩpi rĩ sī. 24 'Bāgú rĩ kã 'í dō ívé mũfēngā rĩ úmú gōó, ĩ ní ágó mũfēngā é'yípi jũrú āmbúgú sī élifũ mụdrĩ rĩ† újízú ímúzú pá tuzú 'bāgú rĩ ęndręti gé.

25 'Bo átí'bāgú rĩ ní mēří rĩ ũfēé kuyé rĩ sī, 'bāgú rĩ kīnī, ã ụzíkí ĩrivé ngá ārėvú céré, ã ụzíkí kpá ĩrivé ũkú anjĩnā rĩ pi be ĩndĩ, ã ũfē rí mēří rĩ ānĩ.

26 “Kúru átí'bāgú rĩ ní kũmũcí ũtĩzú 'bāgú rĩ ęndręti gé, ĩri ní 'bāgú rĩ mǎzú kīnī, “Í ku má ní sâ, ma ímú mívé mũfēngā ārėvú ũfē gō céré rá!’ 27 'Bāgú rĩ ndre ĩrivé ĩzāngā, gō mēří rĩ vé tã kuú rá, ọyụ átí'bá rĩ mụzú rá.

28 “‘Bo átí'bāgú rĩ kã 'deé mụú gí, kōpi mụkí ĩ ĩsú ọgúpí átí'bāgú ívé mũfēngā fifí ęnjĩpi ęnjĩęnjĩ rĩ‡ é'yípi mũdũrũlũ ālu rĩ be. ĩri ní átí'bāgú rĩ ruzú, ұлélé ni ĩnjízú. ĩri ní 'yozú kīnī, ‘Mí ũfē mávé mũfēngā ú'díkĩrĩnā nōgó!’

29 “Átí'bāgú rĩ ní kũmũcí ũtĩzú ĩri ęndręti gé, ĩri mǎzú drĩ ĩrĩ sī kīnī, “Í ku má ní sâ, ma ímú mívé mũfēngā ũfē gō vúlé rá.’

† 18:24 18:24 Mũfēngā jũrú āmbúgú élifũ mụdrĩ rĩ agá rĩ: 'Bá rĩ nga dō ęzĩ ílí mụdrĩ drĩ ni tōwú, ĩ 'bá rĩ ũfē mũfēngā jũrú āmbúgú ālu ni sī. ‡ 18:28 18:28 Mũfēngā fifí ęnjĩpi ęnjĩęnjĩ rĩ: 'Bá rĩ nga dō ęzĩ ú'dú ālu, ĩ 'bá rĩ ũfē mũfēngā fifí ęnjĩpi ęnjĩęnjĩ ālu ni sī.

30 “Bo ágó rĩ gã ìrivé tã ã'yĩgá sī, gō ìri 'beé jó ì ní rizú ãngũ ù'yĩzú rĩ agá, ã mụ adrií 'dǎlé cĩmgbá ùfē dō ívé mǔfēngã ùgbále gí ká.

31 Ātí'bá uruḱo kã tã 'i ngaápi 'dĩri ndreeé, kōpi gōkí adrií ìzãngã sī. Kōpi ní mụzú tã 'i ngaápi 'dĩri ùlũzú 'bãgú rĩ ní.

32 “Kúru 'bãgú rĩ ní ãtí'bãgú drĩdrĩ 'dãri zizú ímúzú 'í vúgá nōó, ìri ní 'yozú ìri ní kĩnĩ, 'Mi ãtí'bá ùnjí, á ku ándúru mēri mí ní 'duḱú rĩ rá, ã'diãtãsiyã mí ímú ándúru ngoó má ẽndreṭi gé rá. 33 Mi té mí oḱupĩ ãtí'bãgú rĩ vé ìzãngã ndre sũ má ní mívé ìzãngã ndreeé rĩ tĩni.' 34 'Bãgú rĩ ẽ ẽsi ve ùnjí ùnjí, jĩ ãtí'bãgú rĩ mụyú suú jó ì ní rizú ãngũ ù'yĩzú rĩ agá, ã mụ adrií 'dǎlé cĩmgbá ùfē dō ívé mǔfēngã ùgbále gí ká.

35 “Ìmi trũkí dō ìmi oḱupĩ Yēsũ ri ẽ'yĩ'ba gí rĩ pi ku, má Ẹtẹpi 'bũ gé rĩ trũ kpá ìmi ku.”

19

Ayngára ágó pi vé ùkú be rĩ (Mārãkō 10:1-12)

1 Yēsũ kã tã 'dĩ'bée átã deḱé, ìri ní fũzú ãngũ Gãlĩláyã vé rĩ agásĩ, ìri ní mụzú ãngũ Yũdáyã vé rĩ gé yĩ ãmbúgu dīpi dīdī Yáridénĩ vé rĩ ã wōḱkō gá álésĩ. 2 'Bá bĩtrĩká 'dekí mụzú Yēsũ ã vudrĩ gé sī, Yēsũ idrĩ 'bã drã be rĩ pi rá.

3 Fãrúsĩ uruḱo'bee ímúkí vú ni gé, kōpi lěkí ìri ù'bĩ. Kōpi ní ìri zizú kĩnĩ, “Tãimbĩ ã'yĩ nyo 'yozú kĩnĩ, 'bã ágó ri ícõ ívé ùkú dro tã ã pá ãzi sī 'dĩni rá?”

4 Yēsũ ní újázú kōpi ní kĩnĩ, “Ìmi lãkí búkũ Múngú vé rĩ agá 'yozú kĩnĩ, í'dóngára gá 'dãá,

'Múngú gbi ágó pi ũkú be' 'díní kuyé? ⁵ Múngú 'yo kīnī, 'Tā 'dīri sī, 'bá ágó ri ívé étepeḽi ku, ĩri ívé éndrēpeḽi ku, kōpi ĩ úmú ũkú ni be, 'bá ĩrī 'dī'bée ĩ úmú adri rú'bá ālu.' ⁶ 'Bo kōpi acokí ĩ ku, kōpi adri rú'bá ālu. Kúru 'bá Múngú ní úmú gí 'dī'bée, lē 'bá āzi ā aco kōpi āsámvú ku."

⁷ Fārúsī rī pi ní Yēsū ri zizú kīnī, "Mósē sē tāĩmbí kīnī, 'Ágó ri kōkōbī sē ũkú ni ní, ĩri drozú ānī rá' āsī?"

⁸ Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Mósē ā'yī ĩmi ní, ĩmi ícó ĩmi ayi ĩmi ũkúpī be rá, ā'diātāsīyā ĩmí ẹsī tete. 'Bo í'dóngará gá 'dāá, tā rī adri 'díní kuyé. ⁹ Á lē lūú ĩmi ní 'díní, 'bá ívé ũkú droópi rá, gōópi ũkú āzi túngú ni jeépi rī, 'o 'dīri tā ũnjí ọwū vé ni, tā ágó ní ícózú ívé ũkú drozú ānī rá rī, ũkú rī fū dō muḽ láá ágó āzi túngú ni be ká."

¹⁰ 'Bá Yēsū ā pámvú ũbī'bá rī pi ní 'yozú kīnī, "Tā ágó pi vé ũkú be rī, ĩri dō 'dīri tīnī, múké ni, lē 'bá rī ní adrizú ũkú ākó."

¹¹ Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, "'Bá céré ngakí tā ĩmi ní 'yoó 'dīri ā'yī ku, Múngú 'bā dō tā 'dīri 'bá rī ẹsī agá nī ká, ícó ũkú jeé ku. ¹² Āgō urukọ'bée tīkí kōpi kú 'báná rú. Urukọ'bée ícákí 'báná rú ā'diātāsīyā í'dúkí kōpi ágélé gí, urukọ'bée lēkí ĩngá adrii 'díní ũkú ākó, mālūngā 'bū vé rī ā tā sī. 'Bá rī lē dō tā ĩ ní 'yoó 'dīri 'duḽ ngaá, ā 'du ngaá ĩyí."

*Yēsū 'bā tākiri anjīnā nyírīnā rī pi drīgé
(Mārākō 10:13-16; Lúkā 18:15-17)*

13 Kúru 'bá urukọ ní ìvé anjina nyíríná rĩ pi ijízú Yésù vúgá nõó, Yésù ã tị rí drị kọpi drìgè, àzini ã zị rí kọpi ní Múngú ri. 'Bo Yésù vé 'bá ìri ã pámvú ùbì 'bá rĩ pi kìnĩ, lè 'bá rĩ pi ã ijíkí anjina rĩ pi Yésù vú nõó ku.

14 Yésù ní 'yozú kọpi ní kìnĩ, “À ugakí anjina nyíríná rĩ pi ní lètị ku, ìmi kukí kọpi ã ìmúkí má vúgá nõó! Ì 'diātāsīyā mālūngā 'bù vé rĩ, ìri adri 'bá adri 'bée sù anjina nyíríná nõ 'bée tịnị rĩ pi vé ni.” 15 Yésù ní drị tịzú anjina nyíríná rĩ pi drìgè, vùdrị ni gé, ìri ní gōzú 'dezú mužú 'dīsī rá.

Ágó ã 'bú be rĩ vé tã

(Mārākō 10:17-31; Lúkã 18:18-30)

16 Ágó àzi ní ìmúzú Yésù vúgá nõó, ìri ní 'yozú Yésù ní kìnĩ, “Ìmbápi, ngá múké má ní ícọ 'oó, mà ìsù rí ídri 'dáni 'dáni rĩ àní rĩ ã 'di?”

17 Yésù ní 'yozú ágó rĩ ní kìnĩ, “Ngá mí ní ma zìzú tã múké ã tã sī rĩ ã 'di? 'Bá múké rĩ 'yéngá Múngú 'i. 'Í lè dō ídri 'dáni 'dáni rĩ ìsù, ngá múké rĩ, lè mì 'du tãimbị rĩ vé tã ngaá.”

18 Ágó rĩ ní Yésù ri zìzú kìnĩ, “Tãimbị ngōri?”

Yésù ní 'yozú ìri ní kìnĩ, “ 'Lè mì 'dị 'bá ku, lè mì 'bã ọwũ ku, lè mì ùgũ 'bá àzi ã ngá ku, lè mì úlì ùnjō 'bá àzi drìgè ku, 19 lè mì ìnjị mí étèpị pi mí èndrèpị be ìnjịnjị. ' 'Lè mì lè 'bá mì gārã gá rĩ sù mí ní mì rụ 'bá lèé rĩ tịnị. ' ”

20 Ágó rĩ ní újázú Yésù ní kìnĩ, “Á 'du tãimbị 'dì 'bée vé tã ngaá céré rá. Ngá àzi nyo má ní gōó 'oó dījì ni anigé?”

21 Yēsũ ní 'yozú ágó rĩ ní kĩnĩ, “Í lě dō mĩ adri múké ẹ̀zì Múngú vé rĩ ã ngangará gá, mí ụzị ngá mívé rĩ pì ãrěvú céré, mí awa mũfèngā nì 'bá ngá ãkó rĩ pì ní, mí ímụ mà pámvú ùbĩ, mí kúru ã'bú 'bũ gé 'dǎá rĩ ịsụ rá.”

22 Ágó rĩ kǎ tǎ 'dĩri yị, ẹ̀sị nì ịsụ ịzǎngā, gō 'deé muụ 'dĩsĩ rá, ã'diātāsīyā ịri ã'bú be ambamba.

23 Yēsũ ní 'yozú ívé 'bá 'ì pámvú ùbĩ'bá rĩ pì ní kĩnĩ, “Ádarú á lě 'yoó ìmì ní 'dìni, 'bá ã'bú be rĩ vé fìngará mǎlũngā 'bũ vé rĩ agá rĩ, tǎ nì ùkpó ùkpó. 24 Á lě 'yoó ìmì ní dđi kìnĩ, kámìlō vé fìngará sīndánĩ ã ùlě gá sī rĩ mbamba, 'bo 'bá ã'bú be rĩ vé fìngará mǎlũngā Múngú vé rĩ agá rĩ mba nděé rá.”

25 'Bá Yēsũ ã pámvú ùbĩ'bá rĩ pì kǎ tǎ 'dĩri yị, sē kòpì ẹ̀ drị ábá ǎnì rá, * kòpì ní zìzú kìnĩ, “Bá ì ní ícò paá rá rĩ, ịri adri ã'dì 'i?”

26 Yēsũ ní ǎngũ ndrezú kòpì vúgá 'dǎlé, ịri ní 'yozú kòpì ní kĩnĩ, “Tǎ 'dĩri mbamba 'bá áda ní, 'bo tǎ ãrěvú céré Múngú rì ícò 'o rá.”

27 Pétěró ní 'yozú ịri ní kĩnĩ, “Í ndre drĩ ká! 'Bá kukí 'bávé ngá ãrěvú céré, 'bá rì mĩ pámvú ùbĩ! Ngá úmvúlésĩ 'bá ní ịsụ rĩ ã'dì?”

28 Yēsũ ní 'yozú kòpì ní kĩnĩ, “Ádarú á lě lūú ìmì ní 'dìni, ma 'Bá Mvǎ 'ì, sǎ má ní ímụzú vũ rĩ údézú ícázú ú'dì, ǎzini má ní ímụzú úrízú mávé lúpá mǎlũngā vé ì ní íngúngũ rĩ drịgè rĩ kǎdō ícò, ìmì rì'bá mà pámvú ùbĩ'bá 'dĩ'bée, ìmì kpá

* 19:25 19:25 Sē kòpì ẹ̀ drị ábá ǎnì rá: 'Bá Yēsũ ã pámvú ùbĩ'bá rĩ ẹ̀ drị ábá tǎ 'dĩri sī, ã'diātāsīyā Yǎhúdđi rĩ pì ụsụkí kìnĩ, 'bá rĩ dō ã'bú be, ịri lū 'yozú kìnĩ, Múngú sē ịri ní tǎkiri gí, ịri ícò fì 'bũ gé 'dǎlé rá.

ímú úrí lúpá mụdrị drị ni ịrị rĩ pi drịgé, ịmi tã lị súrú mụdrị drị ni ịrị Ịsẹrélẹ vé rĩ pi drịgé nĩ.
²⁹ 'Bá céré ịvé jó ku'ba, édrịpịi ku'ba, ómvúpịi ku'ba, étépịi ku'ba, éndrẹpịi ku'ba, anjịná ku'ba, āzini ịvé ómvú ku'ba mà tã sī rĩ pi, ị ímú kọpi ní 'bá kọpi ní kuú, āzini ngá kọpi ní kuú rĩ pi ụfẹ vú be mụdũrũlũ ̄alu, āzini kọpi ímú ídri 'dáni'dáni rĩ ịsú rá. ³⁰ 'Bá kárákará 'yo'ba kínĩ, ị drịdrị rĩ pi, kọpi ímú adri ụdũmbítã. 'Bá kárákará adri'ba ụdũmbítã rĩ pi, kọpi ímú adri drịdrị.”

20

'Bá ẹzị nga'ba ómvú agá rĩ pi vé tã

¹ Yẹsụ ní 'yozú kīnĩ, “Mālūngā 'bụ vé rĩ vé tã adri sụ ágó ómvú 'āāpi, mụpị ụ'bútị 'bá ẹzị vé ni ndāāpi 'i ụfẹ rí kọpi ụfẹfẹ rĩ tịni. ² Ágó rĩ ā'yī 'bá ẹzị vé rĩ pi ụfẹe mūfēngā fifi ẹnjịpi ẹnjịenjị ̄alu ị ní rizú āngū ụfẹzú ānị ụ'dụ ̄alu vé rĩ sī, ịri ní kúru kọpi pẹzú mụzú ómvú agá 'dāá.

³ “Kā mụy adrii s̄a úrōmī ụ'bútịjā vé rĩ gé, ịri ní 'dezú mụzú jọkōnị gé, kā mụy caá jọkōnị gé 'dāá, ịsú 'bá ụrụkọ tukí pá kuú jọkōnị agá 'dāá, ẹzị kọpi ní ngaंगा ni 'dāayo. ⁴ Ịri ní 'yozú kọpi ní kīnĩ, 'Ịmi mụkí ẹzị ngaá mávé ómvú agá, ma ícó ịmi ụfẹ múké rá.’ ⁵ Kúru kọpi ní 'dezú mụzú.

“Gō kpá 'deé mụzú jọkōnị gé 'dāá dīi, ụttú mgbíngbị gé 'dīgé, gō kpá 'i ẹndị mụy dīi s̄a na ụndrẹná vé rĩ gé, átá kpá tã rĩ sū 'i ní átá drịdrị rĩ tịni. ⁶ S̄a tōwụ ụndrẹná vé rĩ gé, gō kpá mụy jọkōnị gé 'dāá dīi. Ịsú kpá 'bá ụrụkọ tukí pá kú jọkōnị agá 'dāá, ẹzị kọpi ní ngaंगा ni

'dääyo. Īri ní kôpi zizú kīnī, 'Ngá ĩmi ní pá tuzú kuú jôkônī agá nōgó ỳtú nǵī ẹ̀zị ăkô rī ă'di?'

⁷ "Kôpi ní újázú ĩri ní kīnī, "Bá ăzi zị 'bâ ẹ̀zị gé kuyé.'

"Ágô rī ní újázú kôpi ní kīnī, 'Īmi mụkí ẹ̀zị ngaá mávé ọmvụ agá.'

⁸ "Ụtú rī kâ mụụ 'deé, ọmvụ 'dịpa ní ágó ĩ ní 'băă drīkoma rú rī zizú ímụzú 'í vúgá nōó, ĩri ní 'yozú ágó rī ní kīnī, "Í zị 'bá ẹ̀zị nga'bá rī pi, mí ỳfē kôpivé mǵfēngā, mí 'í'dó 'bá ímụ'bá vúlé rú rī pi ỳfēé drīdrī, mí ỳfē 'bá rī pi mụzú cīmgbá cazú ímụ'bá drīdrī rī pi vúgá.'

⁹ "'Bá ẹ̀zị nga'bá rī pi kâ ẹ̀zị rī ngaá caá sâ tǵwụ ỳndrēná vé rī gé gí, ĩ ní 'bá ălu ălu ní mǵfēngā fífí ẹ̀nǵīpi ẹ̀nǵīnǵī ălu ni sēzú ụ'dụ ălu vé ni. ¹⁰ 'Bá ĩ ní 'băă ẹ̀zị rī ngaá drīdrī rī pi kâ ícá, kôpi ỳsǵkí déna ĩ mǵfēngā rī sē ĩ ní aga rá. 'Bo kôpi ỳsǵkí céré trǵtrǵ. ¹¹ Kôpi kâ mǵfēngā rī ỳsǵ, kôpi 'dekí rií unuú ọmvụ 'dịpa ẹ̀ndrẹtị gé. ¹² Kôpi ní 'yozú kīnī, "Bá ĩ ní íjị ẹ̀zị ngaá vúlé rú nǵ'bée ngakí ẹ̀zị rī 'yéńá sâ ălu, mí ỳfē 'bâ kôpi be céré trǵtrǵ, ỳsǵzú 'bá ngakí ẹ̀zị rī ỳtú nǵī, ỳtú ri 'bâ zăă ọmvụ rī agá 'dăă.

¹³ "'Bo ọmvụ 'dịpa ní újázú ălu ni ní kīnī, 'Mă ỳndī, á 'o mi ỳnǵí kuyé. 'Bá yíkí 'bâ mi be, mí ẹ̀'yī rá 'yozú kīnī, ụ'dụ ălu, mă ỳfē mi mǵfēngā fífí ẹ̀nǵīpi ẹ̀nǵīnǵī ălu ni sī 'díní kuyé? ¹⁴ Mí ẹ̀'yī mívé mǵfēngā, 'í 'de mụụ 'bētī. Á lē mǵfēngā rī sēé ágó ẹ̀zị ngaápi vúlé rú nǵrī ní gbă má ní sēé mí ní rī pí. ¹⁵ Mǵfēngā mávé rī sī, ma ícá tá má ní lēé 'oó rī 'o ăní rá. Ngá mí ní ẹ̀sǵ ỳnǵí 'băzú tá má ní 'oó múké 'bá rī pi ní rī sī rī ă'di?'

16 “Bá adri'ba ũdũmbítã rĩ pi, kôpi ímú adri drĩdrĩ, 'bá adri'ba drĩdrĩ rĩ pi, kôpi ímú adri ũdũmbítã.”

Yēsũ átá ívé drāngárá ã tã dī
(Mārākō 10:32-34; Lúkã 18:31-34)

17 Yēsũ kã rii 'deé muú Yērúsālémã gá 'dãá, ĩri ní ívé 'bá 'í pámvú ũbĩ'ba mũdrĩ drĩ ĩrĩ rĩ pi zizú gārã gá, ĩri ní 'yozú kôpi ní kĩnĩ, 18 “Bá kãdō caá Yērúsālémã gá 'dãá, atala atala rĩ pi drĩgégé rĩ pi 'bá tãĩmbĩ ímbá'ba rĩ pi be, kôpi ímú 'Bá Mvá ã ũli 'be rá. Kôpi ímú 'yo, ã 'dĩkĩ ĩri drãã 'dĩísĩ rá. 19 Kôpi ímú ĩri sē 'bá adri'ba Yãhũdĩ rú ku rĩ pi drĩgégé, 'bá adri'ba Yãhũdĩ rú ku rĩ pi ímú gu ĩri sĩ gugu, kôpi ĩri ũgbã, kôpi ĩri gbã petĩ alambaku sígégé. 'Bo ú'dú na ni gé, ĩri gō íngá ídri rú drāngárá gálésĩ rá!”

'Bá rĩ lē dō adrii āmbúgú, ã 'bã 'i adrii ātĩ'ba rú.
(Mārākō 10:35-45)

20 Kúru Zēbēdayō ũkú ni ní ímúzú Yēsũ vúgá ívé anji āgō ĩrĩ* rĩ pi be, ĩri ní kũmũcĩ ũtĩzú vũgá, ĩri ní Yēsũ rĩ zizú Yēsũ ã 'o 'í ní tã múké.

21 Yēsũ ní ĩri zizú kĩnĩ, “Ngá mí ní lēé mã 'o mí ní rĩ ã'dĩ?”

Ũkú rĩ ní újázú Yēsũ ní kĩnĩ, “Mĩ kãdō mívé mālũngã ruú, lē mĩ 'bã mávé anji āgō ĩrĩ 'dĩ'bée, ālu rĩ ã úrĩ mívé drĩ ëndepĩ gé, āzi rĩ ã úrĩ mívé drĩ ĩjĩ gé.”

* 20:20 20:20 Anji āgō ĩrĩ: Anji āgō ĩrĩ 'dĩ'bée ã rú, Yōkóbũ pi Yūwānĩ be.

22 Yēsũ ní 'yozú kīnī, “Īmi nīkí tã zibe kuyé, ĩmi nyo ícó ã'yĩ ĩzāngã nya sũ má ní nyaá rĩ tĩnĩ rá?”

Kòpi ní újázú kīnī, “Bà ícó rá.”

23 Yēsũ ní 'yozú kòpi ní kīnī, “Īmi ímú ĩzāngã nya sũ má ní nyaá rĩ tĩnĩ, 'bo má ícó ĩmi ní vūrã sēé mužú úrízú mâ drĩ ẹndẹpĩ gé, dōku mâ drĩ ĩjĩ gé 'dĩni ku, má Ẹtẹpĩ údé vūrã rĩ pi 'bá 'í ní ùpěé kuú ịnógòsì gí rĩ pi ní, kòpi ã mukí rí adrii vūrã rĩ pi agá.”

24 'Bá Yēsũ ã pámvú ùbĩ'bá mužrĩ rĩ pi kã tã 'dĩri yĩ, kòpi ẹ ẹsì ve 'bá ĩrĩ adri'bée ẹdrípĩ rú 'dĩ'bée ní ùnjí ùnjí. 25 'Bo Yēsũ ní ívé 'bá 'í pámvú ùbĩ'bá rĩ pi zizú ímúzú 'í vúgá nōlé, ĩri ní 'yozú kòpi ní kīnī, “Īmi nīkí rá, 'bāgú 'bá adri'bá Yāhúdĩ rú ku rĩ pi vé rĩ pi ri ívé ùkpō 'da rizú tã ẹnjĩẹnjĩ 'bázú 'bá adri'bá Yāhúdĩ rú ku rĩ pi drĩgé, kòpivé ùgalaku rĩ pi kpá ri tã ẹnjĩ 'bá ẹnjĩẹnjĩ ni pi ù'bā 'bá adri'bá Yāhúdĩ rú ku rĩ pi drĩgé. 26 Īmi ãsámvú gé 'dĩgé, lē tã rĩ ã adri sũ 'dĩri tĩnĩ ku. Īmi ãsámvú gé 'dĩgé, 'bá rĩ lē dō adrii 'bá ãmbúgú rú, lē ã 'bā 'i adrii átí'bá ĩmivé ni. 27 'Bá rĩ lē dō adrii ãmbúgú 'bá rĩ pi drĩgé sī céré, lē ã 'bā 'i adrii túgẹrĩ ĩmivé ni. 28 Ma 'Bá Mvã 'i, má ímú adrii 'yozú kīnī, 'bá rĩ pi ẹ ímúkí rí má ní ẹzĩ ngaá yã 'dĩni ku, má ímú ẹzĩ ngaá 'bá rĩ pi ẹ ĩzã kozú, má adi mávé ídri 'bá kárákará pi ẹ drĩ jezú ãní.”

Yēsũ zĩ 'bá ĩrĩ mì be ẹsĩ'bá gí ni pi ẹ mì āngũ ndree

(Mārākō 10:46-52; Lúkã 18:35-43)

29 Yēsũ pi ívé 'bá 'í pámvú ùbĩ'bá rĩ pi be, kòpi kã rií fũú mužú Yẹrĩkò agásĩ, 'bá bĩtrĩká 'dekí

mụụ kọpi ã vùdrĩ gé sī. ³⁰ 'Bá ìrĩ mị be ẹsĩ 'bá gí ni pi úríkí kuú létì ã gārã gá. Kọpi ká yị Yésũ rì aga mụzú ì gārã gá sī, kọpi ní trezú ụ'dụkọ be ụrụ 'dǎá kínĩ, "Úpí, Dǎwụdị ã Mvǎ rĩ, 'í ndre ìzǎngǎ 'bávé rĩ fô!"

³¹ 'Bá bítříká rĩ pi trekí kọpi drĩgé kínĩ, "Ìmi újíkí kírì." 'Bo kọpi gọkí treé ụ'dụkọ be ụrụ 'dǎá kínĩ, "Úpí, Dǎwụdị ã Mvǎ rĩ, 'í ndre ìzǎngǎ 'bávé rĩ fô!"

³² Yésũ ní pá tuzú, ìrì ní kọpi zìzú kìnĩ, "'Í lẹkí mà 'o ìmi ní ã'dì?"

³³ Kọpi ní 'yozú Yésũ ní kínĩ, "Úpí, 'bá lẹkí mị zị 'bá mị, 'bá ndrekí rì ǎngũ fô."

³⁴ Yésũ ẽ ẹsì ìsụ ìzǎngǎ kọpi sī, ìrì ní kọpi ẽ mị úlózú. Koro kọpi ẽ mị ní 'ì zìzú ǎngũ ndrezú, kọpi ní 'dezú mụzú Yésũ vùgá sī.

21

Yésũ vé fíngará Yẹrúsǎlémǎ agá rĩ

(Mǎrǎkō 11:1-11; Lúkǎ 19:28-38; Yũwǎnĩ 12:12-19)

¹ Yésũ pi ívé 'bá 'ì pámvú ùbĩ'bá rĩ pi be, kọpi ká rí mụụ Yẹrúsǎlémǎ gá 'dǎá, drĩdrĩ ni, kọpi cakí kūrú mǎdǎnǎ Bètẹfágẹ vé rĩ gé, Írǎ Òlívẹ* vé rĩ drĩgé, kūrú rĩ ìnyinǎ Yẹrúsǎlémǎ ã jẹlẹ gá. Yésũ ní ívé 'bá 'ì pámvú ùbĩ'bá rĩ pi pẹzú ìrĩ, ² ìrì ní 'yozú kọpi ní kìnĩ, "Ìmi mụkí kūrú mǎdǎnǎ ìmì drĩlẹ gá 'dǎrì agá, ìmi ca mụ dǎngí ìsụ 'yíkí kuú 'dǎlẹ mvoṗì be trú, ìmi ìtrũkí kọpi ìjì má vùgá

* **21:1** 21:1 Òlívẹ: Pẹṭì òlívẹ vé rĩ ìrì 'a ù'a be, ì ícọ nya rá, ì ìrívẹ ù'a zo ùdu rú, Yǎhúdị rĩ pi rì tịbị á'dí ùdu rĩ sī, ǎzini kọpi rì tō lǎmbǎ agá, ǎcí 'yüzú ǎnì.

nóó. ³ 'Bá āzi zị dō ĩmi, ngá ĩmi ní rií 'oó 'díní rĩ ā'di, ĩmi 'yokí ĩri ní kínĩ, 'Úpí lē kòpi nĩ,' 'bá 'dāri ícò dōngí rĩ pi ĩpē ímúzú rá."

⁴ Tā 'dĩri nga 'i 'díní, tā nẹbĩ ní 'yoó rĩ ā nga rí 'i fūú tịnị gé bēnĩ,

⁵ "Í lū 'bá Sīonā† vé rĩ pi ní kínĩ,

 'ĩmi ndrekí drĩ ká, ĩmivé 'bāgú ri ímú ĩmi vúgá 'dĩ'dĩ,

ĩri 'bá tā be mādā ni,

 'ĩri ri ínjú ímúzú dōngí sī.' "

⁶ 'Bá Yēsū ā pámvú ũbĩ' 'bá rĩ pi 'dukí tā rĩ ngaá sū Yēsū ní lūú ĩ ní rĩ tịnị. ⁷ Kòpi íjìkí dōngí rĩ pi mvòpì be ĩrĩtrọ, kòpi ũtrũkí ĩvé bōngó akoó rũkũ rĩ pi ũ'bāá dōngí rĩ pi ā úgóró gá, Yēsū úrí bōngó rĩ drĩgé. ⁸ 'Bá kárákará ũtrũkí ĩvé bōngó akoó rũkũ rĩ pi ũ'bāá létì drĩgé, ụrụkọ'bée mụkí ĩbịbị vāá ũ'bāá mụzú létì rĩ drĩgé sī. ⁹ 'Bá bịtřiká 'de' 'bá Yēsū ē ẹnđrẹtị gé drĩdrĩ rĩ pi, 'de' 'bá ĩri ā vúdřĩ gé rĩ pi be, kòpi ní rizú ọ'úzá mụzú kínĩ, "Hōsánā Mvā Dāwúđĩ vé rĩ!"

"Tākiri ā adri 'bá ímúpì Úpí ā rụ sī rĩ‡ drĩgé!"

"Ē íngúkí Múngú ụrụgégé 'bũ gé rĩ!"

¹⁰ Yēsū ka fíí caá Yērúsālēmā gá 'dāá, sē 'bá kūrú agá rĩ pi ní céré āyāngará. Kòpi ní zịzú kínĩ, "Bá 'dĩri ā'di 'i?"

¹¹ 'Bá bịtřiká rĩ pi ní újázú kínĩ, "Ágó 'dĩri Yēsū 'i, ĩri nẹbĩ, íbì íngá Nāzērétā gálésĩ, āngū Gālíláyā vé rĩ agá."

† 21:5 21:5 Sīonā: Sīonā ri ĩ kpá zị Yērúsālēmā. 21:5 21:5 Zākariyā 9:9 ‡ 21:9 21:9 'Bá ímúpì Úpí ā rụ sī rĩ: 'Bá 'dĩri Yēsū 'i. 21:9 21:9 Sāwúmā 118:26

*Yēsũ fi Jó Múngú vé rĩ agá
(Mārākō 11:15-19; Lúkã 19:45-48; Yũwánĩ
2:13-22)*

¹² Yēsũ ní fizú Jó Múngú vé rĩ ã bóró gá 'dãá, údró 'bá ri' 'bá ngá je' 'bá, ãzini 'bá ri' 'bá ngá ɔzi' 'bá rĩ pi céré. Uze mísá 'bá ri' 'bá mũfēngã ufu' 'bá, ãzini ãmámũ ɔzi' 'bá rĩ pi vé rĩ céré u'deé ũlĩ rú vũgá. ¹³ Yēsũ ní 'yozú kôpi ní kĩnĩ, "Múngú 'yo ívé búkũ agá kĩnĩ, 'Jó mávé rĩ ĩ zĩ jó rizú ma zizú ni,' 'bo ĩmi újákĩ jó rĩ ícã vũrã ũgũ' 'bá rĩ pi ní rizú adrizú ni."

¹⁴ 'Bá mĩ be ẽsĩ' 'bá gĩ rĩ pi, 'bá pá be ábã' 'bá gĩ rĩ pi be, kôpi ní ímúzú Yēsũ vúgá Jó Múngú vé rĩ ã bóró gá nõó, ĩri ní kôpi ídrízú. ¹⁵ 'Bo atala atala rĩ pi drĩgẽ rĩ pi 'bá tãĩmbĩ ímbã' 'bá rĩ pi be, kôpi kã tã ãyãzú ãyãyã Yēsũ ní 'oó 'dĩri ndreeé, ãzini kôpi kã yĩ anjĩná rĩ pi ri útré Jó Múngú vé rĩ ã bóró gá 'dãá, "Hõsãnã Mvã Dãwũdĩ vé rĩ," tã Yēsũ ní 'oó 'dĩri sĩ, sẽ kôpi ã 'a ve ũnjĩ ũnjĩ.

¹⁶ Kôpi ní Yēsũ ri zizú kĩnĩ, "Í yĩ nyo tã anjĩná rĩ pi ní riĩ átã 'dĩri rá?"

Yēsũ ní újázú kôpi ní kĩnĩ, "È, ĩmi lâkĩ Búkũ Múngú vé rĩ agá 'yozú kĩnĩ,

" 'Anjĩná ambugu rĩ pi nyĩrĩná rĩ pi be
ímũ úngó ãyĩkõ vé ni ngo 'dĩni' kuyé?"

¹⁷ Kúru Yēsũ ní kôpi kuzú, ĩri ní ngazú mužú kũrũ Bětēniyã vé rĩ gé, adri 'dãlé ĩnĩ be rã.

*Yēsũ tri pɛtĩ ĩ ní zĩ fĩgĩ rĩ
(Mārākō 11:12-14, 20-24)*

18 Kã muṣú adrií ù'bùtì, Yésù ní 'i újázú gōzú kūrú Yẹrúsālémã vé rĩ agá 'dãá, ẹbírì fù ìri káyì. 19 Yésù kã rií 'deé muṣú létì gé sī, ìri ní peṭì ì ní zìí fìgì rĩ ndrezú, ìri ní 'i útrúzú ìnyináná peṭì rĩ ã gārã gá 'dãá, ìsù peṭì rĩ 'a ãluṣáni kuyé, 'yéṅá bì ni amu kú nĩ. Ìri ní 'yozú peṭì rĩ ní kīnĩ, “Mí gō 'aá dǐí ãluṣáni ku!” Koro peṭì rĩ ní 'wizú.

20 'Bá Yésù ã pámvú ùbĩ'bá rĩ pi kâ peṭì rĩ ndreé, sē kòpi ní àyāngará. Kòpi ní zìzú kìnĩ, “Peṭì nòri 'wì mbèlèṅá ngóni ngóni?”

21 Yésù ní 'yozú kòpi ní kīnĩ, “Ádarú á 'yo ìmi ní 'dínì, ìmi dō ẹ'yīngará be, àzini ìmivé yìkì awa dō 'i ìrì kuyé, ìmi ícò tã má ní 'oó peṭì 'dìri ã rù'bá gá rĩ 'o rá, ìmi ícò tã urukò'bée 'o rá. Ìmi dō ẹ'yīngará be, ìmi ícò 'yo írã 'dìri ní, “Í nǐ mi ngaá muṣú 'deé yìí tafu rĩ agá 'dãá, ìri ícò 'i nga rá. 22 Ìmi dō ẹ'yīngará be, ngá ìmi ní zìí Múngú vùgá rĩ, ìmi ícò ìsù rá.”

Yāhùdì rĩ pi zìkì ùkpò Yésù ní ẹzì ngazú rĩ vé tã

(Mārākō 11:27-33; Lúkã 20:1-8)

23 Yésù kã fií muṣú Jó Múngú vé rĩ ã bóró gá 'dãá, kã í'dó 'bá rĩ pi ímbá, atala atala rĩ pi drìgé rĩ pi, drìkoma rĩ pi be, kòpi ní ímúzá Yésù vùgá nōó, kòpi ní ìri zìzú kìnĩ, “Mí ìsù ùkpò mí ní rizú tã 'dì'bée 'ozú rĩ ã'di vùgá? À'di sē mí ní ùkpò rizú tã 'dì'bée 'ozú rĩ nĩ?”

24 Yésù ní újázú kòpi ní kīnĩ, “Á lè ìmi zìí tã ãlu sī, ìmi újákì dō má ní gí, ma ícò ìmi ní ùkpò má ní rizú tã 'dì'bée 'ozú rĩ lū rá. 25 Ùkpò Yūwánĩ

ní bātízĩmũ sēzú rĩ íbí íngá 'bũ gélésĩ, dōku íbí íngá 'bá áda vúgá?"

Kōpi ní rizú tã 'dĩri átázú ĩ āsámvú gé sĩ kínĩ, "'Bá 'yokí dō, 'Ūkpō 'dĩri íngá 'bũ gélésĩ,' ĩri 'bâ zĩ, 'Īmi ẹ'yĩkí dí ĩri kuyé ā sĩ?' ²⁶ 'Bo 'bá 'yokí dō, 'Ūkpō 'dĩri íngá 'bá áda vúgálésĩ,' 'bá rĩ pi íngá 'bá drĩgé ũnjĩ ũnjĩ, ā'diātāsĩyā 'bá 'dĩ'bée ũsũkĩ kínĩ, Yũwánĩ ri nēbĩ."

²⁷ Kúru kōpi ní újázú Yēsũ ní kínĩ, "'Bá nĩkĩ kuyé."

Kúru Yēsũ ní újázú kōpi ní kínĩ, "Má ícò ũkpō má ní tã 'ozú rĩ lǔú ĩmi ní ku."

Nāpi anji āgō ĩrĩ rĩ pi vé rĩ

²⁸ Yēsũ ní 'yozú kínĩ, "Á lē ĩmi ní ú'dógú'dógú ānji āgō ĩrĩ pi vé ni ũlǔú, ĩmi kúru tã ĩmi ní ũsũú rĩ lǔ má ní. Ágó āzi anji āgō be ĩrĩ, ágó ri 'de mụú ívé mvá kǎyú rĩ vúgá 'dǎá, ĩri ní 'yozú kínĩ, 'Má mvá rĩ, āndrũ sĩ lē mĩ mụ ẹzĩ ngaá ọmvú agá.'

²⁹ "Mvá rĩ ní újázú ẹtẹpi ní kínĩ, 'Á mụ ku!' 'Bo gō 'ĩ úmĩ újá, 'deé mụú rá.

³⁰ "Ẹtẹpi gō 'deé mụú ívé mvá āzi rĩ vúgá, 'yo kpá ĩri ní tã rĩ sũ ĩri ní 'yoó mvá kǎyú rĩ ní rĩ tĩni. Mvá rĩ újá ẹtẹpi ní kínĩ, 'Bǎbá, ma mụ rá,' 'bo mụ kuyé."

³¹ Yēsũ ní kōpi zizú kínĩ, "Anji ĩrĩ 'dĩ'bée āsámvú gé, mvá ẹtẹpi vé tã 'duúpi ngaapi rá rĩ, ĩri mvá ngōri?"

Kōpi ní újázú kínĩ, "Mvá kǎyú rĩ."

Yēsũ ní 'yozú kōpi ní kínĩ, "Ádarú á lē 'yoó ĩmi ní 'dĩni, 'bá mũfēngā umbe jezú rĩ u'dụ'bá rĩ pi

uruko, ũkú uruko oŵú rú ri'ba ĩ rú'ba ɔzi'ba rĩ pi be, kôpi fi mālũngã Múngú vé rĩ agá 'dãã ĩmi sĩ drĩdrĩ. ³² Yũwánĩ ĩmú ĩmi ní lẹti piri Múngú vé rĩ ũlũú, 'bo ĩmi ẹ'yĩkí ĩri kuyé, 'bá mũfēngã umbe jezú rĩ u'du'ba rĩ pi, āzini ũkú oŵú rú ri'ba ĩ rú'ba ɔzi'ba rĩ pi ẹ'yĩkí ĩri rá. ĩmi ndrekí drĩ ká, 'bá mũfēngã u'du'ba rĩ pi, āzini ũkú oŵú rú ĩ rú'ba ɔzi'ba rĩ pi újákí ẹsĩ ú'dúkó ĩri ní ũlũú rĩ sĩ rá, 'bo ĩmi újákí ẹsĩ ĩri ẹ'yĩzú kuyé."

*Nāpí āgō ọmvú 'ā'ba rĩ pi vé rĩ
(Mārākō 12:1-12; Lúkā 20:9-19)*

³³ Yēsũ ní 'yozú atala atala rĩ pi drĩgē rĩ pi ní, āzini Fārúṣi rĩ pi ní kīnĩ, "Nāpí āzi 'dĩ, ĩmi yĩkí drĩ ká, ágó āzi 'ā ọmvú, sa peṭi vinyo vé rĩ piṣ ọmvú rĩ agá, si ābi ọmvú rĩ ā gārā gá sĩ kúrũ, ga 'bú rizú ũ'a rĩ zozú vinyo rú. Si lágáraka uru 'dãã rizú ọmvú rĩ ũtēzú ānĩ. Kúru ĩri ní 'bá 'bāzú rizú ẹzi ngazú ívé ọmvú rĩ agá, ĩri ní 'dezú mužú āngũ āzi gé. ³⁴ Lókí ĩ ní vinyo ā ũ'a ĩkūnāzú rĩ kã ícó, ĩri ní ívé ātí'ba rĩ pi pēzú mužú ívé vinyo ā vugú ĩ ní ĩkūnāā rĩ íjizú.

³⁵ "'Bá ẹzi nga'ba rĩ pi ní ĩrivé ātí'ba ālu ni ružú fužú, kôpi 'dikí ālu ni drāá rá, kôpi úviki āzi rĩ irá sĩ. ³⁶ Kúru ọmvú 'dipa ní ívé ātí'ba uruko'bee

§ 21:33 21:33 Peṭi vinyo vé rĩ: Yāhúđi rĩ pi 'dukí peṭi vinyo vé rĩ ā tā 'bāā tā āmbúgú rú, kôpi ri ũ'a ní zo vinyo sũ rú. Múngú ipē 'bá ĩsērēlē vé rĩ pi adrii 'bá ívé ni, kôpi ā adriki rí sũ peṭi vinyo vé Múngú ní saá 'aápi ũ'a be rĩ tĩni. Nāpí peṭi vinyo vé 'diri, sē 'bá tāimbj ímbá'ba rĩ pi atala atala rĩ pi drĩgē rĩ pi be nĩkí amá rá 'yozú kīnĩ Yēsũ ri ívé tā átá. 'Í lā Sāwúmā 80:8-16; ĩsáyā 5:1-7; Yērēmíyā 2:21; Mátáyo 21:33-46; Mārākō 12:1-12; Lúkā 20:9-19.

pēzú mužú kárakará kôpi vúgá 'dāá, kâlāfe ni aga ĩri ní pēé dr̥dr̥i 'dā'bée rá. 'Bo 'bá ězi nga 'bá r̥i pi 'okí átí 'bá r̥i pi ũnjí, s̥i ĩ ní dr̥dr̥i 'dā'bée 'oó ũnjí r̥i t̥iñi. ³⁷ Ūđũ ni gé, pē ívé mvá mužú kôpi vúgá 'dāá, ũs̥ũ 'í ẹs̥i agá 'dālé k̥ĩn̥i, 'Kôpi ícó mávé mvá ĩnj̥i rá.'

³⁸ "'Bo 'bá ězi nga 'bá r̥i pi kâ ágó r̥i vé mvá ágó r̥i ndreeé, kôpi ní átázú ĩ āsámvú gé s̥i k̥ĩn̥i, 'Mvá 'd̥iri ímú úr̥i ẹt̥ep̥i vé ā'bú t̥i gé n̥i. Lē 'bā 'd̥ik̥i ĩri rá, 'bā úr̥ik̥i r̥i ā'bú r̥i t̥i gé n̥i.' ³⁹ Kôpi ní mvá r̥i ružú, kôpi sek̥i ĩri mužú ọmvú r̥i agás̥i āmvé, kôpi 'd̥ik̥i ĩri dr̥āá rá."

⁴⁰ Yēsũ ní kôpi z̥izú k̥ĩn̥i, "Kúru ọmvú 'd̥ipa kādō ícá, ĩri t̥ā ngóni ni 'o 'bá ězi nga 'bá r̥i pi ní?"

⁴¹ Atala atala r̥i pi dr̥igé r̥i pi, Fārús̥i r̥i pi be, kôpi ní 'yozú k̥ĩn̥i, "Ágó r̥i ícó 'bá ẹs̥i be ũnjí 'd̥i'bée ú'd̥i ũdr̥ā céré 'd̥iis̥i rá. Kúru ĩri ímú 'bá ur̥uk̥o'bée 'bā ězi nga ívé ọmvú v̥iny̥o vé r̥i agá, ĩk̥ũn̥ák̥i dō v̥iny̥o r̥i g̥i, kôpi ā s̥ék̥i r̥i ívé r̥i ā v̥úgú."

⁴² Yēsũ ní kôpi z̥izú k̥ĩn̥i, "Īmi lāk̥i t̥ā ĩ ní s̥i Búkũ Múngú vé r̥i agá r̥i kuyé? K̥ĩn̥i,

" 'Írā ándúrú 'bá jó s̥i 'bá r̥i pi ní g̥āá s̥i r̥i,
 újá nóni 'i ícá írā s̥éep̥i jó r̥i ní pá tuzú ān̥i
 ũkpó ũkpó ni.

Úpí 'o t̥ā 'd̥iri n̥i,
 s̥ē 'bá ní āyāngárá.'

⁴³ "Kúru á 'yoó ĩmi ní 'd̥ini, mālũngā Múngú vé r̥i ĩ ímú 'd̥u ĩmi dr̥igé s̥i rá, ĩ ímú s̥ē 'bá ĩrivé t̥ā 'd̥u 'bá nga 'bá r̥i pi ní. ⁴⁴ 'Bá āzi í'dé dō írā 'd̥iri

drīgé, ĩri nõ rá. Írã rĩ í'dé dõ 'bá rĩ drīgé, ĩri 'bá rĩ ĩnjí drã vūgá 'dãá.”

⁴⁵ Atala atala rĩ pi drīgé rĩ pi, Fārúsĩ rĩ pi be, kôpi kâ nãpí Yēsũ ní ũlũú 'dĩri yĩ, kôpi nĩkí áamá rá 'yozú kínĩ, Yēsũ ri átá ĩvé tã sĩ. ⁴⁶ Kôpi lēkí kōdô Yēsũ ri ruú, 'bo kôpi 'okí ũrĩ sĩ, ã'diãtãsiyã kôpi nĩkí áamá rá 'yozú kínĩ, 'bá bĩtrĩká rĩ pi kínĩ, Yēsũ ri nēbĩ.

22

Ūmũ ōmúrúgó jezú rĩ (Lúkã 14:15-24)

¹ Yēsũ ní gōzú átázú atala atala rĩ pi drīgé rĩ pi ní, āzini Fārúsĩ rĩ pi ní nãpí sĩ dījĩ kínĩ, ² “Mālũngã 'bũ vé rĩ adri sũ 'bãgú ūmũ 'bãápi 'ĩ mvópĩ ní ũkú jezú rĩ tĩnjĩ. ³ 'Bãgú rĩ pē ĩvé ãtĩ'bá rĩ pi muú 'bá 'í ní zĩjĩ ímũ ūmũ gé nõó rĩ pi zĩjĩ, 'bo 'bá rĩ pi ímũkĩ ūmũ rĩ gé nõó kuyé.

⁴ “Kúru ĩri ní ĩvé ãtĩ'bá urũkõ pēzú muú, ĩri ní 'yozú kôpi ní kínĩ, 'ĩmi muúkĩ lũú 'bá ĩ ní zĩjĩ gĩ rĩ pi ní kínĩ, má ulĩ tĩ rũ'bá be mũnyãmũnyã ni pi, má ã'di ínyá rĩ kú ĩnógósĩ gĩ, ngá ãrēvú céré anigé. Lē 'bá ĩ ní zĩjĩ gĩ rĩ pi ĩ ímũkĩ ūmũ ũkú jezú rĩ gé nõó!”

⁵ “Bo 'bá ĩ ní muú zĩjĩ rĩ pi gãkĩ ímũgá ūmũ rĩ gé sĩ, 'bá rĩ pi urũkõ muúkĩ ězĩ ngaá ĩvé ómvũ agá, urũkõ ni pi muúkĩ ĩvé ngá uzĩngará gá. ⁶ 'Bá rĩ pi urũkõ urũkĩ 'bãgú rĩ vé ãtĩ'bá rĩ pi, ũgbãkĩ kôpi, ú'dĩkĩ kôpi ũdrãá rá. ⁷ 'Bãgú rĩ ã 'a vé ũnjĩ ũnjĩ. ĩri ní ĩvé ãngáráwá rĩ pi pēzú muú 'bá ĩvé ãtĩ'bá rĩ pi ú'dĩ'bá rĩ pi ú'dĩzũ drãzũ 'dĩsĩ rá, ãngáráwá rĩ pi zãkĩ kôpivé kũrũ veé ãcí sĩ.

8 “Kúru 'bāgú rī ní 'yozú ívé ātí'bá rī pi ní kīnī, 'Ūmū ūkú jezú rī má útú tā ni deę gí, 'bo 'bá má ní zīj rī pi ūnjí, ícókí kōpi zīj ímú ūmū rī gé ku. 9 Īmi mụkí létj kūrú agásī rī pi gé sī, ĩmi zíkí 'bá ĩmi ní įsú rī pi ārēvú céré, kōpi ē ímúkí ūmū ūkú jezú rī gé nōó.’ 10 Kúru ātí'bá rī pi ní 'dezú mụzú létj kūrú agá rī pi agásī, kōpi zíkí 'bá tā 'o'bá pīrj rī pi, 'bá tā 'o'bá ūnjí rī pi be ímú ūmū rī gé nōó, jó ĩ ní ūmū 'bāzú rī agá dāá, ūmú rī pi gákí tré.

11 “‘Bāgú rī kā ímú ūmú rī pi ndree, įsú ágó āzi ūmú rī pi āsámvú gé 'dāá su bōngó ūmū vé rī kuyé. 12 'Bāgú rī ní ágó rī zizú kīnī, ‘Ūndīgó, 'í su bōngó ūmū vé rī kuyé, mí ímú nōgó ngóni ngóni?’ Ágó rī újǐ kírǐ.

13 “‘Bāgú rī ní 'yozú ívé ātí'bá rī pi ní kīnī, ‘Īmi úmbékí ágó rī ē drj pi pá ni be, ĩ 'bekí ĩri āmvé āngū nījpi cīcǐ rī agá 'dāá, ā mụ rí ngoó, āzini sǐkányá cǐ 'dālé.’

14 “‘Ā'diātāsīyā zíkí 'bá rī pi kárakará, 'bo ĩ ní ūpēé rī pi kínikinijá.”

Mūfēngā umbe jezú rī vé ūfēngará 'bāgú āmbúgú rī ní rī

(Mārākō 12:13-17; Lúkā 20:20-26)

15 Kúru Fārúsǐ rī pi ní fūzú mụzú āmvé, kōpi lēkí létj ndāá Yēsū rī ū'bīzú, ā 'yo rí tā ūnjí bēnī.

16 Fārúsǐ rī pi ní ívé 'bá ĩ pámvú ūbī'bá rī pi pēzú mụzú Ēródē vé 'bá ĩri ētj'bá rī pi be Yēsū vúgá 'dāá. 'Bá ĩ ní pēé 'dī'bée ní 'yozú Yēsū ní kīnī, ‘Ímbápi, 'bá nǐkí rá 'yozú kīnī, mi 'bá tā 'oópi pīrj ni, mi ri tā áda Múngú vé rī ímbá. Mi ri 'bá rī pi ọ'dú céré trōtrō ĩnjǐngará be, ā'diātāsīyā mí

ũpě 'bá ku. ¹⁷ 'Í lū 'bá ní, mívé yĭkĭ íngóni? Īri múké 'bá ní mŭfēngā umbe jezú rĭ ũfēzú 'bāgú āmbúgú Rómā vé rĭ ní,* dōku 'bā ũfēkĭ ku?"

¹⁸ 'Bo Yēsŭ nĭ tā ũnjĭ kōpi ē ēsĭ agá 'dālē rĭ rá, ĩri ní 'yozú kōpi ní kĭnĭ, "Īmi 'bá ĩ 'bā'bée kú tā be pĭrĭ 'dĭ'bée, ngá ĩmi ní lēzú ma ũ'bĭzú rĭ ā'di?

¹⁹ Īmi i'dakĭ má ní mŭfēngā fĭfĭ ęnjĭipi ęnjĭenĭ ĩ ní ũfēē 'bāgú rĭ ní umbe jezú ānĭ rĭ." Kōpi ní mŭfēngā fĭfĭ ęnjĭipi ęnjĭenĭ rĭ í'dúzú sēzú Yēsŭ drĭgé, ²⁰ Yēsŭ ní kōpi zĭzú kĭnĭ, "Īndrĭlĭkĭ ĩ ní údé, āzini rŭ ĩ ní sĭi mŭfēngā fĭfĭ rĭ ā rŭ'bá gá 'dĭri ā'di vé ni?"

²¹ Kōpi ní újázú Yēsŭ ní kĭnĭ, "Īndrĭlĭkĭ rĭ, āzini rŭ rĭ, 'bāgú āmbúgú Rómā vé rĭ vé ni."

Yēsŭ ní 'yozú kōpi ní kĭnĭ, "Ngá rĭ dō 'bāgú Rómā vé rĭ vé ni, ĩmi sēkĭ 'bāgú Rómā vé rĭ ní, ngá rĭ dō Múngú vé ni, ĩmi sēkĭ Múngú ní."

²² 'Bá 'dĭ'bée ká tā 'dĭri yĭ, sē kōpi ní āyāngará. Kúru kōpi ní ngazú mužú, kōpi kukĭ Yēsŭ ri kuú ọ'dúkùlęgúsi.

*'Bá ũdrā'bá gĭ rĭ pi gō íngá ídri rŭ rá
(Mārākō 12:18-27; Lúkā 20:27-40)*

²³ Ụ'dú 'dāri gé, Sādókē 'yo'bá kĭnĭ 'bá rĭ drā dō gĭ, ícō íngá gōó ídri rŭ ku rĭ pi ní ímúzú Yēsŭ vúgá nōó, kōpi ní Yēsŭ ri zĭzú kĭnĭ, ²⁴ "Īmbápi, tāimbĭ Mósē vé rĭ kĭnĭ, 'bá ágó drā dō mvá ākó, édrĭpi ri ícō ọwúzĭ rĭ é'yĭ rá, kōpi tĭkĭ dō

* **22:17** 22:17 'Bāgú āmbúgú Rómā vé rĭ: Īri 'bāgú āmbúgú 'bāgú āngŭ āndiāndí rĭ pi agá rĭ pi drĭgé, āngŭ Yŭdáyā vé rĭ drĭgé, āngŭ Gālĭláyā vé rĭ drĭgé, āzini āngŭ Yāhŭdĭ rĭ pi vé rĭ drĭgé. 'Bá Rómā vé rĭ pi ívé 'bāgú āmbúgú rĭ zĭ ívé tĭ sĭ Kāyísārā.

anji, anjina 'dī'bée adri édrípī drāāpi gí rī vé ni.
²⁵ Anji āgō ézīrī, kōpi céré édrípīi rú, Mvā ágó
 kāyú rī ní ūkú jezú, drā úyé, kōpi tīkí mvā ūkú
 rī be kuyé, édrípī 'deépi vú ni gé sī rī ní ūkú rī
 é'yízú. ²⁶ Édrípī 'dīri drā kpá rá, kōpi tīkí mvā
 ūkú rī be kuyé. Édrípī 'deépi 'dīri vúgá sī rī
 gō kpá ūkú rī é'yí, anji édrípīi rú ézīrī 'dī'bée
 céré rikí ūkú ālu 'dīri jeé, kōpi ūdrākí céré, tīkí
 mvā ūkú 'dīri be kuyé. ²⁷ Ūdū ni gé, ūkú rī ní
 kpá drāzú. ²⁸ Anji āgō ézīrī 'dī'bée céré rikí ūkú
 ālu 'dīri jeé píri, kādō caá ú'dú 'bá ūdrā'bá gí rī
 pi ní íngázú gōzú ídri rú rī gé, ūkú 'dīri pīri ni
 úmvúlésī adri ā'di vé ni?"

²⁹ Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Tā īmi ní zīi
 'dīri adri pīri ku, tā Búkū Múngú vé rī agá rī fi
 īmi drīgé kuyé, dōku īmi nīkí ūkpō Múngú vé rī
 kuyé. ³⁰ 'Bá ūdrā'bá gí rī pi kádō gōó íngá ídri rú,
 āgō rī pi jekí ūkú ku, ūkú rī pi jekí āgō ku. Kōpi
 mu adri 'bū gé 'dāá sū mālāyíkā rī pi tīni. ³¹ 'Bo
 īmi lākí tā Múngú ní 'yoó kīnī, 'bá ūdrā'bá gí rī
 pi gō íngá ídri rú rá rī kuyé? ³² Múngú kīnī, 'Ma
 Múngú Ābūrāmā vé rī, Múngú Īsákā vé rī, āzini
 Múngú Yōkóbū vé rī, 'Múngú adri 'bá ūdrā'bá gí
 rī pi vé ni ku, īri Múngú 'bá adri'bá ídri rú rī pi
 vé ni."†

³³ 'Bá bītríkā rī pi ká tā Yēsū ní ímbá 'dīri yīi,
 sē kōpi ní āyāngará.

22:32 22:32 Wūngará 3:6 † **22:32** 22:32 Ma Múngú Ābūrāmā
 vé rī, Īsákā vé rī, āzini Yōkóbū vé rī: Ābūrāmā pi Īsákā be,
 Yōkóbū sī, kōpi ā ūdrākí dō gí drāāsiyā, Múngú mī gé 'dālē
 kōpi ídri rú, ā'diātāsiyā úmvúlésī kōpi gō íngá ídri rú ūzi.

Tāimbị tã be agaápi rá rĩ
(*Mārákõ 12:28-34; Lúkã 10:25-28*)

³⁴ Fārúsĩ rĩ pi kã yị kìnĩ, tã Yẹsũ ní újã rĩ sē Sādókē rĩ pi újíkí kírí, Fārúsĩ rĩ pi gōkí ĩ úmú trú vūrã ãlu gé. ³⁵ Ágó ãzi ãlu kọpi ãsámvú gé riipi tãimbị ímbápi rĩ ní Yẹsũ ri ụ'bịzú, ĩri zizú kìnĩ, ³⁶ “Ímbápi, tãimbị Mósē vé rĩ agá, tãimbị agaápi rá rĩ, ĩri íngōri?”

³⁷ Yẹsũ ní újázú ĩri ní kìnĩ, “ ‘Lē mĩ lē Úpí Múngú mívé rĩ ẹsị be céré, índrí mívé rĩ be céré, yịkị mívé rĩ be céré.’ ³⁸ Tãimbị agaápi rá rĩ ĩri 'dĩ, ĩri tãimbị drĩdrĩ rĩ. ³⁹ Tãimbị ĩrĩ rĩ kpá tã be ãmbúgú, ‘Lē mĩ lē 'bá mĩ gārã gá rĩ sũ mí ní mí rụ'bá lēé rĩ tịnị.’ ⁴⁰ Tãimbị ambugu ĩrĩ 'dĩ'bée, 'bá rĩ 'dụ dō tã ni ngáá rá, ĩnjĩ tãimbị Mósē vé rĩ rá, ãzini ĩnjĩ tã nẹbị rĩ pi ní ímbá rĩ rá.”

Kúrísító ri ã'di ã Mvã?
(*Mārákõ 12:35-37; Lúkã 20:41-44*)

⁴¹ Fārúsĩ rĩ pi kã ĩ úmú trú ãlu, Yẹsũ ní kọpi zizú kìnĩ, ⁴² “Ími ní ụsũzú rĩ gé, Kúrísító rĩ ã'di 'i? ĩri ã'di ã mvã?”

Kọpi ní újázú kìnĩ, “ĩri Dãwúdĩ ã mvã.”

⁴³ Yẹsũ ní 'yozú kọpi ní kìnĩ, “Índrí Uleteré rĩ kìnĩ Dãwúdĩ ã zị Kúrísító ri Úpí ãsĩ? Dãwúdĩ kìnĩ,

⁴⁴ “ ‘Úpí 'yo mávé Úpí ní kìnĩ,
“Mí úrí mã drị ẹndẹpi gé, §

22:37 22:37 Dětōrñómē 6:5 **22:39** 22:39 Lěvītíkã 19:18
‡ **22:44** 22:44 Úpí 'yo mávé Úpí ní: Tã 'dĩri vé íffí, Úpí Múngú zị Yẹsũ Kúrísító ri Úpí. § **22:44** 22:44 Drị ẹndẹpi gé: 'Bá úrípi drị ẹndẹpi gé rĩ, ĩri ụkpō be, ĩri ĩnjĩnjĩ.

cĩmgbá má ní mívé ari'ba rĩ pi 'bāzú
mĩ pálé gá rĩ gé." ' '

45 Dāwúđĩ zì dō ĩri 'Úpí 'i pírí,' ĩri ícọ adri Dāwúđĩ
ã mvá íngóni?" 46 'Bá āzi ícọpi tã ĩri ní zìj 'dĩri
újápi ni 'dāayo. Í'dózú lókí 'dāri gé, 'bá āzi gō ĩri
zìj đìj kuyé.

23

*Yēsũ kīnĩ lē 'bá rĩ pi ã adrikí mị be kọwụ Fārúsĩ
rĩ pi vé tã sī āzini 'bá tǎimbị Mósē vé rĩ ímbá'bá
rĩ pi vé tã sī*

(Mārākō 12:38-40; Lúkǎ 11:37-52; 20:45-47)

¹ Yēsũ ní 'yozú 'bá bịtríká rĩ pi ní, āzini 'bá 'i
pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní kīnĩ, ² "'Bá tǎimbị ímbá'bá
rĩ pi Fārúsĩ rĩ pi be, kọpi ũkpō be tǎimbị Mósē
vé rĩ ímbázú. ³ Kúru tã kọpi ní lūú ĩmi ní rĩ, ĩmi
'đukí ngaánga. 'Bo lē ĩmi 'okí tã sụ kọpi ní 'oó rĩ
tịni ku, ā'diātāsīyā tã kọpi ní ímbá rĩ, kọpi 'đukí
ngaá ku. ⁴ Kọpi ri 'bá rĩ pi mĩ tǎimbị ũkpó ũkpó
ni pi 'du nga, sụ ĩ ní ọgụ 'bǎá kọpi drịgé rĩ tịni,
'bo kọpi lēkí 'bá rĩ pi ē ĩzā koó ọgụ 'dĩri ọ'dúzá
kọpi drịgé sī vūgá ku.

⁵ "Tã ārēvú céré kọpi ní rií 'oó rĩ, kọpi ri 'o,
'bá rĩ pi ã ndrekí rí 'yozú kīnĩ, ĩ 'bá múké. Kọpi
údékí sōndúkũ* ambugu ambugu ni pi, kọpi síkí
vérēsĩ Búkũ Múngú vé rĩ agá rĩ pi 'bǎá sōndúkũ
rĩ pi agá, kọpi ũ'yĩkí ĩ ẹndrẹti gé sī, āzini kọpi
ũ'yĩkí ĩ drịgé sī, 'bá rĩ pi ã ndrekí rí, āzini

22:44 22:44 Sāwumā 110:1 * **23:5** 23:5 Sōndúkũ: Yāhúđĩ rĩ
pi ri tǎimbị rĩ pi ã ụrụkọ sī, kọpi 'bǎ sōndúkũ agá, kọpi ri ũ'yĩ
ĩ ẹndrẹti gé, āzini ĩ drịgé tǎimbị Múngú vé rĩ ígázú ānĩ. 'Í lǎ
Dětōrōnómē 6:6-8.

kôpi úsúkí bōngó, ũ'yīkí bōngó bǎá† ācoco ni pi bōngó rī pi tị gé sī, 'bá rī pi ā ndrekí ĩ 'yozú kínī, ĩ 'bá múké. ⁶ Kôpi kádō rií úrí ũmũ nyangará gá, āzini Jó Múngú ri Zizú rī pi agá, kôpi lēkí úrí lúpá ĩ ní āngũ ĩnjizú ĩnjĩnjĩ rī pi drīgé. ⁷ Kôpi kádō rií adrií jōkónĩ agá, 'bá rī pi kádō kôpi ẹzií, kôpi lēkí 'bá rī pi ẹ ĩnjĩkí ĩ ĩnjĩnjĩ, lē 'bá rī pi ā zikí ĩ 'ímbápi.'

⁸ “Bo lē ĩmi ā'yīkí 'bá āzi ā zị mi ímbápi 'díní ku, 'bá riípi ĩmi ímbápi rī 'yéná ālu, ĩmi cére ẹdrípíi, āzini ọmvúpíi. ⁹ Vũ drīgé nōgó, lē ĩmi zikí 'bá āzi 'yozú kínī, ĩri ĩmi ẹtẹpị 'díní ku. Ā'diātāsīyā ĩmivé Ẹtẹpị ĩri 'yéná ālu 'bũ gé 'dǎá'dǎ. ¹⁰ Lē ĩmi íngúkí ĩmi 'yozú kínī ĩmi 'bá āngũ ímbá'bá ni pi 'díní ku, 'bá āngũ ímbápi rī 'yéná Kúrísítō 'i. ¹¹ 'Bá rī lē dō adrií 'bá āmbúgú rú, lē ā 'bǎ 'i adrií átí'bá rú. ¹² 'Bá riípi 'i íngúpi kínī 'i 'bá āmbúgú rī, ĩrivé āmbūgũ ri ísị ícá ku mǎdǎṅǎṅá, 'bá 'i 'bǎápi kú tǎ be mǎdǎ rī, ĩ ĩri íngúngũ.

¹³ “Īmi 'bá ri'bá tǎímbị ímbá'bá 'dĩ'bée, āzini ĩmi Fǎrúsī 'dĩ'bée, ĩmi 'bǎkí ĩmi kú 'bá tǎ 'o'bá pịrị ni pi rú, úmvúlésī ĩzāngǎ rī ímụ adri ímivé ni! ĩmi ọzũkí 'bá rī pi ní lẹtị fizú āní mǎlūngǎ 'bũ vé rī gé rī gí, 'bo ĩmi ícókí fíí 'dǎá ku. ¹⁴ ĩmi 'bá ri'bá tǎímbị ímbá'bá 'dĩ'bée, ĩmi Fǎrúsī 'dĩ'bée, āzini ĩmi 'bá ĩmi 'bǎ'bée kú 'bá tǎ 'o'bá pịrị ni pi rú 'dĩ'bée, ĩzāngǎ rī adri ímivé ni. ĩmi ri ọwuzị rī pi ẹ mị ũ'bǎ rizú kôpivé ngá jó āsámvú gé rī pi u'duzú kôpi drīgé sī. ĩmi ri Múngú ri zị sǎ be

† 23:5 23:5 Bōngó bǎá: Yǎhúdị rī pi ri bōngó bǎá ũ'yī ívé bōngó tị gé sī. 'Í lǎ Kǎlǎfe 15:37-41.

ãco, 'bá rĩ pi ã ndrekí rí ïmi, 'bo Múngú ri ímú ïmi ïrĩñã ùnjí ùnjí.‡

15 “Ïmi 'bá ri' 'bá tãĩmbĩ ímbá' 'bá 'dĩ' 'bée, ãzini ïmi Fārúsĩ 'dĩ' 'bée, ïmi 'bãkĩ ïmi kú 'bá tã 'o' 'bá pĩrĩ ni pi rú, úmvúlésĩ ïzãngã rĩ ímú adri ïmivé ni! Ïmi ri écí vũ drĩgé sĩ, ãzini ïmi ri yĩĩ bãlãlã rĩ pi zo, ïmi lëkĩ kōdō 'bá ãzi ã újá ésí, 'bá ãzi újá té dō ésí rá, ïmi sē ïri ímú fi ãcí vezú ãní ùdũ ãkó rĩ agá, ïzãngã ïri ní nyaá rĩ ïri ímú ïmivé rĩ ndē rá.

16 “Ïmi drĩkoma adri' 'bá mĩ ãkó 'dĩ' 'bée, ïzãngã rĩ ímú adri ïmivé ni. Ïmi kínĩ, “Bá rĩ sō dō ùyō Jó Múngú vé rĩ ã rú sĩ, ùyō ïri ní sōó 'dĩri êzĩ ãkó, 'bo 'bá rĩ sō dō ùyō dábũ ï ní 'bãá Jó Múngú vé rĩ agá rĩ ã rú sĩ, ã 'dũ ùyō rĩ vé tã ngaá.’ 17 Ïmi drĩkoma mĩ ãkó adri' 'bá azakaza rú 'dĩ' 'bée, ngá 'dĩgé tã be ndēepi rá rĩ ã 'dĩ, ïri dábũ rĩ, dōku ïri Jó Múngú vé ï ní dábũ rĩ 'bãá 'a ni gé kú Múngú ní rĩ? 18 Ïmi 'yokĩ kpá kínĩ, “Bá rĩ sō dō ùyō vũrã rōbōñō zázú rĩ ã rú sĩ, ùyō ïri ní sōó 'dĩri êzĩ ãkó, 'bo 'bá rĩ sō dō ùyō fēfē ï ní sēé 'bãá vũrã rōbōñō zázú rĩ drĩgé rĩ ã rú sĩ, ã 'dũ ùyō rĩ vé tã ngaá.’ 19 Ïmi drĩkoma adri' 'bá mĩ ãkó 'dĩ' 'bée, ngá 'dĩgé tã be ndēepi rá rĩ ã 'dĩ? Ïri fēfē ï ní sēé rĩ pi, dōku vũrã rōbōñō zázú ï ní fēfē 'bãá drĩ ni gé Múngú ní rĩ? 20 'Bá rĩ sō dō ùyō vũrã rōbōñō zázú rĩ ã rú sĩ, sō ùyō rĩ vũrã rōbōñō zázú rĩ ã rú sĩ, ãzini sō ùyō rĩ ngá ï ní ù' 'bãá vũrã rōbōñō zázú rĩ drĩgé 'dĩ' 'bée ã rú sĩ céré. 21 'Bá rĩ sō dō ùyō Jó Múngú

‡ 23:14 23:14 Átángá vērēšĩ 14 agá 'dĩri, búkũ Mátáyo vé ï ní sĩ Gĩrĩkĩ tĩ sĩ drĩdrĩ rĩ agá 'dãáyo, 'bo gōkĩ sĩ búkũ Mátáyo vé vúlé rĩ agá rá.

vé rĩ ã rú sĩ, sō 'dĩri ũyō Múngú adriípi Jó rĩ agá rĩ ã rú sĩ. ²² 'Bá rĩ sō dō ũyō 'bũ ã rú sĩ, sō ũyō 'dĩri Múngú vé lúpá ã rú sĩ, āzini Múngú riípi úrípi lúpá rĩ drĩgé rĩ ã rú sĩ.

²³ “ĩmi 'bá tǎĩmbĩ ímbá'bá 'dĩ'bée, āzini ĩmi Fārúsĩ 'dĩ'bée, ĩmi 'bǎkĩ ĩmi kú 'bá tǎ 'o'bá pĩrĩ ni pi rú, ĩzāngǎ rĩ ímụ adri ĩmivé ni. Ngá ĩmi ní saá ĩmivé ómvụ agá sũ nǎná tĩnĩ, ĩngĩrĩnǎ tĩnĩ 'dĩ'bée, ngá mụdrĩ agá, ĩmi ri ālu ni[§] í'dú sē Múngú ní rá. 'Bo tǎĩmbĩ rĩ vé tǎ āmbúgú ĩ ní 'yoó, ã lĩkĩ tǎ pĩrĩ, ã adrikĩ ẹsĩ be múké, ã 'dụkĩ Múngú vé tǎ ngaá ẹsĩ be ālu 'dĩri, ĩmi 'dụkĩ ngaá kuyé. Lē ĩmi 'dụkĩ tǎ 'dĩ'bée ngaá, 'bo lē ĩmi kukĩ ngá sēngará Múngú ní rĩ ã vúgú ku. ²⁴ ĩmi drĩkoma adri'bá mị ãkó 'dĩ'bée, ụnyụnyụ kádō 'deé ĩmivé yĩ mụvụmụ rĩ agá, ĩmi ri úrá yĩ rĩ agásĩ* āmvé, 'bo ĩmi tekĩ kámĩlō kú ĩmi agá.

²⁵ “ĩmi 'bá tǎĩmbĩ ímbá'bá 'dĩ'bée, āzini ĩmi Fārúsĩ 'dĩ'bée, ĩmi 'bǎkĩ ĩmi kú 'bá tǎ 'o'bá pĩrĩ ni pi rú, ĩmi ri ĩmivé kópō, āzini sákǎnĩ ã rú'bá āmvé rĩ ũjĩ áyu, 'bo ĩmi ri 'a ni ku āzāvũ rú, ĩmi adrikĩ sũ 'dĩri tĩnĩ, ĩmivé ẹsĩ agá 'dǎá, ĩmi kpá ẹsĩ be āmbúgú ngá drĩgé, āzini ĩmi ĩndrá rú. ²⁶ ĩmi Fārúsĩ mị ãkó 'dĩ'bée! Drĩdrĩ ni, lē ĩmi ũjĩkĩ ĩmivé kópō, āzini sákǎnĩ ã 'a ũjĩjĩ, úgóró ni ã adri rĩ kpá

[§] **23:23** 23:23 Ngá mụdrĩ agá, ĩmi ri ālu ni í'dú sē: Tǎĩmbĩ Mósē vé rĩ 'yo kĩnĩ, lē 'bá ĩsērélē vé rĩ pi ẹ í'dụkĩ ngá mụdrĩ agá, ālu ni sēé Múngú ní. Í lǎ Lẹvĩtĩkǎ 27:30-33; Kǎlǎfe 18:21-24; Dětōrōnómē 12:5-19; 14:22-29. * **23:24** 23:24 Ụnyụnyụ āzini kámĩlō pi vé tǎ: Tǎ Yẹsũ ní átá rĩ vé ífifí, Yāhụdĩ rĩ pi ri tǎĩmbĩ mǎdǎnǎ rĩ pi 'dụ nga, kọpi 'dụkĩ tǎĩmbĩ āmbúgú rĩ ngaá ku.

ule.

27 “Īmi 'bá tǎimbí ímbá' 'bá 'dĩ'bée, āzini ĩmi Fārúsĩ 'dĩ'bée, ĩmi 'bǎkí ĩmi kú 'bá tǎ 'o'bá p̄r̄i ni pi rú, ĩmi índrékí sũ 'búr̄ēdr̄i ĩ ní njóó kuú imvesírílílí ũnyĩ be ambamba rĩ t̄i ni, 'bo 'a ni gé 'dǎlé, 'bá ũdrā' 'bá gí rĩ pi ŋmakí, k̄opivé fā adri kú āzāvũ rú. 28 Īmi índrékí 'bá ri' 'bá tǎ 'o'bá p̄r̄i ni pi t̄i ni, 'bo tǎ p̄r̄i ĩmĩ ẹsĩ agá 'dǎáyo, ĩmi ri ũnjĩkǎnyǎ 'o.

29 “Īmi 'bá tǎimbí ímbá' 'bá 'dĩ'bée, āzini ĩmi Fārúsĩ 'dĩ'bée, ĩmi 'bǎkí ĩmi kú 'bá tǎ 'o'bá p̄r̄i ni pi rú, ĩmi gbikí n̄éb̄i rĩ pi vé 'búr̄ēdr̄i, āzini ĩmi njókí 'búr̄ēdr̄i 'bá tǎ 'o'bá p̄r̄i rĩ pi vé rĩ kú ũnyĩ be ambamba. 30 Īmi ri 'yo, 'Lókí 'bá ẹ' 'bíp̄i vé rĩ gé, 'bá adrikí dō anigé, 'bá ícókí 'bá úmú 'bá ẹt̄ep̄i be n̄éb̄i rĩ pi ú' 'd̄i ku.' 31 Tǎ ĩmi ní átá ĩmĩ t̄i sĩ 'd̄iri, lū 'yozú kínĩ ĩmi 'bá n̄éb̄i rĩ pi ú' 'd̄i' 'bá rĩ pi vé anji. 32 Īmi l̄ékí ũnjĩkǎnyǎ 'oó sũ ĩmi ẹ' 'bíp̄i ní 'oó rĩ t̄i ni, ĩmi 'okí!

33 “Īmi índrékí sũ ĩn̄i t̄i ni, ĩmi anji ĩn̄i vé ni pi! Īmi nyo ícó ápá tǎ ĩ ní l̄i ĩmi dr̄igé, ĩmi j̄i pi f̄i pi ácí vezú ān̄i ũd̄ũ ákó rĩ agá rĩ sílé gá sĩ bǎ rá? 34 Kúru á l̄e 'yoó ĩmi ní 'd̄ini, ma ímú ĩmi ní n̄éb̄i rĩ pi p̄e 'bá ũmĩ be rĩ pi be, āzini 'bá āngũ ímbá' 'bá rĩ pi be, ĩmi ímú ur̄uk̄o' 'bée ú' 'd̄i rá, ĩmi ur̄uk̄o' 'bée gbǎ p̄et̄i alambaku sígé, ĩmi ur̄uk̄o' 'bée ũgbǎ k̄ẹl̄i ná sĩ ĩmivé Jó Múngú ri Z̄izú rĩ pi agásĩ, ĩmi ímú k̄opi údró fũ muzú k̄ur̄ú rĩ pi agásĩ āmvé. 35 'Bá Múngú vé tǎ be p̄r̄i ĩ ní ú' 'd̄i rĩ pi vé ār̄i ri ímú ngo ĩmi dr̄igé, ú' 'd̄i ngárá rĩ í' 'dó

Ēbélē tā be p̄iṛi r̄i r̄ú' bá gá, c̄mgbá cazú Zākāriyā Bārākiyā mv̄opi r̄ú' bá gá, 'd̄ikí Zākāriyā ri Jó Múngú vé r̄i pi vé āsámvú v̄ūrā r̄õbõṇõ zāzú r̄i be r̄i gé, k̄õpivé āri ri ím̄ú ngo ĩmi dr̄igé. ³⁶ Ádarú á lē 'yoó ĩmi ní 'd̄ini, ĩ ím̄ú úyú āndrū nõ'bée ĩr̄iṇā tā 'i nga'bée 'd̄i'bée ā tā s̄i.

Yēsũ ē ési isú izāngā Yērúsālémā ā tā s̄i
(*Lúkã 13:34-35*)

³⁷ “Á, ĩmi 'bá Yērúsālémā vé r̄i pi! ĩmi ú'd̄ikí n̄eb̄i ĩ ní p̄éé muṛú ĩmi v̄ugá 'd̄i r̄i pi ũdrāá rá, āzini ĩmi úv̄ikí kpá 'bá Múngú ní p̄éé muṛú ĩmi v̄ugá r̄i pi ũdrāá írā s̄i. Vú be kárakará, á lē k̄õdõ ĩmivé 'bá r̄i pi ĩkūnāá ím̄ú adrií v̄ūrā ālu gé, s̄ũ ā'ú ní ívé anj̄iṇá ĩkūnāá adrií 'i ũp̄el̄é' b̄i ā ndúgé r̄i t̄iṇi, 'bo ĩmi ā'ȳikí āluṇáni kuyé. ³⁸ ĩmi ndrekí dr̄i ká, ĩmivé jó 'd̄iri ím̄ú adri ku ándrú rú. ³⁹ Á lē 'yoó ĩmi ní 'd̄ini, í'dózú āndrū s̄i, ĩmi ícókí ma ndreeé d̄i ku, c̄mgbá ĩmi ní ím̄úzú 'yozú, 'Tākiri ā adri 'bá ím̄úpi Úpí ā r̄ú s̄i r̄i† be.' ”

24

Ī ím̄ú Jó Múngú vé r̄i ũṇõ rá
(*Mārākõ 13:1-2; Lúkã 21:5-6*)

¹ Yēsũ k̄a rií f̄úú muṛú Jó Múngú vé r̄i agás̄i āmvé, ĩrivé 'bá ĩri ā pámvú ũb̄i' bá r̄i pi ní ím̄úzú ĩri v̄ugá, k̄õpi ní 'yozú ĩri ní k̄in̄i, “Í ndre dr̄i Jó Múngú vé r̄i, āzini 'í ndre dr̄i jó ĩ ní siṛi gārā ni gé s̄i 'd̄i'bée ká.” ² Yēsũ ní 'yozú k̄õpi ní k̄in̄i, “Ádarú

23:35 23:35 Í'dóngará 4:8 **23:35** 23:35 2 Kōrónik̄õl 24:20-21

† **23:39** 23:39 'Bá ím̄úpi Úpí ā r̄ú s̄i r̄i: 'Bá 'd̄iri Yēsũ 'i. **23:39**

23:39 Sāwumã 118:26

á lě 'yoó ĩmi ní 'díni, jó ĩmi ní ndreeé 'dĩ'bée, ĩ ímú kôpi ũñō céré vŭgá, ícókí írã āzi kuú ọgúpì drìgè ãluńáni ku."

Īzāngā ri ímú 'dĩ'dĩ

(Mārākō 13:3-13; Lúkã 21:7-19)

³ Yēsũ kã úrí kuú Írã Òlívě vé rĩ drìgè 'dãá, ĩrivé 'bá ĩri ā pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní ĩ njezú mužú ĩri vúgá 'dãá, kôpi ní ĩri zizú kínĩ, "Tã 'dĩri ímú 'i nga ngõtú? Ngá ícôpi mívé ímúngará ā tã i'daápi rĩ ā'di? Āzini ngá ícôpi ú'dú ũdũ vé rĩ ā tã i'daápi rĩ ā'di?"

⁴ Yēsũ ní újázú kôpi ní kĩnĩ, "Īmi adrikí mị be kowu, lě 'bá āzi ā ũ'bã ĩmĩ mị ku. ⁵ 'Bá kárákará pi ímú mâ rú sĩ, kôpi 'yo, 'Ma Kúrísítō 'i.' Kôpi ímú 'bá kárákará pi ē mị ũ'bã rá. ⁶ Īmi ímú ẹ'dĩ ĩ ní rií 'dĩ rĩ vé tã yì, āzini ĩmi ímú tã 'bá rĩ pi ní lězú ẹ'dĩ 'dizú rĩ vé tã yì rá, 'bo tã 'dĩri ā sē ĩmi ní ũrĩ ku. Tã 'dĩ'bée ímú ĩ nga rá, 'bo ú'dú ũdũ vé rĩ ícô drĩ ícá mbělēńá ku. ⁷ 'Bá āngũ āzi agá rĩ pi ímú ẹ'dĩ 'dĩ 'bá āngũ āzi agá rĩ pi be, 'bāgú āngũ āzi agá rĩ pi ímú ẹ'dĩ 'dĩ 'bāgú āngũ āzi agá rĩ pi be. Ẹbírì ri ímú 'de ũgā vŭgá sĩ, āzini nyōókú rĩ ímú 'i aya dīngídīngí āngũ rĩ pi agásĩ céré. ⁸ Tã 'dĩ'bée ĩzāngā rĩ vé í'dóngará, sũ ũkú ní í'dó ĩzāngā nyaá mvá tīngará gá rĩ tịni.

⁹ "Ī ímú ĩmi uru sē 'bá āngũ ọcũ'bá rĩ pi drìgè, kôpi ĩmi ú'dĩ, 'bá āngũ rĩ pi agásĩ rĩ pi céré ímú ĩmi ndre ũńjĩ mâ tã sĩ. ¹⁰ Sã 'dãri gé, 'bá kárákará pi ímú ívé ẹ'yīngará ku rá, kôpi ímú ĩ ọgúpìĩ ā ũli 'be, āzini kôpi ímú ĩ ọgúpìĩ ndre ũńjĩ. ¹¹ Nébĩ kárákará ũńjó rú ni pi ímú ĩfũ, kôpi ímú 'bá

kárákará pi ě mị ũ'bã. ¹² Ũnjĩkãnyã ní rií tị mužú drĩgélé rĩ sĩ, ĩri sē 'bá uruko lėkí ĩ ọgũpĩi ku. ¹³ 'Bo 'bá pá tuúpi ũkpó ũkpó cĩmgbá cazú ú'dú ũdũ vé rĩ gé rĩ, Múngú ri ímú ĩri pa rá. ¹⁴ Ũ'dúkó múké mǎlũngã vé rĩ, ĩ ímú ũlũ mužú ãngũ rĩ pi agásĩ céré. 'Bá rĩ pi yĩkí dō céré gí, ú'dú ũdũ vé rĩ kuru ícá.

*Ngá Ũnjí ri ímú adri Jó Múngú vé rĩ agá
(Márakō 13:14-23; Lúkã 21:20-24)*

¹⁵ “Īmi kádō ‘Ngá Ũnjí ãngũ izaápi rá,’ nẹbĩ Dānyélē* ní ọtụ tã ni 'yoó tu pá kuú vūrã uletere rĩ agá rĩ ndre, 'bá tã ni lǎápi rĩ, ã nĩ tã ni vé ífífí múké. ¹⁶ Kúru sã 'dãri gé, ĩmi dō ri adri ãngũ Yũdáyã vé rĩ agá, lē ĩmi njukí tųú mužú írã drĩgé. ¹⁷ 'Bá tų' 'bá ĩvé jó drĩgé rĩ pi, lē kọpi ě ísíki vũgá muų ngá ãzi í'dú ĩvé jó agá 'dǎá ku. ¹⁸ 'Bá adri' 'bá ĩvé ómvú agá rĩ pi, lē kọpi ã gőkí muų ĩvé bōngó akoó rũkũ rĩ í'dú ku. ¹⁹ Sã 'dãri gé, ĩzãngã rĩ adri ãmbúgú ũkú 'a be rĩ pi ní, ãzini ũkú ri' 'bá anji undru' 'bá undrundru rĩ pi ní. ²⁰ Lē ĩmi zíkí Múngú ri, lókí ĩmi ní ápázú rĩ ã adri lókí kílongóro vé rĩ† gé ku, dōku ã adri ú'dú Sábátã vé rĩ gé ku. ²¹ Lókí 'dĩri, ĩri lókí ũnjí ĩzãngã nyazú ni. Í'dózú ĩ ní 'bũ pi gbizú vũ be rĩ gé, cĩmgbá

24:15 24:15 Dānyélē 9:27; 11:31; 12:11 * **24:15** 24:15 Dānyélē: Dānyélē ri nẹbĩ Múngú vé ni, rúkí ĩri jĩ ãngũ Bābēlōnã vé rĩ gé, sã 'bágú Nēbākānézã ní Yērúsālēmã ri izazú ílĩ mǎdũrũlũ tọwú pũkú ẹzĩrĩ (570) gé rĩ gé, ísú tĩkí drĩ Yēsũ ri kuyé. † **24:20** 24:20 Lókí kílongóro vé rĩ: ãngũ ĩsērélē vé rĩ gé 'dǎá, lókí kílongóro vé rĩ gé, ẹcĩ tungará ũkpó ũkpó, ã'diātāsīyã yĩgó ri 'dị ambamba, sē ãngũ rĩ igbe igbe.

ícazú āndrũ sī, tã 'dĩri āvũ ni nga drĩ 'i 'dĩni kuyé. Tã 'dĩri gō 'i ngaá 'dĩri tĩnĩ dđĩ ku. ²² Múngú ě ítrú té dō ú'dú 'dĩ'bée ícá ělĩná ku, 'bá āzi ícō té adrií ídri rú ku, Múngú ítrú ú'dú 'dĩ'bée ělĩná, ā'diātāsīyā ĩrivé 'bá ĩri ní ũpěé gí rĩ pi ā tã sī. ²³ Sā 'dāri gé, 'bá āzi 'yo dō mí ní, "Í ndre drĩ ká, Kúrísítō ri nō!" dōku 'Íri 'dā!' lē mī ě'yĩ ku. ²⁴ 'Bá ũnjó rú 'yo'bá kĩnĩ ĩ Kúrísítō rĩ pi nẹbĩ ũnjó rú rĩ pi be, kōpi ímú tã ambugu ambugu ni pi 'o, āzini tã āyázú āyāyā ni pi 'o 'bá rĩ pi ě mī ũ'bázú, kōpi kpá ũ'bĩ 'bá Múngú ní ũpěé ívé ni rĩ pi ě mī ũ'bā ĩndĩ. ²⁵ ĩmi ndrekí drĩ ká, ā lū ĩmi ní tã 'dĩri drĩdrĩ ĩsú ākūdē lókí 'dāri ícá drĩ kuyé.

²⁶ "Bá āzi lū dō ĩmi ní kĩnĩ, 'ĩmi ndrekí drĩ ká, Kúrísítō ri āngũ ā'wí cínyáfā rú rĩ agá 'dāá'dā,' ĩmi izakí sá mužú ĩri ndāzú ku, dōku 'yo dō ĩmi ní kĩnĩ, 'Kúrísítō ri jó agálésĩ rĩ agá 'dāá'dā,' lē ĩmi ě'yĩkí ku. ²⁷ 'Bá Mvā vé ímũngará ĩri ímú adri sũ ũvi gaápi āngũ ĩmgbērēepi í'dózú ũtú ní ĩfũngará gá, cĩmgbá cazú ũtú ní 'dengará gá rĩ tĩnĩ, 'bá rĩ pi ndre āngũ rĩ pi agásĩ céré. ²⁸ Vūrā āvũ rĩ pi ní ulazú rĩ, lógúnũ rĩ pi unga mụ u'de vūrā 'dāri gé.

'Bá Mvā vé ĩgōngará

(Mārākō 13:24-31; Lúkã 21:25-33)

²⁹ "Koro ú'dú ĩzāngā nyazú 'dā'bée ā vūdrĩ gé, " Ūtú rĩ ě mī ri ímú bĩ nĩ ku ĩnĩná rú, mbāá rĩ gō kaá ku, Línyā rĩ pi ímú lū 'bũ gé 'dāásĩ vūgá, āngũ 'bũ gé 'dāá rĩ ímú 'i aya dĩngídĩngí.'

³⁰ “Sâ 'dâri gé, ma 'Bá Mvá 'i, tâ âyāzú âyāyā ni ímú 'i nga 'bũ gé 'dǎá mávé ímúngará ā tā 'i'dazú, 'bá vũ drĩgé rĩ pi céré nga rĩ ngo ĩzāngā ĩzāngā rú. Ma 'Bá Mvá 'i, kôpi ímú mávé ímúngará ĩrĩbĩtĩ agásĩ ũkpō be rĩ ndre, āzini mávé ñingará pōwũpōwũ rĩ ndre ĩ mĩ sĩ. ³¹ ĩri ímú ívé mālāyíkā rĩ pi ĩpē gũké vu ú'dúkó be uru 'dǎá 'bá rĩ pi zizú, kôpi ímú 'bá ĩri ní ũpēé gĩ rĩ pi ĩkũnā vũ drĩgé sĩ céré.

³² “Lē ĩmi nĩkĩ tā 'i ngaápi peṭi ĩ ní zĩfĩ rĩ ĩ rú'bá gá rĩ. Peṭi rĩ vé drĩtĩ í'dó dō rũú bĩ be gĩ, ĩmi nĩ áamá 'yozú kínĩ, āngũ rĩ ícá ẹẹzũ rú gĩ. ³³ ĩri kpá adri sũ 'dĩri tĩnĩ, ĩmi ndrekĩ dō tā 'dĩ'bée ri ĩ nga, ĩmi nĩ áamá 'yozú kínĩ, ẹsĩ mǎdǎ, ma ílókō ímúmũ, ma nóni kẹtĩlé gá. ³⁴ Ádarú á lē 'yoó ĩmi ní 'dĩni, 'bá úyú nōri vé rĩ pi ā uruko ũdrǎkĩ drĩ ku, cĩngbá tā 'dĩ'bée ní ĩ ngangará gá. ³⁵ 'Bũ pi vũ be, kôpi de rá, 'bo ú'dúkó má ní átá rĩ de ku.

'Bá āzi nĩ ú'dú ni kuyé dōku sâ ni kuyé

(Mǎrǎkō 13:32-37; Lúkǎ 17:26-30, 34-36)

³⁶ “'Bá āzi nĩ ú'dú, dōku sâ má ní ímúzú rĩ kuyé, mālāyíkā 'bũ gé rĩ pi nĩkĩ kuyé, ma Mvá rú, á nĩ kpá kuyé, 'bo má Ẹtẹpi nĩ 'yená nĩ. ³⁷ Ma 'Bá Mvá 'i, mávé ĩgōngará, ĩri ímú adri sũ lókĩ Núwǎ‡ vé rĩ gé rĩ tĩnĩ. ³⁸ Lókĩ yĩígó rĩ ní drĩ 'dizú tĩzú kuyé rĩ gé, 'bá rĩ pi rikĩ ngá nyaá, kôpi rikĩ ngá mvuú, kôpi rikĩ ũkú jeé, āzini kôpi rikĩ ĩvé

‡ **24:37** 24:37 Núwǎ: Núwǎ adri sâ 'bá rĩ pi ní ũnjikǎnyǎ 'ozú ũnjĩ 'dāri gé rá, kúru Múngú ní ĩri zizú ā údé kũlúmgbá, yĩ rĩ kǎdō ímú tĩ, ā pa rĩ ĩrivé 'bá rĩ pi ĩrivé ānyǎpá rĩ pi ā uruko pi be. 'Í lǎ 'dóngará 5-9.

anji ũkú rĩ pi sēe jeé āgō rĩ pi ní, cĩmgbá cazú lókí Núwā ní fizú ívé kũlúmgbá mōṅṅú rĩ agá rĩ gé. ³⁹ Kōpi nĩkí 'yozú kínĩ, tā āzi ri ímú 'i nga 'dĩni kuyé, cĩmgbá cazú lókí yĩḡḡ rĩ ní tĩzú kōpi ĩmũlũzú ú'dizú drāzú rĩ gé. Ma 'Bá Mvá 'i, mávé ĩgōngará ri ímú adri sũ 'dĩri tĩni. ⁴⁰ Tā 'dĩri ímú 'bá ĩrĩ pi ĩsú ọmvú agá, ĩ ālu ni 'du, ĩ ālu ni ku. ⁴¹ ĩri ímú ũkú ĩrĩ pi ĩsú ngá 'yĩngará gá, ĩ ālu ni 'du, ĩ ālu ni ku.

⁴² “Kúru lē ĩmi adrikí mị be kowu, ā'diātāsīyā ú'dú Úpí ní ímúzú ĩgōzú rĩ, ĩmi nĩkí kuyé. ⁴³ 'Bo lē ĩmi nĩkí tā 'dĩri múké, jó 'dĩpa rĩ ā nĩ té dō sâ ũḡú'bá ní ímúzú 'í vúgá ĩnĩ sī rĩ rá, ĩri té adri mị be kowu, ícó té ũḡú'bá rĩ kuú muú ngá ũḡúú ívé jó agá 'dāá ku. ⁴⁴ Lē ĩmi adrikí kpá ũrē, ā'diātāsīyā ma 'Bá Mvá 'i, sâ má ní ímúzú rĩ, ĩmi ícókí tā ni 'bāá ĩmi drĩḡé 'yozú kínĩ, ma ri ímú 'dĩ'dĩ 'dĩni ku.

Ātí'bá ẹsị 'bāápi ívé ẹzị drĩḡé, āzini ātí'bá ẹsị 'bāápi ívé ẹzị drĩḡé ku rĩ
(Lúkā 12:35-48)

⁴⁵ “Ātí'bá ẹsị 'bāápi ívé āmbúḡú rĩ vé tā 'duúpi ngaápi rá, adriípi úmĩ be, āmbúḡú rĩ ní 'bāá ātí'bá rĩ pi drĩḡé āmbúḡú rú ícópí ānyāngā sēepi ātí'bá urukọ'bée ní sâ múké gá rĩ ā'di 'i? ⁴⁶ 'Bá āmbúḡú rĩ kādō ĩgōó, ĩsú dō ívé ātí'bá rĩ nga ẹzị rĩ múké, ātí'bá rĩ tākiri ĩsú rá. ⁴⁷ Ádarú á 'yo ĩmi ní 'dĩni, 'bá āmbúḡú rĩ ícó ātí'bá 'dĩri 'bā ívé ngá jó āsámú gé rĩ pi ārēvú ũtē céré nĩ. ⁴⁸ 'Bo ātí'bá rĩ dō 'bá tā 'oópi ũnjí ni, 'yo dō, 'Mávé āmbúḡú rĩ mu adrií āmvé sâ be āco,' ⁴⁹ í'dó dō

rií 'í ògũpịi átí'bá rĩ pi ƒụụ, āzini fi dō rií íwá mvụụ 'bá ri'bá íwá mvụ' 'bá ìmērēzú rĩ pi be trụ, 50 āmbúgú átí'bá 'dĩri vé rĩ ímụ ícá lókí átí'bá rĩ ní nị kuyé ni gé. 51 Īri ímụ átí'bá 'dĩri uga kpélékpélé, ĩri 'dụ 'be 'bá ĩ 'bā' 'bée kú tã be pịri rĩ pi āsámvú gé, 'dǎlé kọpi ā mụkí rí āá ngoó āzini sịkányá cí.

25

Nāpí anjì ũkú mụdrị kácáná rú rĩ pi vé rĩ

1 “Mālūngā 'bũ vé rĩ adri sũ anjì ũkú mụdrị kácáná rú ìvé lāmbā 'dụ' 'bá mụzú ìndĩ kẹrẹgú rĩ ẽ drị ũtēzú rĩ tịni. 2 Anjì ũkú tọwụ rĩ pi azakaza rú, tọwụ rĩ pi úmĩ be. 3 Anjì ũkú azakaza rú rĩ pi 'dụkí ìvé lāmbā mụzú ìndĩ, 'bo kọpi jìkí ũdu āndō rú ni kuyé. 4 Anjì ũkú tọwụ úmĩ be rĩ pi tókí ũdu mālāngī agá, kọpi 'dụkí mụzú ìndĩ. 5 Kẹrẹgú rĩ 'dụ sá āco, ímụ ícá ndō, ịsú ākūdē anjì ũkú rĩ pi kokí ụ'dụ gí.

6 “Kā mụụ adrií ịnị ágágá, 'bá āzi ní trezú ụ'dụkọ be ụrụ 'dǎá kīnī, 'Kẹrẹgú rĩ ri ímụ 'dǎ! Īmi ĩfũkí āmvé ĩri vú nōó.’

7 “Kúru anjì ũkú rĩ pi ní aruzú ụ'dụ gélésī, kọpi ní ìvé lāmbā rĩ pi vé bǎákú ve' 'bá rĩ pi ẽ tị úlízú 'dīísī rá. 8 Anjì ũkú azakaza rú rĩ pi ní 'yozú anjì ũkú úmĩ be rĩ pi ní kīnī, 'Īmi sēkí 'bá ní ũdu, 'bávé lāmbā rĩ pi vé ācī ri ũdrǎdrǎ.’

9 “Anjì ũkú úmĩ be rĩ pi ní újázú kọpi ní kīnī, “Bá ícókí ĩmi ní ũdu sēé ku, ũdu rĩ ícọ caá 'bá ní ĩmi be ku, ĩmi mụkí ũdu jeé 'bá ri' 'bá ũdu ụzị' 'bá rĩ pi vúgá.’

10 “Kòpì kâ 'deé mụ́ú ùdu jengára gá 'dǎá, kẹ̀rẹ̀gú rĩ ní ícázú. Anjì ùkú ì útú'bá kú ùrẹ̀ rĩ pì ní 'dezú mụ́zú vǔrǎ ùkú jezú rĩ gé 'dǎá. Ǽtí'bá rĩ pì ní kẹ̀tẹ̀tẹ̀ rĩ ỳpìzú cí.

11 “Vúlé vúlé rú anjì ùkú azakaza rú rĩ pì ní kpá ícázú, kòpì kínì, ‘Ǽmbúgú 'bávẹ̀ rĩ, 'í zì 'bá ní kẹ̀tẹ̀tẹ̀ rĩ!’

12 “‘Bo ìrì ní újázú kòpì ní kínì, ‘Ádarú á lẹ̀ 'yoó ìmì ní 'dínì, á nẹ̀ ìmì kuyé.’

13 “Kúru ìmì 'bá mà pámvú ùbǐ'bá 'dǐ'bée, lẹ̀ ìmì útúkí ìmì kú ùrẹ̀, ǎ'diǎtǎsǐyǎ ìmì nẹ̀kí ỳ'dú, dǒku sá má ní ímúzá ìgǒzú rĩ kuyé.

Nǎpì ǎtí'bá na rĩ pì vé rĩ
(Lúkǎ 19:11-27)

14 “Á lẹ̀ 'yoó ìmì ní dǐjì 'yozú kínì, mǎlǔngǎ 'bǔ vé rĩ adri sǔ ágó mụ́úpì ǎngǔ vǔrǎ gá rĩ vé rĩ tịnì. Ágó rĩ kǎ lẹ́e ngaá mụ́zú, zì ívé ǎtí'bá na rĩ pì, awa kòpì ní mǔfẹ̀ngǎ, kòpì ǎ ngakí rí ẹ̀zì ǎnì.

15 Sẹ̀ ǎzi rĩ ní mǔfẹ̀ngǎ jǔrú ǎmbúgú* tǔwú, ǎzi rĩ ní mǔfẹ̀ngǎ jǔrú ǎmbúgú ìrĩ, ǎzi rĩ ní mǔfẹ̀ngǎ jǔrú ǎmbúgú ǎlu. Ìrì ní kúru 'dezú mụ́zú ívé ẹ̀cì gé 'dǎá. 16 Ágó ì ní mǔfẹ̀ngǎ sẹ́e ìrì ní jǔrú ǎmbúgú tǔwú rĩ, 'dú mǔfẹ̀ngǎ rĩ mụ́zú ẹ̀zì ngazú ǎnì, gǔ ǎzini ìsú drĩ ní gé caá jǔrú ǎmbúgú tǔwú.

17 'Bo ágó ì ní mǔfẹ̀ngǎ sẹ́e ìrì ní jǔrú ǎmbúgú ìrĩ rĩ, 'dú mǔfẹ̀ngǎ rĩ mụ́zú ẹ̀zì ngazú ǎnì, gǔ ǎzini ìsú drĩ ní gé caá jǔrú ǎmbúgú ìrĩ. 18 'Bo

* 25:15 25:15 Mǔfẹ̀ngǎ jǔrú ǎmbúgú ágá rĩ: 'Bá rĩ nga dǔ ẹ̀zì ìlì mụ́drì drĩ ní tǔwú, ì 'bá rĩ ùfẹ̀ mǔfẹ̀ngǎ jǔrú ǎmbúgú ǎlu ní sì.

ágó ĩ ní mǔfěngā sěé ĩri ní jǔrú āmbúgú ālu rī, jì mǔfěngā ívé āmbúgú rī vé rī sǐj 'bú agá.

19 “Vúdrī ni kǎ vǔj caá sâ āco, ágó āmbúgú rī ní ímvízú. ĩri ní ívé ātí'bá rī pi zizú, lē nǐj á má dō kōpi ngakí ẹzì mǔfěngā rī sǐ íngóni. 20 Ágó ĩ ní mǔfěngā sěé ĩri ní élífũ tǔwú rī, gō élífũ āzi ịsú caá tǔwú. ĩri ní 'yozú ívé āmbúgú rī ní kīnī, ‘Í sē ándúrú má ní mǔfěngā élífũ tǔwú, nóni á gō āzi ni ịsú caá drī ni gé élífũ tǔwú.’

21 “Írivé āmbúgú rī ní újázú ĩri ní kīnī, ‘Í nga ẹzì rī múké, mi ātí'bá múké, 'í 'bā mívé ẹsì céré rizú ẹzì rī ngazú. 'Í 'bā ẹsì rizú ngá mǎdǎṅá 'dīri ā tā mbazú, ma nóni mi 'bā ngá āmbúgú ni ā tā mba. Mí ímú, 'bá ímúkí āyīkō 'bāá mí be trú.’

22 “Ágó ĩ ní mǔfěngā sěé ĩri ní élífũ ịrī rī ní ímúzú, ĩri ní 'yozú ívé āmbúgú rī ní kīnī, ‘Mǔfěngā mí ní sěé má ní élífũ ịrī rī, á gō āzini ịsú caá drī ni gé élífũ ịrī.’

23 “Írivé āmbúgú rī ní újázú kīnī, ‘Í nga ẹzì rī múké, mi ātí'bá múké, 'í 'bā mívé ẹsì céré rizú ẹzì rī ngazú. 'Í 'bā ẹsì rizú ngá mǎdǎṅá 'dīri ā tā mbazú, ma nóni mi 'bā ngá āmbúgú ni ā tā mba. Mí ímú, 'bá ímúkí āyīkō 'bāá mí be trú.’

24 “Ātí'bá ĩ ní mǔfěngā sěé ĩri ní jǔrú āmbúgú ālu rī ní ímúzú, ĩri ní 'yozú ívé āmbúgú rī ní kīnī, ‘Āmbúgú, á nǐ rá mī tā ẹ sị mbamba, ānyāngā mí ní rií ịkūnāá rī, 'í 'ā ọmvú ni mi 'i kuyé, ānyāngā mí ní rií ịkūnāá rī, 'í ri úri ni nǐ kuyé. 25 Á 'o ụrī sǐ, á jì mívé mǔfěngā jǔrú āmbúgú ālu rī sǐj 'bú agá, mívé mǔfěngā rī má ní ịjì nō.’

26 “Īrivé āmbúgú rĩ ní újázú ĩri ní kĩnĩ, ‘Mi ātí’bá ũnjí, mi ũvú rú! ‘Í nĩ rá ‘yozú kínĩ, ānyāngā má ní ĩkũnāá rĩ, á sa nĩ kuyé, āzini ānyāngā má ní ĩkũnāá rĩ, á ri úri ni nĩ kuyé. 27 Múké ni, mi té mávé mũfēngā jì ‘bã jó ĩ ní rizú mũfēngā ‘bázú rĩ agá, má kãdō ĩgōō, ma té ĩsú ākūdē mávé mũfēngā rĩ tị gí.’

28 “Kúru āmbúgú rĩ ní ‘yozú kĩnĩ, ‘Īmi ‘dụkí mũfēngā jǔrú āmbúgú ālu ‘dĩri drị ni gé sĩ rá, ĩmi sěkí mũfēngā rĩ ātí’bá adriipi mũfēngā jǔrú āmbúgú be mụdrị rĩ nĩ! 29 ‘Bá ívé mũfēngā áyúpi létị be múké rĩ, ĩ ímụ ĩri ní āzi ni sē drịdrị ‘dāri aga rá, ĩri ímụ adri mũfēngā be ambamba. ‘Bo ‘bá ívé mũfēngā áyúpi létị be múké kuyé rĩ, ĩ ímụ ĩrivé rĩ ‘dụ drị ni gé sĩ ‘dĩsĩ rá. 30 Ātí’bá ‘dĩri ẹzị ākó, ĩmi ‘dụkí ĩri ‘beé āmvé ĩnịṅá agá ‘dāá, ā mụ rí āá ngoó, āzini sịkányá cii ‘dāá.’

Ī ímụ ‘bá vũ drịgé rĩ pi vé tã lị rá

31 “Ma ‘Bá Mvá ‘i, má kãdō ĩgōō mālāyíkã rĩ pi be sũ ‘bāgú tịni, ma ímụ úrí lúpá mālūngā vé ‘bũ gé ĩ ní íngúngũ rĩ drịgé. 32 Ī ímụ ‘bá rĩ pi úmú āngũ rĩ pi agásĩ céré, ĩ kọpi íjị má ẹndrẹtị gé, ma ímụ kọpi āsámvú aco sũ ĩ ní kãbĩlō pi acoó ndrịjị be rĩ tịni. 33 Ma ímụ kãbĩlō rĩ pi ‘bã mávé drị ẹndẹpị gé, ma ndrịjị rĩ pi ‘bã mávé drị ĩjị gé.

34 “Ma ‘bāgú rú, ma ímụ ‘yo kãbĩlō mávé drị ẹndẹpị gé rĩ pi ní, ‘Īmi ímụkí, má Ẹtẹpị ‘bã tākiri ĩmi drịgé gí. Īmi ímụkí fií mālūngā ĩ ní údé kuú ĩmi ní ĩnógósí ĩ ní drĩ ‘bũ pi gbizú vũ be kuyé rĩ agá. 35 Ā’diātāsīyā ẹbírị kã ma fụfụ, ĩmi sěkí má ní ngá nyanya, á nya rá. Yíjị úvá kã ma ndéé, ĩmi

sēkí má ní yīi, á mvụ rá. Ma jākāgú, ĩmi é'yíkí ma fií ĩmivé 'bẹtị āsámvú gé rá. ³⁶ Má kā adrii bōngó ākó, ĩmi sēkí má ní bōngó suú rá. Drā kā ma rụú, ĩmi kokí mâ ĩzā rá. Kā ma 'beé jó āngũ ũ'yīzú rī agá, ĩmi mụkí ma ndreeé rá.'

³⁷ “Kúru 'bá tā 'o'bá pịrị rī pi ímụ újá má ní, kọpi 'yo, 'Úpí, 'bá nịkí ngọtụ 'yozú kíní, ẹbírị fụ mi gí, 'bá sēkí mí ní ngá nyanya nyaá ngọtụ, dōku 'bá nịkí ngọtụ 'yozú kíní yīi úvá ndē mi gí, 'bá sēkí mí ní yīi mvụú ngọtụ? ³⁸ 'Bá nịkí ngọtụ 'yozú kíní, mi jākāgú, 'bá é'yíkí mi ífí 'bávé 'bẹtị āsámvú gé ngọtụ, dōku 'bá nịkí ngọtụ 'yozú kíní, mi bōngó ākó, 'bá sēkí mí ní bōngó suú ngọtụ? ³⁹ 'Bá nịkí ngọtụ 'yozú kíní, mi drā rú, dōku 'bekí mi jó ĩ ní rizú āngũ ũ'yīzú rī agá, 'bá mụkí mi ndreeé ngọtụ?'

⁴⁰ “Ma 'bāgú rú, ma ímụ 'yo kọpi ní, 'Ádarú á 'yo ĩmi ní 'díní, tā ĩmi ní 'oó 'bá índré' 'bá kú ẹzị ākó rī pi ní 'dīri, ĩmi 'okí tā 'dīri má ní.'

⁴¹ “Ma ímụ 'yo 'bá mávé drị ĩjị gé rī pi ní, 'Īmi ngakí mụú mâ gārā gá 'dīisī rá! Múngú tri ĩmi gí, ĩmi fikí ācíz vezú ānị ụdụ ākó, ĩ ní údé ādróko pi ní ívé índrị ũnjí rī pi be rī agá 'dāá. ⁴² 'Ā'diātāsīyā ẹbírị fụ ándúrú ma rá, ĩmi sēkí má ní ngá nyanya nyaá kuyé. Yīi úvá ndē ándúrú ma rá, ĩmi sēkí má ní yīi mvụú kuyé. ⁴³ Ma ándúrú jākā, ĩmi é'yíkí ma fií ĩmivé 'bẹtị āsámvú gé kuyé. Ma ándúrú bōngó ākó, ĩmi gākí má ní bōngó sēgá sī. Ma ándúrú drā rú, āzini 'bekí ma jó ĩ ní rizú āngũ ũ'yīzú rī agá, ĩmi gākí mâ ĩzā kogá sī.'

⁴⁴ “Kọpi ímụ zị kíní, 'Úpí, 'bá nịkí ngọtụ 'yozú

kínĩ ándúró ẽbírí fụ mi gí, dõku yĩí úvá ndě mi gí, dõku mi jākāgú, dõku mi bõngó ãkó, dõku mi drā rú, dõku 'bekí mi jó ĩ ní rizú ãngũ ù'yízú rĩ agá, 'bá kokí mĩ ĩzā kuyé ngóni?'

45 “Ma ímú újá kòpi ní, ‘Ádarú á 'yo ĩmi ní 'dĩni, tã ĩmi ní 'oó 'bá índré' 'bá kú ẹzĩ ãkó rĩ pi ní kuyé rĩ, ĩmi 'okí kpá má ní kuyé.’

46 “‘Bá tã 'o'bá pìrì ku rĩ pi, ĩ ímú kòpi ĩrĩñã ùdũ ãkó, 'bo 'bá tã 'o'bá pìrì rĩ pi, kòpi ímú idri 'dáni'dáni rĩ ịsú rá.”

26

Atala ambugu rĩ pi rikí lẹti ndāá Yẹsũ ri 'dizú (Mārākō 14:1-2; Lúkā 22:1-2; Yūwānĩ 11:45-53)

1 Yẹsũ kã átángá rĩ átá deḡ gí, ĩri ní 'yozú ívé 'bá 'í pámvú ùbĩ' 'bá rĩ pi ní kĩnĩ, ² “Ĩmi nĩkí rá, Ụ'dú Múngú ní Ẹlízú Jó rĩ pi tị gé sĩ rĩ* ace nóni ú'dú ĩrĩ, ma 'Bá Mvá 'i, ĩ ímú ma rụ sē ari'ba rĩ pi dríḡé ú'dú 'dāri gé, kòpi ímú ma gbā peḡi alambaku síḡé.”

* 26:2 26:2 Ụ'dú Múngú ní Ẹlízú Jó rĩ pi tị gé sĩ rĩ: Yāhūdĩ rĩ pi ri ú'dú Múngú ní ọtụ ẹlízú Ịsèrélè rĩ pi vé jó rĩ pi tị gé sĩ Ẹjèpétò gá 'dāá rĩ vé tã ịgá. Ọtụ kòpi ẹ'bípìjì ùbèkí kābìlò ā ārí ívé kẹḡtì ẹ ẹrĩfe gá sĩ, sē Múngú ú'dì kòpi kuyé. Múngú ú'dì 'bá Ẹjèpétò vé kābìlò āri ùbè' 'bá ívé kẹḡtì ẹ ẹrĩfe gá sĩ kuyé rĩ pi vé anjì āḡò káyú rĩ pi ùdrāá 'bá ālu ālu vé 'bẹḡtì āsámvú gé sĩ rá. 'Í lā Wūngará 12:17-28; Mātáyo 26:2; Mārākō 14:1; Lúkā 2:41; Yūwānĩ 2:13; Ẹzì 12:4; 1 Kōrínìtò 5:7; Ẹbèrè 11:28.

3 Sâ 'dãri gé, atala atala rĩ pi drĩgé rĩ pi, drĩkoma rĩ pi be, úmúkí ĩ átálágú ãmbúgú† ĩ ní zĩ Kãyáfã rĩ vé jó agá. 4 Kõpi rikí létĩ ndãá kírĩ kírĩ Yēsũ ri ruzú, ĩ 'dĩkí rĩ ĩri drãá 'dĩsĩ rá. 5 Kõpi ní 'yozú kĩnĩ, “Lẽ 'bã rúkĩ ĩri ù'dú ùmũ nyazú rĩ gé ku, ã'diãtãsiyã 'bã rĩ pi ímũ íngá mgbárãsi 'bã drĩgé gí.”

*Ūkú ãzi ũdã ũdu Yēsũ drĩgé
(Mārãkõ 14:3-9; Yũwãní 12:1-8)*

6 Yēsũ kã riĩ adriĩ Bětēnĩyã gá Sĩmõnã ũfú ní ándúrú nyaá rĩ vé ãngá 'dãá, 7 ũkú ãzi ní ímũzú ũdu ějĩ be ngũũpi ndrĩndrĩ ni be mãlãngĩ agá, ũdu rĩ ãjẽ be ãmbúgú, ũkú rĩ 'í'dú ũdu rĩ ũdãá Yēsũ drĩgé, ĩsũ ãkũdẽ Yēsũ ri ínyá nya.

8 'Bã Yēsũ ã pámvú ũbĩ'bã rĩ pi kã tã 'dĩri ndreeé, sē kõpi ě ěsĩ ve rá. Kõpi ní zizú kĩnĩ, “Ngá ũkú rĩ ní ũdu rĩ izazú 'dĩni rĩ ã'di? 9 ĩ té ũdu 'dĩri sē je ãjẽ be ãmbúgú, ĩ té ícõ mũfēngã ni awa 'bã ngá ãkõ rĩ pi ní.”

10 Yēsũ kã tã kõpi ní 'yoó 'dĩri yĩjĩ, ĩri ní 'yozú kĩnĩ, “Ngá ĩmi ní rizú unuzú ũkú 'dĩri vé tã sĩ rĩ ã'di? Ngá ĩri ní 'oó má ní 'dĩri, ĩri tã múké. 11 ĩmi njĩjĩ ri adri 'bã ngá ãkõ rĩ pi be, 'bo má ícõ adriĩ ĩmi be caá sã be ãco ku. 12 Ūdu ũkú rĩ ní dãá má drĩgé 'dĩri, ĩri ri mã rũ'bã údé, úmvúlésĩ ĩ ímũ ma sĩ ãnĩ 'bũ agá. 13 Ádarú á lẽ 'yoó ĩmi ní 'dĩni, 'bã rĩ pi rikí dõ ù'dúkõ múké rĩ ũlũú mužú vũ

† 26:3 26:3 Átálágú ãmbúgú rĩ: Átálágú ãmbúgú rĩ ndẽ atala rĩ pi céré, ã'diãtãsiyã ĩri 'yēnã fi Jó Múngú vé rĩ agá Vũrã Uleteretere rĩ agá 'dãá nĩ, ĩri fi vú ãlu íli ãlu agá. ĩri ãrĩ rõbõņõ vé rĩ jĩ ùnjĩkãnyã ũjĩzú. 'Í lã Lẽvĩtĩkã 16; Ēberẽ 9.

drìgè sī, kòpì kpá ímù tã ùkú 'dĩri ní 'oó má ní rĩ ùlú rá, 'bá rĩ pì ě ígákí rí ìrivé tã àní.”

Yúdã 'be Yèsũ ã ùli

(Mārākō 14:10-11; Lúkã 22:3-6)

¹⁴ Kúru Yèsũ vé 'bá mụdrị drị ní ìrị rĩ pì vé àlu, ì ní zị Yúdã Ìsīkārīyótã ní 'dezú mụzú atala atala rĩ pì drìgè rĩ pì vùgá 'dãá, ¹⁵ ìri ní zìzú kīnī, “Á sē dō Yèsũ ri ruḡ ìmi ní gí, ìmi má ní ã'di sē?” Kúru kòpì ní mūfēngã fífí ẹnḡpì ẹnḡḡḡpì ni pì lāzú pūkú na, sēzú ìri ní. ¹⁶ Í'dózú sã 'dãri gé, Yúdã í'dó rií létì ndãá, ã ruḡ rí Yèsũ ri àní.

Yèsũ pì nyakí ìnyá ùmũ vé rĩ ívé 'bá 'î pámvú ùbĩ'bá rĩ pì be

(Mārākō 14:12-21; Lúkã 22:7-13; Yūwánī 13:21-30)

¹⁷ Ụ'dụ ì ní í'dózú Ụmũ ì ní Pángã ni 'Bãá Údrá ku rĩ nyazú rĩḡ gé, 'bá Yèsũ ã pámvú ùbĩ'bá rĩ pì ní ímúzú Yèsũ vùgá nōó, kòpì ní ìri zìzú kīnī, “Mí lē 'bã mụkí ìnyá mí ní lēé nyaá Ụ'dụ Múngú ní Ẹlìzú Jó rĩ pì tị gé sī rĩ vé rĩ á'dí ìngũgá?”

¹⁸ Yèsũ ní újázú kòpì ní kīnī, “Ìmi mụkí kūrú agá 'daá, ìmi ágó àzi ìsù, ìmi 'yokí ìri ní kīnī, 'Ímbápi kīnī, mávé sã ícò gí, á lē mụḡ ùmũ Ụ'dụ Múngú ní Ẹlìzú Jó rĩ pì tị gé sī rĩ vé rĩ nyaá 'bã mà pámvú ùbĩ'bá rĩ pì be mívé àngá.” ¹⁹ Kúru 'bá Yèsũ ã pámvú ùbĩ'bá rĩ pì ní mụzú tã rĩ 'ozú

‡ 26:17 26:17 Ụmũ ì ní Pángã ni 'Bãá Údrá ku rĩ nyazú rĩ: Yāhūdī rĩ pì ri ùmũ 'dĩri nya ca ụ'dụ ẹzrī, kòpì ri ụ'dụ Múngú ní ì pazú adringárá túgērī rú 'bá Ẹjēpētō vé rĩ pì drìgè sī rĩ vé tã ígá àní. Ụmũ 'dĩri ì í'dó nya Ụ'dụ Múngú ní Ẹlìzú Jó rĩ pì tị gé sī rĩ gé. 'Í lã Wūngárá 12:17-20.

sũ Yēsũ ní lǔú ĩ ní rĩ tị̀nị, kọ̀pì ní mụ̀zú ínáyá Ụ́'dú Múngú ní Ẹ̀lìzú Jọ rĩ pì tị̀ gé s̄ĩ rĩ vé rĩ á'dízú 'dǎlé.

20 Ụ́tú rĩ kǎ 'deé, Yēsũ pì ní úrízú ívé 'bá 'ì pámvú ùbĩ'bá mụ̀drị drị̀ ní ĩrị̀ rĩ pì be ínáyá nyangára gá. 21 Kọ̀pì kǎ ríí ínáyá rĩ nyaá, Yēsũ ní 'yozú kọ̀pì ní kīnĩ, “Ádarú á 'yo ĩmi ní 'dínì, 'bá ǎlu ĩmi ǎsámvú gé 'dǐgé, ĩrì ímụ̀ má ùlì 'be nĩ.”

22 Tǎ 'dĩrì sē 'bá Yēsũ ǎ pámvú ùbĩ'bá rĩ pì ní ĩzǎngǎ, 'bá ǎlu ǎlu í'dó ríí 'yoó Yēsũ ní, “Úpí, 'bá déna ímụ̀pì mĩ ùlì 'beépi rĩ ĩrì ma 'i?”

23 Yēsũ ní újázú kọ̀pì ní kīnĩ, “Bá 'bá ní ríí ngá nyaá ĩrì be sákǎnĩ ǎlu agá rĩ ímụ̀ má ùlì 'be nĩ.

24 Ma 'Bá Mvǎ 'ì, ma ímụ̀ drǎ rá, sũ ĩ ní s̄ĩ Búkũ Múngú vé rĩ agá rĩ tị̀nị. 'Bo ĩzǎngǎ rĩ úmvúlésĩ ímụ̀ adri ágó má ùlì 'beépi rĩ vé nì, ĩ ímụ̀ ĩrì sē 'dị drǎ rá. 'Bá tǎ 'oópi 'dínì 'dĩrì, tị̀kí té dō ĩrì kuyé múké.”

25 Yúdǎ lēepi Yēsũ ǎ ùlì 'beépi rĩ ní ĩrì zìzú kīnĩ, “Ímbápi, 'bá mí ní tǎ nì átá 'dĩrì, mí ụ̀sũ 'bá rĩ ma 'i?”

Yēsũ ní újázú ĩrì ní kīnĩ “È, 'bá rĩ mĩ 'i.”

Ínyá Úpí vé uletere rĩ vé nyangára

(Mǎrǎkō 14:22-26; Lúkǎ 22:14-23; 1 Kōrínitō 11:23-25)

26 Kọ̀pì kǎ í'dó ínáyá rĩ nyaá, Yēsũ ní pángǎ rĩ í'dúzá, ĩrì ní ǒwō'dífô sēzú, ĩrì ní 'a nì ǎndízú, ĩrì ní sēzú ívé 'bá 'ì pámvú ùbĩ'bá rĩ pì ní, ĩrì ní 'yozú kīnĩ, “Ĭmi 'dụ̀kí, ĩmi nyakí, 'dĩrì rụ̀ 'bá mávé rĩ.”

27 ĩrì ní kópō rĩ í'dúzá, ĩrì ní ǒwō'dífô sēzú Múngú ní, ĩrì ní sēzú kọ̀pì ní, ĩrì ní 'yozú kīnĩ,

“Īmi ārēvú céré, ĩmi mvukí. 28 'Dĩri mávé ārí má ní ũndĩ ružú 'bá kárákará pi be rĩ.Š Ārí mávé dāápi vūgá 'dĩri ĩri sē Múngú ri 'bá rĩ pi trũ ĩvé ũnjikānyā agásĩ rá. 29 Ádarú á lē 'yoó ĩmi ní 'dĩni, má ícó gōó vinyō mvuú dđi ku, cĩngbá cazú ú'dú má ní mužú vinyō ú'dí mvuzú ĩmi be trú má Ĕtēpi vé mālūngā agá 'dāri gé.”

30 Kōpi ká úngó ngoó, vudrĩ ni gé, kōpi ní 'dežú mužú Írā Ōlívē vé rĩ drĩgé 'dāá.

Yēsũ kĩnĩ Pétēró ri ímú 'i gā rá

(Mārākō 14:27-31; Lúkā 22:31-34; Yūwānĩ 13:36-38)

31 Kúru Yēsũ ní 'yozú kōpi ní kĩnĩ, “Īnĩná nōri sĩ, ĩmi céré ímú nga ápá rá tā ímúpi 'i ngaápi má rú'bá gá rĩ sĩ, ĩmi ma ku ó'dúkūļē, ā'diātāsīyā sīkí Búkũ Múngú vé rĩ agá kīnĩ,

“ 'Ma ímú 'bá kābīlō úcépi rĩ 'dĩ drā rá,
kābīlō rĩ pi ímú ayi kpélékpélé.’

32 'Bo má kādō gōó íngá ídri rú, ma 'de mužú ĩmi ędretĩ gé sĩ drĩdrĩ, 'bā mu 'bā řsú ĩmi be āngũ Gālīláyā vé rĩ gé 'dāá.”

Š 26:28 26:28 'Dĩri mávé ārí má ní ũndĩ ružú 'bá kárákará pi be rĩ: Ārí 'dĩri 'bá rĩ pi vé ũnjikānyā ũjĩ, ĩri sē kōpivé ũndĩ Múngú be rĩ adri múké. 'Bá Īsērēlē vé rĩ pi rikí tĩ, āzini ndrĩjĩ zāá Múngú ní rōbōņō rú, ā ũjĩ rĩ ĩvé ũnjikānyā, ĩ adrikí rĩ ule. Rōbōņō ĩ ní zāá 'dĩri ĩ'da Yēsũ vé drāngará peťi alambaku sígē sũ Kābīlō Mvá Múngú vé rĩ tĩņi rĩ. Ārí Yēsũ vé dāápi rōbōņō rú 'dĩri, ĩri 'bá céré ĩri ę'yĩ'bá gí rĩ pi trũ ĩvé ũnjikānyā agásĩ. 'Í lā Wūngará 24:8; Lęvĩťikā 16:11-19; Mārākō 14:24; Ĕberē 9:15-22. 26:31 26:31 Zākāriyā 13:7

³³ Pétěró ní 'yozú kīnī, “‘Bá rī pi dō ápá tã ímúpi 'i ngaápi mī rú'‘bá gá rī sī rá drāáasīyā, má ícó mi kuú ālujāni ku.”

³⁴ Yēsū ní újázú Pétěró ní kīnī, “Ádarú á lě 'yoó mí ní 'dīni, ɪnɪŋá āndrū nōri sī, lōgúlōgú ní drī cěré 'bezú kuyé rī gé, mi ímú ma gā ca vú sī na, mi 'yo, 'í nī ma kuyé.”

³⁵ Pétěró ní gōzú újázú kīnī, “Má ícó 'yoó kīnī á nī mi kuyé 'dīni ku, 'bā ūdrā mí be trú.” ‘Bá Yēsū ā pámvú ūbī'‘bá rī pi ā ɔrɔkɔ céré átákí nyo sū Pétěró ní átá rī tɪni.

*Yēsū zì Múngú ri Gětēsēmānī gé.
(Mārākō 14:32-42; Lúkā 22:39-46)*

³⁶ Kúru Yēsū ní 'dezú mužú ívé 'bá 'î pámvú ūbī'‘bá rī pi be vūrā ī ní zì Gětēsēmānī rī gé 'dāá, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Īmi úríkí 'dīgé, ma drī mu Múngú ri zì.” ³⁷ Jì Pétěró ri, āzini Zēbēdayō ɛnjipì Yōkóbū pi Yūwānī be mužú 'í vúgá sī ĩndī. Īzāngā í'dó fí ɛsì ni agá ambamba. ³⁸ Īri ní 'yozú kīnī, “Īzāngā ŋō mâ ɛsì drādrā ē tì ɪsú. Īmi adrikí 'dīgé, lě ĩmi adrikí mī be mgbọ.”

³⁹ Yēsū kā mužú vūú mādā, ĩri ní kūmūcí ūtìzú, 'î drī sīzú vūgá, ĩri ní Múngú ri zìzú kīnī, “Má Ẹtépì, ícó dō rá, mī ku ma rií ĩzāngā nyaá nóni ku. 'Bo lě tã rī ā nga 'i sū mī ɛsì ní lěé rī tɪni, ā adri sū má ní lěé rī tɪni ku.”

⁴⁰ Yēsū kā 'i újá gōó vúlé ívé 'bá 'î pámvú ūbī'‘bá na rī pi vúgá 'dāá, ɪsú kōpi ri ɔ'dú ko. Īri ní 'yozú Pétěró ní kīnī, “Īmi ícókí nyo adrií caá sâ ālu mī be mgbọ ku? ⁴¹ Lě ĩmi adrikí mī be mgbọ, ĩmi zìkí

Múngú ri, tã ũnjí ã ụ'bĩ rí ìmi ku. Ìmî ẹsị lẹ kòdô Múngú ri zịí rá, 'bo rụ'bá gá, ìmi mũnyámúnya."

⁴² Yẹsũ ní gōzú mụzú Múngú ri zịzú dīí, ìri ní 'yozú kīnī, "Má Ẹtẹpi, 'í 'du dō ìzāngā nōri m̄ rụ'bá gá sī kuyé, múké ni, lẹ m̄ nya ìzāngā rī mụzú ìyí, tã m̄ ẹsị ní lẹé rī ã nga 'i ìyí."

⁴³ Yẹsũ kã gōó ímú, ísú ívé 'bá 'ì pámvú ũbĩ'bá rī pi kókí ụ'dú kpílíkplí, ã'diātāsīyā ụ'dú rī ñò kòpi ẽ m̄ ambamba. ⁴⁴ Vú na ni gé, gō kpá kòpi kuú 'dīgé, 'de mụy Múngú ri zịí ìri ní té zịí drīdrī rī tịni.

⁴⁵ Ìri ní 'i újázú ìgōzú ívé 'bá 'ì pámvú ũbĩ'bá rī pi vúgá nōó, ìri ní 'yozú kòpi ní kīnī, "Ìmi drī ri ụ'dú rī koko, āzini ìmi ri āndē vu? Ìmi ndrekí, s̄ rī ícá ìnyiná gí, ì ímú 'Bá Mv̄a ri rụ sē 'bá ũnjīk̄anyā 'o'bá rī pi drīgé. ⁴⁶ Ìmi íngákí ụrụ, 'bá mụkí! 'Bá lẹepi m̄ ũli 'beepi rī ícá ìnyiná gí!"

Yẹsũ vé rụngará

(M̄rākō 14:43-50; Lúkā 22:47-53; Yūwánī 18:3-12)

⁴⁷ Yẹsũ kã rīí átá, 'bá Yẹsũ ã pámvú ũbĩ'bá mụdrī drī ni ìrī rī pi vé ālu Yúdā ní ícázú, 'bá bītrīká ímúkí vú ni gé sī, kòpi cére ílī ãco ãco ni pi be ì drīgé sī, āzini túré pi be ì drīgé sī. Atala atala rī pi drīgé rī pi, āzini 'bá drīkoma rú rī pi be ìpēkí 'bá 'dī'bée ímúzú nī. ⁴⁸ Yúdā lū kòpi ní tã rī drīdrī kīnī, "Má u'de dō 'bá rī ẹzịí bēdrī sī, ágó rī adriipi 'dī, ìmi rụkí ìri." ⁴⁹ Kúru Yúdā ní mụzú Yẹsũ vúgá 'dāá, ìri ní 'yozú, "Ímbápi, mōdó mí ní!" Ìri ní kúru Yẹsũ ri u'dezú ẹzịzú bēdrī sī.

⁵⁰ Yēsũ ní 'yozú kīnī, “Ūndīgó, mí ímú gí, 'í 'o tã mí ní lēē 'oó rī.”

Āgō ʋruxo'béé ní kúru ímúzú Yēsũ ri u'dezú ruzú. ⁵¹ Yēsũ vé 'bá ĩri ã pámvú ūbī'bán rī pi vé ālu ní ívé ĩlī āco rī ĩnjézú, ĩri ní átálágú āmbúgú rī vé ātī'bán ē bī gazú mvóru 'dezú vūgá 'dāá.

⁵² Yēsũ ní 'yozú ĩri ní kīnī, “'Í su mívé ĩlī āco rī gōó ívé vūrā gá 'dāá ūzi. 'Bá céré āngū ú'dī'bán drā'béé ĩlī āco sī rī pi, ĩ kpá ímú kōpi ú'dī ūdrā ĩlī āco sī. ⁵³ Mí ũsũ má ícó má Ētēpi ri zīj, ícó má ní mālāyíkā ẹ'dī 'dī'béé ngúlúmū mūdri drī ni ĩrī ĩpēé ímú mâ ĩzā koó ú'díkírīñá nōgó ku? ⁵⁴ 'Bo á 'o dō tã rī 'dīni, tã Búkū Múngú vé rī ní átá 'dīri ã nga rí 'i fūú tī ni gé ngóni?”

⁵⁵ Sā 'dāri gé, Yēsũ ní 'yozú 'bán bītríká rī pi ní kīnī, “Īmi ri ímú ĩlī āco āco ni pi be, túré be, ĩmi lēkí ímú ma ruú, ĩmi ũsũkí ma 'bán ũnjí riipi ẹ'dī 'dīpi 'bán āngū ruúpi ni pi be ni? Ū'dú céré, á ri 'bán rī pi ímbá Jó Múngú vé rī ã bóró gá 'dāá, 'bo ĩmi ruúki ma kuyé. ⁵⁶ 'Bo tã 'dīri nga 'i 'dīni, tã nēbī rī pi ní sī Búkū Múngú vé rī agá rī, ã nga rí 'i fūú tī ni gé bēnī.” Kúru 'bán Yēsũ ã pámvú ūbī'bán rī pi ní ngazú ápázú 'dīsī rá, kukí Yēsũ ri kú ọ'dúkūlégúsī.

*Yēsũ tu pá Yāhúdī tã lī'bán rī pi ẹndrēti gé
(Mārākō 14:53-65; Lúkā 22:54-55, 63-71;
Yūwānī 18:13-14, 19-24)*

⁵⁷ 'Bán Yēsũ ri ru'bán rī pi ní Yēsũ ri jizú mužú Kāyáfā vé āngá 'dāá, Kāyáfā ri átálágú āmbúgú. 'Bán tāimbī ímbá'bán rī pi, ambugu Yāhúdī rī pi vé rī pi be, kōpi ri ĩ úmú ĩrivé āngá 'dāá. ⁵⁸ 'Bo Pētēro 'de mužú Yēsũ vūgá sī, kōpi rikí mužú

ãśám vú sī, cĩmgbá ĩri ní cazú átálágú ãmbúgú rĩ vé bóró gá 'dǎá. ĩri ní fizú bóró agá 'dǎá, ĩri ní úrizú 'bá āngũ ütē 'bá rĩ pi be trú, lē tēé ndree dō tā Yēsũ vé rĩ ā ũđũ ĩri adri ngóni.

⁵⁹ Atala atala rĩ pi drĩgé rĩ pi, 'bá tā lị 'bá rĩ pi be, kōpi lēkí tā ũnjō vé ni ndǎá ĩsú Yēsũ rụ 'bá gá, ĩ 'dikí rí ĩri drǎá rá. ⁶⁰ 'Bá kárakará ā átákí dō tā rĩ ũnjō sī Yēsũ rụ 'bá gá drǎáāsīyā, kōpi ĩsúkí tā āzi ĩ ní ícózú Yēsũ ri 'dizú ni kuyé.

Ūđũ ni gé, 'bá ĩrĩ pi ímúkí pá tuú, ⁶¹ kōpi kīnĩ, “Ágó 'dĩri 'yo ándúru kīnĩ, ‘Ma Jó Múngú vé rĩ ũsĩ vūgá, ma gō sị ụ 'dụ na agá.’ ”

⁶² Átálágú ãmbúgú rĩ ní íngázú pá tuzú ụrụ sī, ĩri ní 'yozú Yēsũ ní kīnĩ, “Tā āgō 'dĩ'bée ní rii ũmbĩ mí drĩgé kárakará 'dĩ'bée, 'i 'yo átángá mí tị gé sī ku āsĩ?” ⁶³ 'Bo Yēsũ újí 'i kiri.

Átálágú ãmbúgú rĩ ní 'yozú ĩri ní kīnĩ, “Í sō ũyō Múngú adripi idri rú rĩ ẹndrẹtị gé, 'i lū 'bá ní, mi Kúrísitō Múngú Mvọpị 'i?”

⁶⁴ Yēsũ ní újázú ĩri ní kīnĩ, “Tā mí ní átá 'dĩri pịrị. Ádarú á lē 'yoó ĩmi ní 'dini, ma 'Bá Mvá 'i, úmvúlésĩ ĩmi ímụ ma ndre, ma úrì Múngú Ūkpō 'Dịpa vé drị ẹndẹpị gé, ma ĩgō ímụ 'bũ gé 'dǎásĩ vūgá nōō ĩrịbịtị agásĩ.”

⁶⁵ Átálágú ãmbúgú rĩ ā 'a ve ũnjí ũnjí, rụ ívé bōngó āsĩ, ĩri ní 'yozú kīnĩ, “Ágó nōri ide Múngú ri! Ngá 'bá ní 'bá āzi lēzú ē ímụ ágó 'dĩri vé tā ũlūú rĩ ā'di? ĩmi yịkí tā ágó rĩ ní Múngú ri idezú rĩ gí. ⁶⁶ ĩmi lēkí ā lịkí tā drị ni gé íngóni?”

Kōpi ní újázú kīnĩ, “Ágó 'dĩri, lē ā 'dikí ĩri drǎá rá.”

67 Kôpi ní t̄s̄ú úwézú ɛndr̄ɛt̄i ni gé, kôpi ní 'dezú ïri ũgb̄ázú. Ẹruk̄o'bée ní ïri usazú. 68 Kôpi ní 'yozú ïri ní k̄in̄i, “Kúrísit̄o, mí áamá, ǎ'di gb̄a mi n̄i?”

Pét̄eró ḡa Ȳes̄ũ ri s̄i

(M̄ar̄ák̄o 14:66-72; Lúk̄a 22:56-62; Ȳũw̄an̄i 18:15-18, 25-27)

69 S̄a 'd̄ari gé, Pét̄eró úrí kuú ǎmvé jó rizú t̄a l̄izú r̄i ǎ bóró ḡa 'd̄áá, mvá ũkú ǎzi ǎt̄i'bá rú ni ní ím̄úzú, ïri ní 'yozú Pét̄eró ní k̄in̄i, “Ìmi rikí ǎndúrú adrií Ȳes̄ũ adriipi Ḡǎl̄il̄áȳágú r̄i be tr̄ú.”

70 Pét̄eró ní ḡázú 'bá r̄i pi ɛndr̄ɛt̄i gé 'd̄igé k̄in̄i, “Á n̄i kuyé mi d̄o ri t̄a nḡori átá!”

71 Kúru Pét̄eró ní 'dezú m̄uzú k̄aní r̄i vé k̄ɛ̄t̄il̄é ḡa 'd̄áá, mvá ũkú ǎzi ní ïri ndrezú, mvá ũkú r̄i ní 'yozú 'bá r̄i pi ní k̄in̄i, “Ágó n̄ori, kôpi rikí ǎndúrú adrií Ȳes̄ũ N̄áz̄er̄ét̄ágú r̄i be tr̄ú.”

72 Pét̄eró ḡo kpá ḡáá d̄ií, ïri ní ũȳo s̄ozú k̄in̄i, “Á n̄i mâ ágó 'd̄iri kuyé!”

73 K̄a adrií m̄ād̄a, v̄udr̄i ni gé, 'bá Ẹruk̄o'bée pá tu'bá 'd̄alé r̄i pi ní ím̄úzú Pét̄eró v̄ugá n̄oó, kôpi ní 'yozú k̄in̄i, “Bá n̄ikí rá, mi 'bá 'd̄i'bée vé óḡup̄i. Ẹ'd̄úk̄o mí ní rizú átázú r̄i l̄ũ 'bá ní k̄in̄i, mi Ḡǎl̄il̄áȳágú.”

74 Pét̄eró ní 'i trizú ũḡoḡolé rú k̄in̄i, “Múngú ǎ s̄e mâ ís̄ú dr̄il̄é ũnjí, á n̄i mâ ágó 'd̄iri kuyé.”

Koro l̄oḡúl̄oḡú ní c̄éré 'bezú. 75 Pét̄eró ní t̄a Ȳes̄ũ ní ǎndúrú 'yoó 'í ní, “L̄oḡúl̄oḡú ní dr̄i c̄éré 'bézú kuyé r̄i gé, mi ma ḡa ca vú na” 'd̄ari ǎ t̄a íḡázú. Kúru Pét̄eró ní f̄üzú m̄uzú ǎmvé 'd̄áá, ïri ní í'dózú ngozú mádr̄a mádr̄a rú.

27

Jíkí Yésũ ri Pílátõ ẹnḍreṭi gé

(Mārākõ 15:1; Lúkã 23:1-2; Yũwánĩ 18:28-32)

¹ Ẹbúṭi kũṅkũṅĩ, atala atala rĩ pi ḍrĩgé rĩ pi, 'bá ambugu rĩ pi be céré, úmúkí ṭi trú, kòpi lèkí ã 'ḍíkí Yésũ ri ḍrãá rá. ² Kòpi ùḍròkí Ìri, jíkí Ìri mužú Pílátõ ẹnḍreṭi gé,* Pílátõ ri gávãná.

Yúdã vé ḍrãngará

(Ẹzĩ 1:18-19)

³ Yúdã Yésũ ã ùli 'beépi rĩ kã ndree líkí Yésũ vé tã, lèkí Ìri 'ḍiṣ'ḍi, tã rĩ sē Ìri ní Ìzãngã ãmbúgú, Ìri ní mũfẽngã fífí pũkú na rĩ újázú gòzú atala atala rĩ pi ḍrĩgé rĩ pi ní 'bá ambugu rĩ pi be. ⁴ Ìri ní 'yozú kĩnĩ, “Á 'o ùnjĩkãnyã 'bá tã ùnjí 'oópi kuyé ni ã ùli 'bezú.”

Kòpi ní újázú Ìri ní kìnĩ, “Tã 'ḍĩri adri tã 'bávé ni ku, tã 'ḍĩri mi pá tu ṭi ni gé nĩ.”

⁵ Yúdã ní mũfẽngã rĩ 'bezú 'í ḍrĩgé sĩ Jó Múngú vé rĩ agá 'ḍãá, Ìri ní 'ḍezú mužú 'i 'yĩzú bãákú sĩ.

⁶ Atala atala rĩ pi ḍrĩgé rĩ pi ní mũfẽngã fífí rĩ pi u'ḍuzú, kòpi ní 'yozú kìnĩ, “Tãĩmbí ã'yĩ ku Ì ní mũfẽngã 'ḍĩri 'bãzú jó Ì ní rizú mũfẽngã 'bãzú rĩ agá, ã'ḍiãtãsiyã mũfẽngã 'ḍĩri ḍãkí ãní ãri gí.”

⁷ Kòpi ùṣũkí kìnĩ, mũfẽngã 'ḍĩri sĩ, lē ã jekí vũrã ãní, 'bá ìmú' 'bá jãkã rú rĩ pi kádõ ùḍrãá, ã sĩkí rí kòpivé ãvũ ãní. ⁸ Cĩmgbá ãḍrũ sĩ, zíkí vũrã rĩ ã rú, Vũrã ãrí vé ni. ⁹ Tã óṭú nẹbĩ Yērēmíyã ní 'yoó rĩ, nga 'i fũú ṭi ni gé gí kìnĩ, “Kòpi 'ḍukí mũfẽngã

* **27:2** 27:2 Jíkí Ìri mužú Pílátõ ẹnḍreṭi gé: Kòpi jíkí Ìri mužú Pílátõ ẹnḍreṭi gé, ã'ḍiãtãsiyã kòpi ùkpõ ãkó 'bá 'ḍizú, 'yénã gávãná Rómã vé rĩ ùkpõ be 'bá 'ḍizú nĩ.

fífí pūkú na, 'bá Īsērélě vé rĩ pi kīnĩ 'bá rĩ rụ dō ĩri gí, ĩ mǔfěngā 'dĩri sě ĩri ní. ¹⁰ Mǔfěngā rĩ sĩ, kòpi jekí vūrā 'bá riipi ỳrútẹ ỳdrí gbizú ni vé ni ãní, sũ Úpí ní ẹziì má ní rĩ tịnì."

Pīlátō ri Yēsũ ri uzijì

(Mǎrākō 15:2-5; Lúkǎ 23:3-5; Yũwánĩ 18:33-38)

¹¹ Yēsũ kǎ pá tuú gávānā Pīlátō ẹndrẹti gé 'dǎá, Pīlátō ní ĩri zizú kīnĩ, "Mi nyo 'bǎgú Yǎhúdĩ rĩ pi vé rĩ?"

Yēsũ ní újázú ĩri ní kīnĩ, "Tǎ rĩ mí ní 'yoó gí 'dĩ."

¹² Atala atala rĩ pi drĩgé rĩ pi, 'bá ambugu rĩ pi be, kòpi kǎ ĩri tóó, Yēsũ zĩ 'ĩ tị átángá 'yozú kuyé.

¹³ Pīlátō ní ĩri zizú kīnĩ, "Í yì tǎ 'bá rĩ pi ní rií 'yoó mĩ rụ 'bá gá ũnjí 'dĩri kuyé?" ¹⁴ 'Bo Yēsũ újá ĩri ní átángá ǎlunǎni kuyé, sě gávānā ní ǎyǎngará.

Lìkí Yēsũ vé drǎngará ǎ tǎ

(Mǎrākō 15:6-15; Lúkǎ 23:13-26; Yũwánĩ 18:39-19:16)

¹⁵ Měrě gávānā vé rĩ gé, kádō rií Ụmũ Múngú ní Ẹlìzú Jó tị gé sĩ rĩ nyaá, 'bá bĩtríkǎ rĩ pi 'bá ĩ ní ũ'yĩ kuú jó ǎngũ ũ'yìzú rĩ agá rĩ pi vé ǎlu ìpě, ĩ ĩri ọyụ ìfũ ǎmvé. ¹⁶ Sǎ 'dǎri gé, ágó ǎzi rụ be kụpì tǎ ũnjí sĩ ni 'yĩkí ĩri kú jó ǎngũ ũ'yìzú rĩ agá 'dǎá, ágó rĩ ǎ rụ Bǎrǎbǎ 'i. ¹⁷ 'Bá bĩtríkǎ rĩ pi kǎ ĩ úmú Pīlátō vé ǎngá 'dǎá, Pīlátō ní kòpi zizú kīnĩ, "Ìmi lěkí mà ọyụ ìmi ní ǎ'di ri sěé? Mà ọyụ Bǎrǎbǎ ri sěé, dōku mà ọyụ Yēsũ ĩ ní zìì Kúrísítō ri sěé?" ¹⁸ Pīlátō nì rá 'yozú kīnĩ, Yǎhúdĩ ambugu

rĩ pi íjĩkí Yẹsũ ri 'í ẹnḍreṭi gé nŏó, ă'diātăsiyă kŏpi 'băkí ẹsị ũnjí Yẹsũ drĩgẹ.

19 Pĩlátŏ kă úrĩ ívé lúpá tă lizú rĩ drĩgẹ, ũkú ni ní ú'dúkŏ pězú vú ni gé 'dăá kĩnĩ, “Ágŏ tă ũnjí 'oŏpi kuyé 'dări, ă 'okí ĩri ũnjí ku, ĩnĩná ăndrũ rĩ sĩ, urobí ũbĩ ma ĩrivé tă sĩ, mâ ẹsị ịsụ ăní ĩzăngă ambamba.”

20 'Bo atala atala rĩ pi drĩgẹ rĩ pi, 'bá ambugu rĩ pi be, rikí 'bá bĩtrĩká rĩ pi ẹ drĩ úcị kĩnĩ, kŏpi ă 'yokí, ă ọyukí Bărăbă ri áyu, ă 'dikí Yẹsũ ri drăá rá.

21 Kúru gávănă Pĩlátŏ ní 'bá bĩtrĩká rĩ pi zizú kĩnĩ, “'Bá ĩrĩ 'dĩ'bée ăsámvú gé, ĩmi lĕkí mâ ọyú ĩmi ní ă'di ri sĕé?”

Kŏpi ní újázú kĩnĩ, “Mí ọyú Bărăbă ri áyu.”

22 Pĩlátŏ ní kŏpi zizú kĩnĩ, “Kúru Yẹsũ ĩ ní zịi Kúrísítŏ 'dĩri, mâ 'o ĩri ă'di rú?”

Kŏpi ní céré újázú kĩnĩ, “Ă gbăkí ĩri pẹti alambaku sịgẹ!”

23 Pĩlátŏ ní kŏpi zizú kĩnĩ, “Ăsĩ? Tă ũnjí ĩri ní 'oó rĩ ă'di?”

Kŏpi gŏkí ọ'ú ú'dúkŏ be ọrụ 'dăá kĩnĩ, “Ă gbăkí ĩri pẹti alambaku sịgẹ.”

24 Pĩlátŏ kă ndree tă ăzi 'í ní ícŏ 'oó ni 'dăáyo, 'bá rĩ pi lĕkí íngă mgbărăsi, ĩri ní yĩi í'dúzú 'i drĩ ũjĩzú 'bá bĩtrĩká rĩ pi ẹnḍreṭi gé 'dĩgẹ. ĩri ní 'yozú kĩnĩ, “Ágŏ nŏri vé ărí, tă ni adri má drĩgẹ ku, tă ni ri adri ĩmi drĩgẹ!”

25 'Bá rĩ pi ní céré újázú kĩnĩ, “Īrivé ărí, tă ni ă adri 'bá drĩgẹ, ăzini 'bávé anjĩná rĩ pi drĩgẹ!”

²⁶ Kúru Pílátō ní Bārābā ri oyuzú. Īri ní tǎimbj sēzú ívé āngáráwá rĩ pi ní, kōpi ā ũgbākí Yēsũ ri, kōpi ā gbākí ĩri peṭi alambaku sǐgé.

*Āngáráwá rĩ pi ínjákí Yēsũ ě drĩ
(Mārākō 15:16-20; Yūwánĩ 19:2-3)*

²⁷ Kúru gávānā Pílátō vé āngáráwá rĩ pi ní Yēsũ ri jizú mužú vūrā ĩvé rĩ gé 'dāá, kōpi ní āngáráwá rĩ pi úmúzú céré, kōpi trakí ĩ Yēsũ ā gārā gá sĩ kúrũ. ²⁸ Kōpi njekí ĩrivé bōngó akoóko rũkũ rĩ rú'ba ni gé sĩ, kōpi sukí bōngó ika āco ni† rú'ba ni gé, ²⁹ kōpi údékí ũcékúcé suú drĩ ni gé kũlá rú. Kōpi 'bākí túré ĩrivé drĩ ěndepi gé, kōpi ũṭĩkí kũmũcí ĩri ěndreṭi gé, kōpi ní ĩri ě drĩ ínjazú 'yozú kínĩ, "'Bāgú Yāhūdĩ rĩ pi vé rĩ, 'bá ĩnjĩkí mi rá!" ³⁰ Kōpi úwékí tũsú rú'ba ni gé, kōpi í'dúkí túré ĩri drĩgé rĩ, rikí ĩri ě drĩ ũgbāá āní.

³¹ Kōpi ká ĩri ě drĩ ínjá, kōpi ní bōngó akoóko rũkũ rĩ njezú rú'ba ni gé sĩ, kōpi gōkí ĩrivé bōngó suú ĩri rú'ba gá 'dāá ũzi. Kúru kōpi ní ĩri jizú mužú, ā muží rí ĩri gbāá peṭi alambaku sǐgé.

*Gbākí Yēsũ ri peṭi alambaku sǐgé
(Mārākō 15:21-32; Lúkã 23:26-43; Yūwánĩ 19:17-27)*

³² Kōpi ká rií 'deé mužú, kōpi cakí ágó āzi ĩsú, ágó rĩ íbí ímú Kūrénē gélésĩla, ágó rĩ ā rú Sımónā 'i. Kōpi mĩkí ágó rĩ peṭi alambaku Yēsũ vé rĩ 'dujú mužú. ³³ Kōpi ní cazú vūrā ĩ ní zijĩ Gōlōgótā rĩ gé 'dāá, (Gōlōgótā vé ífífí, vūrā drĩ kōlōmgbó vé ni). ³⁴ Kōpi ní vınyõ usazú ngá drāápi ũkengeli ni sĩ, sēzú Yēsũ ní, ā mvu, Yēsũ ká ngá rĩ 'bĩj,

† 27:28 27:28 Bōngó ika: 'Bāgú rĩ pi ri bōngó ika su.

gã mvugá sī. ³⁵ Kòpì kâ Ìrì gbāá pẹ̀tì alambaku sígẹ́ 'dǎá gí, kòpì 'bekí Ìrìvé bǒngó jẹ̀ké sī, awakí Ì ní. ³⁶ Kúru kòpì ní úrízú vūgá, kòpì tẹ̀kí ríí Ìrì ndreé. ³⁷ Kòpì sīkí tǎ Ì ní Ìrì tǒzú rī gbāá Ìrì drīlẹ́ gá uru 'dǎá, kòpì sīkí tǎ rī 'dínì, 'DĪRÌ YĒSŪ, 'BĀGŪ YĀHŪDĪ RĪ PÌ VÉ RĪ. ³⁸ Gbākí ỳgù' 'bá Ìrī pẹ̀tì alambaku sígẹ́ Yẹ̀sũ be trú, gbākí ǎzi rī Ìrìvé drī ẹ̀ndẹ̀pì gélésìla, ǎzi rī Ìrìvé drī ỳjì gélésìla. ³⁹ 'Bá rì' 'bá ẹ̀lì' 'bá ẹ̀lì ẹ̀lì rī pì rìkí Ìrì u' 'daá, kòpì rìkí Ì drī yaá Ìrì idezú ǎní, ⁴⁰ kòpì rìkí 'yoó kìnì, "Mì ǎndúrú 'yoópi, mì Jó Múngú vé rī Ìnǎnyǎ, mì gō sī ú' 'dú na agá rī, mì dō Mvǎ Múngú vé nì, 'Ì pa mì! Mì ísì pẹ̀tì alambaku rī sígẹ́ sī vūgá nǒó."

⁴¹ Atala atala rī pì drīgẹ́ rī pì, 'bá tǎìmbì Mósē vé rī ímbá' 'bá rī pì, ǎzìni 'bá ambugu rī pì, rìkí kpá Yẹ̀sũ ẹ́ drī Ìnjá. ⁴² Kòpì kìnì, "Ídrì 'bá urukọ́' 'bée rá pírì, 'bo ídrì 'ì ngúlúpì ku ǎsì? Ìrì dō 'bǎgú Ìsērélẹ́ rī pì vé nì, ẹ́ ísì pẹ̀tì alambaku rī sígẹ́ sī vūgá nǒó, kúru 'bá Ìrì ẹ̀'yì rá. ⁴³ 'Bá ívé ẹ̀sì céré Múngú drīgẹ́. Lẹ́ Múngú ẹ́ ídrì Ìrì, dō Múngú lẹ́ Ìrì rá, ǎ'diǎtǎsīyǎ 'yo 'dínì kìnì, 'Ma Mvǎ Múngú vé nì.' " ⁴⁴ Ỳgù' 'bá Ì ní gbāá Ìrì be trú rī pì rìkí kpá Ìrì ẹ́ drī Ìnjá Ìndì.

Yẹ̀sũ vé drǎngára

(Mǎrǎkō 15:33-41; Lúkǎ 23:44-49; Yūwǎnī 19:28-30)

⁴⁵ Ídózú ỳtù mgbímgbì gé 'dīgẹ́, cazú sǎ na ỳndrẹ̀ná vé rī gé, ǎngũ rī bī nìjì kuú cìcì. ⁴⁶ Kǎ mujì caá sǎ na gá, Yẹ̀sũ ní trezú ú' 'dúkọ́ be uru 'dǎá kìnì, "Èlọ̀yì, Èlọ̀yì, lǎmǎ sǎbǎkátánì?" Ífífí

ni kīnī, “Múngú mávé rī, Múngú mávé rī, ngá mí ní ma adizú rī ã'di?”

47 'Bá pá tu'bán 'dālé rī pi kâ tâ ĩri ní 'yoó rī yī, kôpi kīnī, “Īri ri Ēlīyā ri zī.”

48 Koro kôpi āsámvú gé 'dīgé, 'bá ālu ní njuzú lífā í'dúzú, ĩri ní suzú vīnyō údrāpi gí ni agá, ĩri ní suzú pētī sígé, ĩri ní suzú mužú Yēsū vúgá ury 'dāá, Yēsū ā mvu. 49 'Bá rī pi urykō'bée kīnī, “Ī kukí ĩri ó'dúkúle, Ēlīyā ri dō ímú ĩri ídri rá.”

50 Yēsū gō treé dī ú'dúkó be ury 'dāá, ĩrivé índri ní kuru fūzú.

51 Sā 'dāri gé, bōngó ĩ ní Jó Múngú vé rī ã 'a ełizú rī† āsī 'i ĩrī, í'dózú ury 'dāá, cīngbá vūgá nōó. Nyōkú rī aya 'i dīngídīngí, ĩrā rī pi undakí ĩ kpélékpélé. 52 'Bú āvū sīzú rī pi zīkí ĩ tī kú mgbo, 'bá kárakarā Múngú ri e'yī'bán, ūdrā'bán gí rī pi, ingakí kôpi gōó ídri rú ūzi. 53 Kôpi ĩfūkí 'bú rī pi agāsī āmvé. Yēsū kâ íngá gōó ídri rú gí, kôpi 'dekí mužú kūrú uleterere Yērūsālemā vé rī gé 'dāá, kôpi i'dakí ĩ 'bá kárakarā pi endretī gé rá.

54 Ūgalaku rī pi ívé āngarāwá Yēsū ri ūtē'bán rī pi be, kôpi kâ āngū 'i ayaápi dīngídīngí 'dīri ndreé, sē kôpi ní ūrī ambamba, kôpi kīnī, “Ádarú ágó nōri Mvā Múngú vé ni!”

27:46 27:46 Sāwumā 22:1 † **27:51** 27:51 Bōngó ĩ ní Jó Múngú vé rī ã 'a ełizú rī: Bōngó 'dīri ełíkí Vūrā Uleterere rī pi āsámvú Vūrā Uleterere rī be rī ānī. Átálágú āmbúgú rī 'yéná aga fi bōngó rī agāsī Vūrā Uleterere rī agá 'dāá nī, ā'diātāsiyā Múngú ri adri Vūrā Uleterere dīpi pōwūpōwū rī agá 'dāá. 'Í lā Lēvītkā 16; Mārākō 15:38; Lúkā 23:45; Ēbērē 6:19-20; Ēbērē 9:1-7.

⁵⁵ Ūkú kárakará tukí pá kuú rará rú, kôpi tēkí nyo rií ndreé. Ūkú 'dĩ'bee íbíkí ímú Yēsũ be trú āngũ Gālíláyā vé rĩ gálésīla, kôpi lēkí Yēsũ ē ízā koó. ⁵⁶ Kôpi āsámvú gé 'dāá, 'bá rĩ Māriyā Māgādēlénā 'i, Māriyā Yōkóbũ pi vé ẹndrẹpi Yōsépā be rĩ 'i, āzini Zēbēdayō ẹnjịpi vé ẹndrẹpi sī.

Yēsũ vé sīngará

(Mārākō 15:42-47; Lúkã 23:50-56; Yūwánĩ 19:38-42)

⁵⁷ Ūndrẹṅá 'dāri sī, Ārīmātáyōgú āzi ā'bú be ni, rú ni Yōsépā 'i, ĩri ándúrú 'bá Yēsũ ā pámvú ũbĩpi ni. ⁵⁸ ĩri ní 'dezú mužú Pīlátō vúgá 'dāá, ĩri ní Yēsũ vé āvũ ā tā zizú Pīlátō tị gé, Pīlátō ní tǎimbị sězú kīnĩ, ā oṽukí āvũ rĩ sée ĩri ní. ⁵⁹ Yōsépā ní āvũ rĩ 'duzú, ĩri ní ĩmũlũzú bōngó múké ule ni sī. ⁶⁰ ĩri ní āvũ rĩ jizú sịzú ívé 'bú 'í ní gaá lūú írā agá rĩ agá. ĩri ní írā āmbúgú ni gũzú 'bázú 'bú rĩ tị gé, ĩri ní kúru 'dezú mužú. ⁶¹ Māriyā Māgādēlénā pi Māriyā āzi rĩ be úríkí kuú 'būrẹdrị rĩ ā gārā gá, kôpi tēkí rií ndreé.

'Bá āngũ ũtē'bá rĩ pi ríkí 'būrẹdrị rĩ ũtēé

⁶² Kā mužú adrii drũ 'dini, ụ'dụ Sābātā vé rĩ gé, atala atala rĩ pi drịgé rĩ pi, Fārúsị rĩ pi be, kôpi ní 'dezú mužú Pīlátō vúgá 'dāá. ⁶³ Kôpi ní 'yozú kīnĩ, "Āmbúgú 'bávé rĩ, 'bá ígákí tā ágó ũnjó rú rĩ ní ándúrú 'yoó lókí ĩri ní drị adrizú ídrí rú rĩ gé 'dāri gí kīnĩ, 'Ụ'dụ na ā vudrị gé, ma gō íngá ídri rú ũzi.' ⁶⁴ Kúru lē mī sē tǎimbị, ā ũtēkí 'būrẹdrị rĩ caá ụ'dụ na. 'Í 'o dō 'dini ku, ĩrivé 'bá ĩri ā pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ímú ĩrivé āvũ ụgũ rá, kôpi

ímú 'yo 'bá rĩ pi ní, íngá gōó ídri rú gí. Ūnjō vúlé 'dĩri, ĩri ímú drĩdrĩ 'dāri§ aga rá.”

⁶⁵ Pīlátō ní 'yozú kīnĩ, “Īmi pēkí āngáráwá rĩ pi muų 'būrēdrĩ rĩ ūtēé sũ ĩmi ní nĩ gí rĩ tĩnĩ.”

⁶⁶ Kúru kōpi ní 'dezú muųú 'būrēdrĩ rĩ ūtēzú, kōpi ní írā rĩ gūzú 'bāzú 'bú rĩ tĩ gé, kōpi ní mbīzú ũdrĩ sĩ, kōpi ní āngáráwá rĩ pi 'bāzú rizú 'būrēdrĩ rĩ ūtēzú.

28

Yēsũ vé íngángará gōó ídri rú drāngará gálésĩla rĩ

(*Mārākō 16:1-8; Lúkã 24:1-12; Yūwánĩ 20:1-10*)

¹ Ū'dú Sābátā vé rĩ ã vūdrĩ gé, kã adrii Yīngā sĩ ũ'bútĩ kũñkũnĩ, Māriyā Māgādēlénā pi Māriyā āzi rĩ be, 'dekí muų 'būrēdrĩ rĩ ndreé.

² Koro āngū rĩ ní 'i ayazú dīngídīngí, ã'diātāsīyā mālāyíkā Úpí vé rĩ ímú 'bū gé 'dāāsĩ, 'de muų 'būrēdrĩ gé 'dāá, gū írā rĩ 'bú rĩ tĩ gé sĩ, úrí drĩ ni gé. ³ Mālāyíkā rĩ vé ęndreṭĩ ógú sũ āngū ní gaá ógú lókúłókú rĩ tĩnĩ, ĩrivé bōngó imvesírĩlĩlĩ sũ ũtú ní ógú rĩ tĩnĩ. ⁴ 'Bá 'būrēdrĩ ūtē'bá rĩ pi kã ĩri ndreé, ũrĩ ĩmvú kōpi ambamba, kōpi ã rú'bá yā kpĩríkpĩrí, kōpi u'dekí vūgá sũ 'bá ũdrā'bá gí ni pi tĩnĩ.

⁵ Mālāyíkā rĩ ní 'yozú ũkú 'dĩ'bée ní kīnĩ, “Īmi 'okí ũrĩ sĩ ku, á nĩ rá ĩmi ri Yēsũ ĩ ní gbāá peṭĩ alambaku sígé rĩ ndã. ⁶ Yēsũ ri nōgó 'dāáyo,

§ 27:64 27:64 Ūnjō drĩdrĩ 'dāri: Drĩkoma Yāhúđĩ rĩ pi vé rĩ ũsũkĩ kīnĩ, ũnjō drĩdrĩ rĩ, Yēsũ kīnĩ 'i Kúrísítō 'i.

Múngú inga ĩri drāngára gálésĩ gōó ídri rú gí, sũ ándúru ĩri ní 'yoó rĩ tĩni. ĩmi ímúkí vūrā ĩ ní ĩri 'bāzú lazú rĩ ndree. ⁷ ĩmi múkí mbêlê lūú ĩrivé 'bá ĩri ā pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní kīnĩ, 'Íngá drāngára gálésĩla gōó ídri rú gí, ĩri ri mu āngũ Gālĩláyā vé rĩ gé ĩmi ęndreṭi gé drĩdrĩ 'dĩi'dĩ, ĩmi ca mu ĩri įsú ndre 'dāá.' Tā má ní ímú lūú ĩmi ní rĩ adriipi 'dĩ."

⁸ Ũkú rĩ pi ní ngazú muzú rú'bá sĩ 'būrędrĩ gé 'dĩisĩ rá. Ūrĩ ímvú kōpi rá, 'bo āyĩkō fu kōpi ambamba, kōpi ní njuzú muzú tā rĩ ũlūzú Yésũ vé 'bá ĩri ā pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní. ⁹ Koro Yésũ pi ní drĩ įsúzu kōpi be, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnĩ, "Módó ĩmi ní." Kōpi ní ímúzu ĩri vúgá nōó, kōpi ní kũmũcí ũtĩzú ĩri ęndreṭi gé, kōpi ní ĩri įnjĩzú. ¹⁰ Kúru Yésũ ní 'yozú kōpi ní kīnĩ, "ĩmi 'okí ũrĩ sĩ ku. ĩmi múkí lūú má édrĩpĩi* ní, kōpi ā múkí āngũ Gālĩláyā vé rĩ gé, kōpi mu ma įsú ndre 'dále."

Tā 'bá 'būrędrĩ ũtē'bá rĩ pi ní ũlūú rĩ

¹¹ Ũkú rĩ pi kâ rií 'deé muzú kũrú agá 'dāá, 'bá 'būrędrĩ ũtē'bá rĩ pi ā uruko ní 'dezú muzú tā 'i ngaápi rĩ ũlūzú atala atala rĩ pi drĩgé rĩ pi ní céré. ¹² Atala atala rĩ pi drĩgé rĩ pi kâ ĩ úmú 'bá ambugu rĩ pi be, kōpi ũsũkĩ kīnĩ, lē ĩ sēkĩ mũfēngā āmbúgú āngáráwá rĩ pi vé rĩ ní. ¹³ Kōpi ní 'yozú āngáráwá rĩ pi ní kīnĩ, "ĩmi 'yokí, 'ĩrivé 'bá ĩri ā pámvú ũbĩ'bá ri pi ímúkí įnĩná sĩ, kōpi ũgũkĩ ĩrivé āvũ muzú gí, įsú ākũdē 'bá ú'dú

* **28:10** 28:10 Má édrĩpĩi: Má édrĩpĩi vé ififí, 'bá Yésũ ā pámvú ũbĩ'bá rĩ pi.

gé.' ¹⁴ Gávānā kādō tā 'dīri yiī, 'bā mụ ẹsị ni 'yo, tā āzi ícọ ĩmi ịsụ ku." ¹⁵ Kúru āngáráwá rĩ pi ní mŭfēngā rĩ 'dụzú, kọpi 'dụkí tā rĩ ngaá sụ ĩ ní lŭú ĩ ní rĩ tịni. Tā 'dīri ayi Yāhŭdī rĩ pi āsámvú gé sī cére, ú'dógú'dógú 'dīri ĩ drĩ ri ũlŭlŭ Yāhŭdī rĩ pi āsámvú gé cĩngbá āndrŭ sī.

Yēsŭ ẹzi tā ívé 'bá 'i pámvú ũbī'ba mụdrị drị ni ālu rĩ pi ní

(Mārākō 16:14-18; Lúkā 24:36-49; Yŭwānī 20:19-23; Ẹzị 1:6-8)

¹⁶ Kúru 'bá ĩri ā pámvú ũbī'ba mụdrị drị ni ālu rĩ pi ní 'dezú mụzú āngŭ Gālīláyā vé rĩ gé írā Yēsŭ ní ándúrú 'yoó kọpi ā mụkí drị ni gé 'dāri gé 'dāá. ¹⁷ Kọpi ká ĩri ndree, kọpi ní ĩri ịnjịzú, 'bo tā 'dīri fi ụrụkọ'bée drịgé āluṅáni kuyé. ¹⁸ Kúru Yēsŭ ní ímúzú ívé 'bá 'i pámvú ũbī'ba rĩ pi vúgá nŏó, ĩri ní 'yozú kọpi ní kīnī, "Ūkpō 'bŭ gé 'dālé rĩ, āzini vŭ drịgé nŏgó rĩ, sēkí cére kú má drịgé. ¹⁹ Kúru ĩmi mụkí ũlŭú āngŭ rĩ pi agásī cére, 'bá rĩ pi ē ímúkí má pámvú ũbī, ĩmi sēkí kọpi ní bātízīmŭ Ẹtẹpi ā rụ sī, Mvọpi ā rụ sī, āzini Índrị Uletere rĩ ā rụ sī. ²⁰ ĩmi ímbákí tā má ní ẹzi ĩmi ní 'dīri kọpi ní, kọpi ā 'dụkí tā ni ngaंगा. Ádarú ụ'dụ cére ma adri ĩmi be trŭ, cĩngbá cazú ụ'dụ ụdŭ vé rĩ gé."

28:19 28:19 Ẹzị 8:16; 19:5; Rómā 6:3; 1 Kōrínitō 1:13; 10:2; Gālātīyā 3:27

U'dúkó Múké Múngú vé rị
Keliko: U'dúkó Múké Múngú vé rị New Testament+
copyright © 2017 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Keliko)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-18

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source
files dated 29 Jan 2022

14717198-957a-524c-b31f-2c3197945b20